کلیله او دمنه

ژباړن: څیړنوال الحاج مولوي زین الله منلی

بسم الله الرحمن الرحيم

کلیله او دمنه

ژباړه : د سرخیړنوال الحاج مولوي زین الله منلی

کتاب پېژندنه:

دکتاب نوم:..کلیله او دمنه

ژباړن:..شېرنوال الحاج مولوي زین الله منلی

کمپوز او ډیزاین: ....اسدالله خان امرخېل

خپرندویه:... کتاب ښار

چاپ کال:...1395

چاپ وار:...دریم

چاپ شمېر:..1000

©Najib Manalai 2010

زمری او غوایي

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

– ما اورېدلي دي چې خلک وایي چې درواغجن او چلي انسان په خپلو درواغو او چلونو دوستان سره بېلوي او ددوی دوستي ورانولای شي، تر دې چې یو تر بله سره دښمان شي.

بیدپای فیلسوف وویل:

– هو دا خلک رښتیا وایي او هغه کیسې ډېرې او مشهورې دي چې د درواغجنو او چلناکو وګړو ورانی په کې ښودل شوی دی.

دده خبرې ته د پاچا پام شو او ورته یې وویل:

– له دغو کیسو نه خو یوه کیسه را واوروه چې زما له پاره هم پند او درس شي، ځکه زه هم وېرېږم چې ځینې درواغجن او چلیان زما او زما د دوستانو دوستي ورانه او ویجاړه نه کړي.

بیدپای ورته وویل :

– د هندوستان په "دستاوند " ښار کې یو سړی و چې تر ډېره پورې ژوندی و تر څو چې زوړ او ضعیف شو. درې زامن یې درلودل چې هېڅ کسب او کار یې زده نه و چې ځان یې پرې چلولی وای. ده چې خپل زامن ولیدل چې خپل مال او شته بې

ځایه بې ځایه لګوي، نو را ټول یې کړل او ورته یې وویل چې ای زامنو زما عمـر اوس لړ پاتې دی او نږدی ده چې ومرم ما خو زیار ایسته او ستاسو لپـاره بـه مـې شـته پېـدا کول نو اوس له دې وروسته تاسو په خپل ځان تکیه وکړئ، لـه مـا څخـه تمـه پـرې کړئ او په دې پوه شئ چې هر څوک په ژوند کې درې شـیان غـواړي: غـواړي چـې شتمن او د مال څښتن وي، غواړي چې په خلکو کې د قدر او عـزت خاونـد وي او پـه اخرت کې خدای ته منلی او نژدې وي. خو دا ټول بې زیار او زحمته سړي ته پـه لاس نه ورځي نو ښه دا ده چې سړی په روا او ښو لارو زیار و کاږي ، مال او شته پیدا کـړي نه چې په ټګی، غلا او نورو ناروا لارو یې پیدا کړي. او کله چې څوک مال پیـدا کـړي او ویې نه ساتي او په وده کې یې زیار و نه ګالي مال او شته بېرتـه تـرې ځـي ، تـش لاس پاتې کېږي او بې وزله کېږي.

شتمن سړی خلکو او خدای ته تر هغې نه ګرانېږي چې له خپل مالـه بـې وزلـو ته څه ورنه کړي او دوستانو ته یې ورنه کړي، اشنایانو ته یې ورنه کـړي او د خیـر پـه نورو کارو کې یې و نه لګوي.

هغه څوک چې مال پیدا کړي او په ځان او نورو یې ونیسي نو هم به پـه خپلـه بدمرغه شي او هم به د خلکو او خدای په نظر کې څه قدر او عزت و نه لري . سـربېره پر دې کېدلای شي چې مال ته یې پېښه وشي او له لاسه یې ووځي: مثلاً غله به یـې یوسي، و به سوځي، غرق به شي او یا به په زلزلو په ځمکه ننوځي.

زامنو چې د خپل پلار خبرې واورېدې نو ویې ویل چې ریښتیا وایـي. پـلار تـه یې وویل چې موږ ستا خبرې واورېدې، نور به داسې نه کوو چې کول مـو او پـر خپـل ځان به تکیه او بسیا یو.

بله ورځ د سړي مشر زوی د حلالې او روا روزۍ د پیدا کولو لـه پـاره لـه خپلـو مریانو او خدمتګارانو سره په یوه ګاډۍ کې سپور شو چـې دوو غوایـانو راښـکله . د یـو غوایي نوم برګی او د بل نوم چغر و.

دوي په خپل کار پسي روان وو چې په لار کې په یوه پسته ځمکه کې په ختـو او چکړو ور پېښ شول، د برګي پښې په ختو کې لاړې او چې هر څومره زور یې وکـړ پښې یې له ختو نه را ونه وتلې. خاوند او ملګري یې را کښته شول چې برګی لـه ختـو څخه را وباسي خو را ویې نه ایستلای شو.

یوه خدمتدګار ته یې وویل چې ته دلته د برګي سره اوسه او هر کله چې ځمکه لږه وچه شوله او برګی ترې راوواته نو بیا راپسې راځه! دوئ یې پرېښـودل او مریـانو او خدمتګارانو یو پلو او چغر بل پلو ګاډۍ ځان پسې راښکله. څو ورځې وروسته خـدمتګار په تنګ شو، برګی یې په ځای پرېښوده ، خپل بادار پسې ولاړ. چې په لار کې بادار ته ور ورسېده نو بادار یې ترې پوښتنه وکړه چې برګی دې څه کـړ، ده ورتـه وویـل چـې هغه خو مړ شو.

خاوند چې د برګي له مرګه خبر شو نو ډېر خپه شو. خادم یې د تسلی لپاره ورته وویل:

– اې باداره! د خدای قضا او قدر و چې برګی مـړ شـو. او هېڅـوک د خـدای د قضا او قدر نه ځان نه شي ژغورلای. که خدای دده د هلاکت اراده نـه وای کـړې نـو ولی به د کال په دې موسم کې راوتلو او بیا به په دې چکړه او ختنه لار راتللو.

بل خادم وویل:

– ای باداره! رښتیا وایی او ماته د هغه سړي کیسه را یـادوي چـې لـه قـدر نـه تښتېده او بیا هم چې څه خدای ورته مقرر کړي وو وروړسېدل.

بادار وویل:

– برګی په ما باندې ډېر ګران و، وړوکی خوسکی مې لوی کړی و، ډېر قوي او کلک غوایي و او ډېر پسې خپه یم خو څه به وکړم؟ اوس د تسلۍ لـه پـاره راتـه هغـه کیسه وکړه چې لږ ساعت مو تېر شي.

خادم وویل:

– وایي یو سړی په یوه لاره روان و چې په دغه لار ډېر ځناور وو. چـې څـه لار یې ووهله نو یو زورور لېوه یې ولیده ، ووېرېده چـې کـه دا لېـوه را سـره مخـامخ شـو خوري مې نو چاپېره یې وکتل او د یو سیند بلې خواته یې یو کلی ولیده. له ځـان سـره یې وویل چې دغه کلي ته به ور پورې وځم او د دې کلي د خلکو په مرسـته بـه د دې لېوه څخه ځان خلاص کړم. خو کله چې سیند ته ورسېده پول یې ورباندې ونه مونـده. حیران شو ، وېره یې نوره هم زیاته شوله. کله چې لېوه ورته را نـژدې شـو، ځـان یـې اوبو ته ور واچاوه د سیند له ژوروالي نه هم خبر نه و، لامبو یې هم زده نـه وه، نـو پـه زوره یې چیغې کړې:

– آه! آه! ومې ژغورئ چې ډوبېږم! ومې ژغـورئ! ومـې ژغـورئ چـې ډوبېـږم! ډوبېږم!

د سیند په غاړه دوه سړي په لاره تېرېدل، چې دده چیغې او فریاد یـې واورېـده را منډې یې کړلې ځانونه یې اوبوته ور واچول، ځان یې ورپسې ورورساوه ، له سیند نـه یې را وویست او تر هغې ورسره وو چې په سد شو دواړو نه یې تشکر وکړ نـو بیـا یـې وکتل د سیند په غاړه یوه کوټنۍ په نظر ورغله. ځان سره یې وویل: چې دغـه کـوټنۍ ته به ورشم او شپه به په کې تېره کړم او سبا به ځم. د لېوه او ډوبېدلو نه خـو ښـه دی خلاص شوم. چې کوټنۍ ته ورسېده په یو سوري کې یې دننه کوټنۍ ته وکتل ګـوري داړه ماران دي ، څوک سوداګر یې شکولی دی او مال یې ترې اخستی دی، اوس یـې

خپل منځ کې سره وېشي. ووېرېده چې که کوټنۍ ته ورننوځي نو هغه څه بـه ورسـره وکړي چې له سوداګر سره یې کړي دي ، د ګوتو په څوکو شو او غلی غلی وتښتېده.

کلي ته ستړی ستومانه ورسېده او له تللو نه ولوېده. د دمې جوړولو له پـاره یـې دېوال ته تکیه وکړه او ویې ویل چې ښه ده، غله راباندې ړانده شـول. کـه یـې لیـدلی وای نو له لېوه او ډوبېدلو نه خو وژغورل شولم خو دوی بې وژلو نه پرېښـودلم. بیـا پـه ډوب خوب ویده شو. دېوالورباندې را ونړېده او دستي مړ شو.

نو بادار وویل:

– ربښتیا هم څه چې سړي ته پېښه وي هغه ورته رسېږي او ځـان تـرې نشـي ژغورلای.

بیدپای چې د کیسې دې ځای ته ورسېده نو دابشلیم ورته په خوښـۍ وکتـل او ویې ویل:

– ای هوښیاره فیلسوفه! ستا هـره خبـره ګټـوره ده، پـوه او نـا پـوه تـرې ګټـه اخستلای شي. زه ستا په ملګرتیا ډېر خوښ یم او ستا د فضل او عقـل نمانځنـه کـوم. لکه څرنګه چې خادم وویل برګی ربښتیا مړ شوی و؟

بیدپای ځواب ورکړ:

کله چې ختېه لړه وچه او کلکه شوله نو برګي ترې خپلې پښې راوکښلې او ولاړ. ځمکه تکه شنه وه، واښه ډېر وو. هر ځای به آزاد ګرځېده او واښه بې یې خـوړل . ښـه څرب او غوښن شو او په خپل زور او قوت پوه شو.

برګی په رنباړو سر شو او مستي به یې کوله. کله به یې یـو ځـای تـه ښـکرونه اړمول او کله بل ځای ته او هر هر ځای کې به یې چې خوښه شوله ګرځېده به.

دی ځای ته نژدې یو ځنګل و چې ډېر ځناور او نور وحشي حیوانـات پکـې وو. یو زمری و چې د ډېر زور او قوت خاوند و او ددې ځناورو او ځنګل پاچاهي د ده وه.

کله چې زمري د غوايي رمباړه واورېدله ډېر ووېرېده ځکه ده نه کله داسې اواز اورېدلی و او نه يې کله غوايي ليدلی و. ګومان يې و کړ چې دا د رمباړو خاوند خو به د ډېر قوت او زړوتيا څښتن وي. نو له همدې ورځې څخه په خپله کوټه کې له وېرې غلی کښېناست او په نورو ځناورو يې مقرره کړه چې د ده مړی ده ته همدلته راوړي.

له هغو ځناورو څخه چې د زمري په دروازه کې د خدمت له پاره ولاړ وو دوه ګيدړان ورونه وو چې د يوه نوم کليله او د بل دمنه و. دواړه د عقل او پوهې خاوندان وو، کليله د ښه خوی خاوند و خو دمنه ډېر مکار او کينه کښ و.

کله چې په کور کې د زمري اوسېدل اوږده شول نو دمنه خپل ورور ته وويل :

– زه دې زمري ته حيران يم چې څرنګه يې ځان په کور کې بند کړی او زموږ لاس ته ناست دی. ده به موږ ته مړی راکوله اوس موږ ته ګوري.

کليله ورته وويل :

– ته يو وړوکی او بې وزله خادم يې. ستا يې د لويانو په کارو کې څه؟ ته خبر نه يې چې څوک چې د لويانو په کارونو کې ګوتې وهي د هغه شادي کانه به وربانده وشي چې د نجار په کار کې يې ځان ورګډ کړ؟

دمنه خپل ورور ته وويل :

– ته خو تل داسې کيسې کوې چې د لويې او پرمختګ مخه نيسي. خو ښه دا ده چې زړه دې يخ شي نو ووايه چې د شادي کيسه څرنګه وه.

کليله وويل:

– زه د خپل ځان د خوښی له پاره دا کيسه تا ته نه کوم. د دې له پاره يې درته کوم چې ته ترې پند واخلې. شادي يو نجار وليده چې يوه ګرګه يې اره کوله. د دې له پاره چې د اره کولو کار اسان شي نو په ګرګه کې يې يوه پانه ټک وهله. د شادي د نجار کار خوښ شو. چې نجار کور ته ولاړ دا ورپاڅېده، توپ يې کړ، پر ګرګه

کښېناست او په اره کولو يې پيل وکړ. دی لا په همدې کار بوخت و چې لکۍ يې د لرګي په چاود کې ننه وتله او د لرګي نه پانه وختله. شادي کلک له لکۍ په چاود کې ونښت، ډېرې چيغې يې و کړې تر څو چې بې سده شو. نجار چې له کوره راغی امسا يې راواخيسته او شادي يې کلک کلک وواهه. دا کيسه مې د دې لـه پـاره درواورولـه چې ته د لويانو په کار کې د ځان له وراچولو نه وېره وکړې. زه او ته د پاچا له نزديکانو څخه نه يو چې پوښتنه ترې وکړو يا هغه له موږ سره په کوم کار کـې مشـوره وکـړي. زه او ته بېچاره او بېوزله خادمان يو.

دمنه وويل:

– ما له پوهانو اورېدلي چې تر څو چې سړی ربړونه و نه زغمي تـر هغـې خپلـو هيلو ته نه رسېږي او تر څو چې ځان هلاک ته ورنه کړي تر هغو د خپلو مقصدونو پـه لاس ته راوړلو نه بريالی کېږي. ما ته يوه ورځ ژوند چې په قدر او عـزت وي تـر ټـول عمر ژونده ښه ښکاري چې په خواری او بې عزتی تېرېږي. زه هره ربړه پر ځـان مـنم خو دا نه منم چې ټول عمر د پاچا په در وازه کې خوار او زار ولاړيم.

کليله په داسې حال کې چې د ده د فکر له سمولو نه نهېلی و، ورته وويل:

– ورځه، په مخه دې ښه، بريالی اوسې.

دمنه زمري ته ورغی او سلام يې واچاوه. زمری ناست و ملګرو ته يې وويل:

دا څوک دی؟ او زما په رعيت کې څه کاره دی؟

هغوئ ورته وويل چې ستا خادم دمنه د ګيدړ خان زوی دی او ستاسو په دروازه کې خادم دی.

زمري وويل:

– ښه راغلی دمنه! پلار دی خدای وبخښه زما له ډېرو نژدی ملګرو او مخلصانو څخه و، راځه، څه اړه لرې چې درته پوره يې کـړم؟ ځکـه چـې تـه خـو دې د پـلار د دوستۍ له کبله پر ما حق لرې.

دمنه وويل:

– سرلوړی اوسی. زه راغلم چې ځان در وښيم چې ستا په دروازه کې يـو خـادم يم او تل خدمت ته تيار ولاړ يم. ځکه چـې د پاچاهـانو پـه دروازو کـې ځينـې پېښـې کېږي چې وړو ته په کې هم لکه د لويو اړه پېښېږي . هر څه ګټه او فايده لري تـر دې چې يو پرېوتی خلی هم د اوربلولو لپاره په کار راځي.

کله چې زمري د دمنه خبرې ونغوړلی د ده عقل او ژبې ته ډېر په تعجـب شـو ، پوه شو چې دی به په خپله هوښيارۍ او رايه ګټه را واړوي نو ورسره ناستو ملګـرو تـه يې وويل:

– هوښيار سړی په عقل او فکر پورته کېږي. هـر څـومره چـې پـه خلکـو کـې پټېږي لکه د شمعې لمبې يې پورته کېږي. لکه شمع چې سړی ښکته ټيټـوي د هغـې لمبه پورته کېږي. دا دمنه د نورو خادمانو سره په دروازه کې ولاړ و او د خلکو پـه نظـر کې لکه د نورو خادمانو غوندې جاهل ښکارېده خو اوس يې له خبـرو عقـل او زيرکـي ښکاره شوه نو زموږ له خوا دی د ډېرې نمانځنی وړ دی.

دمنه زمري ته را وړاندې شو او پښې يې ورښکل کړې او ويې ويل:

– نېکمرغه، سرلوړی او نمانځلی اوسې. پاچاهان هغه څوک ځـان تـه را نـژدې کوي چې ګټه او اخلاص يې په کې ليدلی وي. او هغه څوک چې پاچـا تـه نـژدې وي ښايي چې هېڅکله د پاچا په خدمت کې خپل وس او توان ونه سـپموي. اوس خـو تـا خپله خوښې له مانه ښکاره کړه نو پر ما هم لازمه ده چې سـتا پـه خـدمت کـې ځـان ستړی او قربان کړم.

زمري وويل:

– د پاچا له لويو او سترو خطاګانو او عېبونو څخه دا دي چې پوهان له ځانه ليرې کا او ناپوهان ځان ته را نژدی کاندي ځکه چې په دې ډول يې پاچاهي له منځه ځي ، ورانېږي او کار ورنه پاتې کېږي. او، دمنه، تا خو خپل فضل، اخلاص او عقل راوښوده نو زه هيله کوم چې له دې وروسته به راځې او زموږ په کارو کې به موږ سره مشوره کوی.

دمنه ډېر خوشاله شو ، خپل ورور ته وروګرزېده او څه چې د ده او پاچا په منځ کې تېر شوي وو له ټولو نه يې خبر کړ ، ورته يې وويل:

– اوس پوه شوې چې زه په هغه څه کې چې ځان ته مې غوښتل په حقه وم؟! او پوه شوې چې موږ ډير سپک او ذليل ژوند تېر کړی دی چې يوه ورځ هم په کې د تېرولو نه وه؟!

نو کليله ورته وويل:

– تا خو ځان تر پاچا وررسولی او د پاچا مخ دې ځان ته راواړه خو سره ددې هم زه پر تا وېرېږم ځکه چې د پاچا نژديکت ډېر خطرونه لري. پوهانو پاچا د جګ غره سره مشابه کړی دی چې ورختل سخت وي او په سر باندې يې مېوې، ښکلې ونې، قيمتي تيږې او ملغلرې وي خو بيا هم په کې د ځيروونکو ځناورو ځای وي، نو ورختل ګران او اوسېدل په کې لا ګران وي.

زمری له دمنه څخه ډېر خوښ شو او ورځ په ورځ به يې ځان ته نږدې کاوه. يوه ورځ دمنه زمري ته ورغی ، هېڅوک ورسره نه وو نو ورته يې وويل:

– زه دې ګورم چې دا ډېره موده دې ځان په کور کې بند کړی دی تر دې چې ضعيف او خوار شوی يې دا ولی، او په څه؟

پخوا له دې چې زمری دمنه ته ځواب ورکړي غوايي رمباړې کړلې . زمري لـه ويرې سره وربېږدېده او چوپ شو . وېره يې په مخ کې ښکاره شوه، نو د زمـري پـه زړه کې چې څه وو دمنه، په خپله پوهه، پر ټولو پوه شو او ورته يې وويل :

– باداره ته د دغه اواز له خاوند نه وېرېږی؟

زمري وويل :

– هو، دا ډېره مـوده کېـږي چـې دا ډاروونکـی اواز اورم او زړه مـې لـه ويـرې رپېږي. ځکه ما ګومان کاوه چې له ما څخه به بل قوي او زړور ځناور نه وي خـو چـې اوس دا آواز اورم نو خيال کوم چې د اواز خاوند به د غره په شان لوي او قوي وي.

دمنه وويل:

– باداره، دا ګومان دې په حقه نه دی، داسې نـه ده چـې هـر اواز د خاونـد پـه قوت دلالت کوي. يو ګيدړ و د يو ډول آواز يې واورېده چې په ونه کې ځوړند و کله بـه چې ونه باد ښوروله نو لښتې به يې په ډول لګېدلې او آواز به يې پورته کېده.

ګيدړ ګومان وکړ چې دا آواز خو د يو لوی تيار غوښن جسم دی. ورغـی پـه دې هيله چې اوس به پر زړه پورې خوراک واوړي. خو کله يې چې ورټوپ کـړ او پـه ډېـر ربړ يې ډول څيرې کړ ګوري چې هيڅ نشته نو په ډېر درد يې ډول تـه وکتـل او ويـې ويل: ډير ځله بې ګټې او بې نفعې شيان لوړ آواز لري او غټ ځبټي وي. باداره دا کيسـه مې درته ددې له پاره وکړه چې که چېرته د آواز خاوند وګورو نو لکـه څرنګـه چـې تـا ګڼلی دی دومره چندان شی نه دی. او که دې خوښه وي نو زه به ورشم او له حقيقـت نه به يې ځان خبر کړم او ډېر ژر به بېرته راشم.

زمري ورسره ومنله ، د تللو اجازه يې ورکړله چې ځان خبر کړي چې خبره څـه ده او د آواز خاوند څه شی دی؟

کله چې دمنه ولاړ، نو زمري له ځان سره فکر وکړ او په زړه کې د دمنه په لېږلو پښېمانه شو چې ښه مي ونه کړل چې دمنه مې ولېږه؛ ځکه چې څه باور پرې په کار دی او څوک ویلای شي چې ما سره به ټګي او خیانت نه کوي ځکه چې ډېره موده ظلم مې ورباندې کړی دی چې د نورو خادمانو سره مې په خواره او ذلیله وظیفه مقرر کړی و. کېدلای شي چې د دغه ظلم له کبله یې ما سره کینه وي او زما د دښمن سره لاس یو کړي ، یا مې عیبونه او بې زړتوب ورته ووایي او یا ورته له مانه قوي ښکاره شي او ورسره همله پاتې شي.

زمري حیران ولاړ و او رېږدېده چې د وړاندې یې ولیده چې دمنه را روان دی نو خوشاله شو او د زړه سودا یې ووتله.

دمنه راغی ، زمري ورته هر کلی ووایه او ورته ویې ویل:

– څه دې وکړل او څه دې ولیدل؟

دمنه وویل :

– د آواز خاوند خو غوایي و.

زمري وویل:

– څومره قوت او زور یې درلود؟

دمنه وویل:

– نه زور لري او نه قوت زه ورنژدې شوم خبرې مې ورسره وکړې او هېڅ ترې نه وېرېدم او نه په کې د وېرې او ډار څه وو.

زمري وویل:

– البته چې هغه خپل زور او قوت تاته ونه ښوده ځکه چې ته یې کم په نظر ورغلی یې که یې قوي په نظر ورغلی وای نو بیا به دې یې زور لیدلی وای. دده مثال

لکه باد داسې دې چې په وړو وښو او بوټو باندې ښوی تېرېږي خو چې لویو ونو ته ورشي نو بیا خپل زور ښکاره کړي او لوي منډان په کې مات کړي.

دمنه وویل:

– نه باداره دا واښه خور غوایي دومره نه دې لکه چې ستا په خیال درغلی دی او که غواړې چې درته یې راولم چې اخلاص من او خدمتګار دی شي نو اوس یې فوراً درته راولم.

زمري وویل:

– همدغه غواړم مهرباني وکړه او ژر کوه.

دمنه په ډېر غرور او کبر غوایي ته ورغی او ورته ویې ویل :

– ای غوایي زما بادار خو تاته ډېر په غصه دی ځکه چې ته د ده په ملک کې بې د ده له اجازې اوسې. نو زه یې درپسې رالېږلی یم چې ورشې او ما سره یې وعده کړې ده چې که چېرته تاسره راغی نو زه ورته څه نه وایم.

غوایي په ډېر غرور ګیدړ ته وکتل او ورته یې وویل:

– بادار دې څوک دی چې ته یې دلته رالېږلی یی؟ چېرته اوسي، او له مانه څه غواړي؟

دمنه وویل:

– د ځیروونکو ځناورو پاچا دی ، په دې ځنګل کې اوسي او د ځناورو او زمریانو لوی لښکر لري، رعیت، خدمتګاران او اتباع لري . دلته چې څه کېږي د ده په اجازه کېږي. زه هم د ده یو وړوکی خدمتګار او عسکر یم.

غوایي چې له دمنه نه د زمري نوم واورېده نو سره ورپېده او زېړ شو. دنیا ورباندې تنګه شوه، له ځانه سره یې وویل: ای برګیه! چې د ختو او چکړو نه خلاص شوې نو مرګ دې راغی، اوس څه وکړم؟ وتښتم که چېرته یو انسان راباندې پېښ

شي چې ومي نیسي او د ځناورو له شره مې خلاص کړي. انسان به رابانـدې یېـوې او ځپر کوي، دا خو له مرګ نه اسان دي. چېرته یو ځای کې پټ شم که څـه وکـړم؟ آه! آه! دا ټول ماته ګټه نه شي کولای او نه مې له زمري نـه خلاصـولای شـي. غوښـه او وازده به مې د زمري او د ده د ملګرو خوراک شي؟

وروسته له چورته برګي خپل ډار پټ کړ او ګیدړ ته یې وویل:

– ومې منله چې زمری زورور دی او ته یـې اسـتازی یـې چـې ماپسـې یـې را استولی یې. خو له تا نه دا خبره هېره ده چې پوهان وایـي چـې: سـړی دی پـه خپلـه خوښه ځان په هلاکت کې نه اچوي؟ زه واښه خورم او تاسو غوښې خورئ ، څرنګـه زه تاسره ولاړ شم او څوک به زما ضمانت وکړي چې زه به روغ بېرته دلتـه راشـم؟ ځکـه چې زما غوښه خو ستاسو په زړه پورې مړی ده، که زه زمري ته ورغلم نـو مـردم. خـو ښه داده چې همدلته پاتې شم او خپل ځان وساتم او که څـوک رانـژدې کېـږي هغـه سره به جنګ وکړم، ځکه څوک چې ځان نه ساتي خیر پکې نه شته.

دمنه وویل:

– ای غوایي، ته نه غواړې چې په ځناورو کې ملګری او دوست پیدا کـړې؟ مـا خپل ګران ملګری وګڼه ځکه زما ستا په مرګ کې څه ګټه ده؟ او لکه تـه چـې وایـې که زمرې دې مړ کړې نو ستا غوښه او هډوکې ما پورې نه رارسېږي، ځکه چـې قـوي ځناور زما غوندې ځناور هېڅ نه پرېږدي. که زه پوه شم چـې زمـری سـتا د وژلـو اراده لري نو زه به دې د خلاصولو چاره هم وکړم. ته مه خپـه کېـږه او زړه دې جمـع کـړه. ځکه چې خپل فکر خراب کړې او ډار وکړې نژدې ده چې په هغه شر کې به ولـوېږې چې ته ترې ځان ژغورې.

برګي د دمنه خبره واورېده او ځواب یې ورکړ:

– زه خو درسره نه ځم ورشه بادار دې خبر کړه چې که یې خوښه وي دلته دې راشي. زه خو خپل ځان هرو مرو ساتم ځکه چې خدایﷻ ماته ښکرونه د ځان ساتنې له پاره راکړي دي او همدا وخت د ځان ساتنې دی.

کله چې دمنه پوه شو چې تهدید او ډارولو خو څه کار ورنه کړ نو په چل او مکر یې لاس پورې کړ او ویې ویل:

– ته ولې دومره کینه کوې؟ ولې دا خراب فکرونه کوې؟ زما بادار غواړې چې ته یې په رعیت کې وشمېرل شې او ستا قدر عزت وکړي. که ته له ما سره ولاړ شې او د هغه اطاعت وکړې نو بیا به د هغه سره په ډېر قدر او نمانځنه ژوند کوې. خو که سرتمبګي دې وکړه او له تللو نه ډډه وکړې نو زمری خو تاته نه راځي، نور زمریان، پړانګان لېوان او کاږه به درپسې راولېږي او درنه به تاو شي بیا به نه پوهېږی چې څرنګه خپل ځان وساتې، د تېښتې لار به هم درنه ورکه شي.

وروسته له فکر کولو نه برګي وویل:

– تاسو خو زما غوښې او وازدې پسې یاست او غواړئ چې ما وخورئ نو که زه درسره ولاړ شم څوک به زما ضمانت وکړي چې زمری راته څه ونه وایي او مخکې له مخکې نه به مې لېوان اوکاږه و نه نیسي او زمري ته به ونه رسېږم؟

دمنه په زړه کې خوشاله شو ځان یې برګې ته غټ کړ او ورته یې وویل چې: زه ستا د سر سلامتۍ ضمانت کوم او وعده درکوم چې د زمري سره به په ډېر قدر او عزت اوسېږی.

برګي او دمنه لا دلته سره خبرې کولې او زمري په خپل ځای کې له ډاره رپېده. کله به یې په زړه کې ویل چې څه دمنه خو یو امین او مخلص شخص دی نو مابه نه غولوي او ټګي به راسره نه کوي او کله به یې ویل چې: ګیدړان ډېر ټګان او

مکرجن دي او دمنه هم ګیدړ دی، نو کېدای شي چې د غوایي سره لاس یـو کـړي او زما په راز او ضعف باندې يې خبر کړي او را پسې په جنګ راشي او تخت رانه ونیسي.

زمری لا په دې فکر کې و چې له ورایه یې دمنه ولیده چې راځي چې یـو سـور رنګی غټ حیوان ورسره دی او لوی لوی ښکرونه لري خو په عاجزئ او وېـره ورسـره را روان دی او پښې ځان پسې را کاږي. نو پوه شو چې دا خو غـوایي دی او ګیـدړ یـې زړه له ډاره ډک کړی دی، نو په خپـل ځـای آرام کښېناسـته او لکـه چـې پاچاهـان د ملاقات کوونکو په مخکې سره ځان وېړسوي ده هم ځان ډېر غټ ښوده او پـه غـرور ناست وه.

لومړی دمنه راغی او پاچاته يې ځمکه ښکل کړه او بیا یې برګي تـه د راننوتلـو اجازه واخستله. نو دمنه بېرته ولاړ چې برګي ته د پاچا د حضور آداب وروښيي.

غوایي راغی او خوله یې د پاچا په مخکې په خاورو کې ښـخه کـړه او ښـکرونه به يې په خاورو ننه ایستل او تر هغه په همدې حال و چې تر څو ورته پاچا د سر پورته کولو اجازه ورکړه. نو را پاڅېده او عاجز ودرېده نه یې خبرې کولې او نه خوځېده.

نو پاچا وغوښتل چې ځان سره یې زړور او بلد کـړي ، وروړانـدې شـو او ورتـه ویې ویل چې څرنګه راغلی یې نو برګي ورته خپله کیسه وکړه. د زمـري زړه خوشـاله شو او ورته یې وویل:

– مه خپه کېږه پس له دې ته زما له نزدیکانو څخه شوې ځکه چې ته هوښـیار ادبناک او حیاناک یې او هوښیاران وایي چې: هوښیاران او ادبناک خلـک د نزدیکـت او نمانځنې حق لري ځکه له دوی څخه تل ښه اوربدل کېږي.

غوایي په دې خبره خوښ شو او بیا یې د احترام له پاره ښکرونه ورته په خـاورو ښخ کړل.

شپې ورځې تېرېدلې او برګی به زمري ته ته او راته ، په کارونو کې به یې ورسره مشوره او مصلحت کاوه. چې ورځ به تېرېدله د برګي قدر زیاتېده تر څو چې له ټولو وحوشو څخه زمري ته نژدې شو.

کله چې دمنه د برګي قدر او منزلت له زمري سره ولیده نو قهر او غصه ورغله او خپل ورور کلیله ته ورغی او وویې ویل:

– اې وروره زه څومره بې عقل او بې فکره وم؟ د زمري په نفع او ګټه کې مې کوشش وکړ او هغه ویره چې د ده په زړه له غوایي نه ناسته وه ما وایستله او غوایي مې ورته راوسته اوس یې غوایي په زړه کې ځای نیولی دی ، زه یې پر ځای پرېښودم او هېر یې کړم.

نو کلیله ورته وویل:

– هو تا ځان او نورو ټولو ځناورو ته تاوان ورواړاوه او زه ګومان نه کوم چې څه درنه وران شوي بېرته به یې سم کړې ځکه چې غوایي اوس د زمري په زړه کې ځای نیولی دی او بل چاته یې په کې ځای نه دی پرې ایښی. تر دې چې پاچا د ده په حق کې یوه خبره هم نشي اورېدلای، که څه هم رښتا خبره وي، نو ستا دروغ به څرنګه د ده په حق کې واوري او ستا خبره به رښتا وګڼي او که رښتا ووایم نو زمری مجبور دی چې غوایي ورته له موږ نورو حیواناتو نه ګران وي ځکه له موږ ټولو نه پوه او هوښیار دی او اخلاص یې زمري سره ډېر دی. موږ رښتیا غوایي سره کینه لرو خو دا مو هېره کړې ده چې له کومې ورځې چې غوایي راغلی دی د پاچا ټول کارونه ښه شوي دي او چه د پاچا کارونه ښه شي نو د رعیت کارونه هم ښه کېږي او که پاچا خراب شي او ظلم وکړي نو په ښارونو کې ورانی او فساد پېښېږي او رعیت ضایع کېږي او بربادېږي. نو زمری او غوایي پرېږده او په منځ کې فتنه او فساد مه غورځوه.

دمنه ځواب ورکړ:

– زه تاته تعجب کوم ای کليله چې ته دومره د خپل ځان په سپکه او ذلت راضي يې! ته خوښ يې چې يو واښه خور پاچاته له موږ نه نژدې وي؟

– ته به پر غوايي څه وکړې، ای دمنه؟ په داسې حال چې هغه د قوت او پوهې خاوند دی او ستا بې له مکر او حيلې نه نور څه شته؟ پريږده د خلکو په کارو کې کار مه لره.

– تا رښتيا وويل ای کليله چې زه بې له مکر او چل نه نور څه نه لرم خو هوښيار سړی کولای شي چې پر قوي خلکو باندې په خپله پوهه غالب شي.

خلک کيسه کوي چې يو کارغه و چې د يوې ونې په منډانو کې يې ځان ته ځاله جوړه کړې وه کله به يې چې بچې وايستل او لږ به غټ شول نو يو تور مار به راغی او د ده بچې به يې تېر کړل. نو د کارغه زړه ورته تنګ شو او غوښتل يې چې يوه چاره يې وکړي نو د مصلحت لپاره خپل دوست ګيدړ ته راغي ورته يې وويل چې ما قصد کړی دی چې دغه مار پسې ورشم او چې ويده وي سترګې يې په ټونګه ووهم چې ړندې شي او نور زما ځاله ونه ګوري ، له لوږې مړ شي! ملګري ګيدړ ورته وويل چې دا فکر خو دې ښکاره غلط او بې ځايه دی ځکه چې ته پخپله خپل ځان هلاکت ته وراندې کوي ته به پخوا له هغې چې خپل مطلب ته ورسيږې هلاک شې او ستا کار به لکه د هغه ماهي خور شي چې د چنګاښ د وژلو اراده يې کړې وه او ځان يې په خپله وواژه.

نو کارغه وويل چې: تشکر چې پوه دې کړلم د هغه ماهيخور کيسه څرنګه وه. ګيدړ وويل چې د ماهيخور کور د يوې بحيرې په غاړه و چې ډېر ماهيان پکې و او ځاله به يې ددې بحيرې د غاړې په ونو کې اچوله . چې وړی کېده به خپله غذا او خوراک به يې له ماهيانو څخه برابرول. خو کله چې زوړ او ضعيف شو او د ماهيانو ښکار يې نه شو کولای نو وږی او خپه شو . يوه ورځ ورباندې چنګاښ چې په همدې

بهیره کې اوسېده تېرېده نو کله چې یې غمجن ولیده پوښتنه یې ترې وکړه چې ولې غمگین یې؟ ماهیخور ورته وویل چې څرنگه غمگین نه شم. ما بـه دلتـه تـل ماهیـان خوړل او ښه ژوند مې درلوده. او نن مې دوه تنـه ښـکاریان ولیـدل چـې پـه دغـه لار تېرېدل او یوه بل ته یې ویل: دا بحیره ډېر ماهیان لري راځه چې څه ماهیان چـې پـه دې بحیره کې دي چې دا خو ښکار کړو. نو هغه بل ځـواب ورکـړ چـې هـو ریښـتیا دا بحیره خو ډیر ماهیان لري خو هغه لومړی بحیره کې له دېنه ډېـر ماهیـان وو او اوبـه یې ژر وچېدلې راځه چې اول هغه ونیسو او بیا به دا ونیسو نو زه په دې خپـه یـم چـې که دا ښکاریان راشي او ټول ماهیان ونیسي نو ماته خو هېڅ نه پاتې کېږي ځکـه چـې ددوي جال واړه او غټ ټول ماهیان نیسي او بېرته څه نه پرېږدي.

چنگاښ دا کیسه واورېده او ماهیان یې ورباندې خبر کړل.

ماهیان راغلل چې د ماهیخور سره د ځان په خلاصي کې مشـوره وکـړي چـې څرنگه به له ښکاریانو خلاص شي. ماهیانو ماهیخور ته وویل چې: موږ راغلي یـو چـې تا سره سلا مشوره وکړو ځکه چې د ښکاریانو زور هم موږ ته راځي او هم تاتـه او کلـه چې مصیبت او غم دواړه دښمانو ته یو برابر رسېږي نـو لازم دي چـې لاس سـره یـو کړي او د خلاصی لار پیدا کړي. نو ته پـه هغـې کـې چـې لـه ښـکاریانو څخـه دې اورېدلي دي څه وایې ؟

ماهیخور حیران پاتې شو، سره ولړزېده او ویې ویل چې زه گومان نه کـوم چـې موږ به گوندې له دوی او د دوي له جاله څخه ځان وژغورلای شو. ماته یوه بله نـژدې بحیره مالومه ده چې ونو اودورمو پټه کړې ده ، ښکاریانو یې لاره نه ده لیـدلې نـو کـه تاسو هلته راشئ په امن او سلامتي به هلته ژوند وکړئ.

ماهیانو ورته وویل چې: دا خدمت خو پرته له تا بل څوک نه شي کولای، لطـف وکړه او موږ له دې ځایه هلته یوسه.

ماهیخور دوی ته وویل چې که څه هم دا کار خو ډیر ګران دی خو بیا هم له دې کبله چې تاسو سره مینه لرم باید دا تکلیف وزغمم او تاسو له دې بلا څخه خلاص کړم نو هره ورځ به یې یو یا دوه ماهیان وړل او یو نژدې غره ته به ورته هلته به کښیناسته او وبه یې خوړل. په دې کې ډېره موده تېره شوه او د ده په چل څوک پوه نه شول تر دې چې نژدې وه چې د بحیرې ماهیان خلاص شوي وای.

نو یوه ورځ چنګاښ راغی او ورته یې وویل چې: ملګري مې ټول ولاړل زه نور ژوند دلته نه غواړم مهرباني وکړه ما هم خپلو ملګرو ته ورواه.

ماهیخور د ده ومنله ، خوشاله شو ویې ویل چې ښه خوندوره خوراکه یې پیدا کړه او چنګاښ یې غره ته والوزاوه . کله چې هغه ځای ته چې ماهیخور په کې ماهیان خوړلي وو ورنژدې شول نو چنګاښ د ماهیخور د خوړلو ماهیانو هډوکي سر په سر ولیدل او د ده په نیت پوه شو نو سمدلاسه یې له غاړې تاو شو او مړ یې کړ.

بیا ګیدړ کارغه ته وویل چې: دا کیسه مې درته د دې له پاره وکړه چې چلیان او مکرجن کله کله په خپله په خپل مکر وژل کېږي او مرې خو زه به درته یو چل وښیم که دې له لاسه وشو نو د مار له شره به خلاص شې.

کارغه وویل چې: زه خو همدا د مصلحت لپاره درته راغلی یم نو اوس چل راوښیه چې هغه څه دی؟

– زه وایم چې لاړ شه د خلکو کورو ته ورواوزه او ګوره که څه دې وموندل نو را تښتوه یې او د مار په سوري یې وراچوه.

کارغه په خپله پوهه د ګیدړ په مطلب پوه شو او او دستي والوته او په یو لور او بل به تېرېده تر څو چې یوه نجلۍ یې ولیدله چې د سرو غاړکۍ یې له غاړې خلاصه کړې ده او په خوا کې یې ایښې ده ، خپل سرمینځې. کارغه په غاړه کۍ ورغوته شو او د سترګو په رپ کې یې وتښتوله. نجلۍ چیغې کړې:

– هلئ، غاړه کی مې کارغه وتښتوله.

خلکو د دې چېغې واورېدې او کارغه پسې یې منډې کړې. کارغه په هـوا روان و، غاړه کی یې په پنجو کې نیولې وه. دی مخکې او خلک ورپسې وو. تـر څـو چــې د مار سوړې ته ورسېده او غاړه کی یې د مار په سوړه ورګوزار کړه. په خپلـه ولاړ لېـرې سیل ته کېناست چې څه کېږي.

کله چې خلکو غوښتل چې غاړکی راواخلي مار یې ولیده، وربانديې راټول شـول، په تیږو او کوتکونو یې مړ کړ.

***

کله چې دمنه له دې کیسو نه خلاص شو نو کلیله ته یې مـخ ورواړاوه او ویــې ویل:

– اوس پوه شوې چې انسان څرنګه په چلونو په خپلو هیلو بریالی کېدای شي؟

کلیله جواب ورکړ:

– حیله او چل هلته فایده لري چې دښمن دې ناپوه او غبــي وي. ســتا حیلــه او چل به څرنګه په غوایي و چلېږي چې له تا نه یې عقل او پوهه زیاتــه ده. د دې دلیـل چې غوایي هوښیار دی دا دی چې زمري ازمایلی او په دې ازموینه کې بریـالی شـوی دی نو ځکه یې خپل ملګری کړی او نمانځلی دی.

د منه وویل :

– هو، منم چې غوایي، لکه ته چې وایې، هوښیار او ذکي دی خـو سـره لــه دې هم زما په فضل او پوهه قایل دی ځکه چې ما تر زمري رارسولی دی او زما له برکتـه له زمري نه په امن شوی دی نو اوس هم پر ما باور لري [.څه چــې ورتــه وایــم منــي

يې. زه باور لرم چې هماغسې به دی له منځه يوسم لکه سويې چې زمـری لـه منځـه يوړ.

کليله وپوښتل:

– هغه څنګه وو؟

د منه ځواب ورکړ:

– په يوه ورشو کې چې ډول ډول واښه يې درلودل يو زمري پاچاهي کولـه. پـه دې ځای کې ګڼو ژويو ژوند کاوه خو زمري به حق ناحقه نور حيوانات څـورول او وژل به يې] نو وحشيانو حيواناتو په خپلو غارونو کې ځانونه بنـد کـړل او د دې ځمکـې لـه ميوو او وښونه ئې له له وېرې استفاده نه شوه کولای. او که شيبه نيمه به راوتل او څه نا څه به يې خوړل ، بېرته به غارو ته ورتلل. د زمري د ناڅاپه راپېښېدلو نه به وېرېـدل. ډېره زمانه تېره شوله، او حيوانات په تنګ شول نو ويې غوښتل چـې لـه زمـري سـره سوله وکړي او ده سره په يو کار اتفاق وکړي. نو د حيواناتو جرګه زمري تـه ورغلـه او ورته يې وويل:

– زمريه! ته موړ داروې او ځوروې مو او ته هم که له موړه کوم يو نيسـې هغـه په ډېر تکليف وي او په اسانۍ ځان نه درکوي. نو خوښه دې نه ده چې موږ درته هـره ورځ يو حيوان راونيسو چې ته هم له خوارۍ او تکليف نه خلاص شې او موږ به هم په ارام شو او واښه به خورو!

زمري ځواب ورکړ:

– زه خو په دې سوله خوښ يم خو که وعده خلافي مو وکړه نـو بيـا بـه خپـل حال وګورئ.

چې جرګه بېرته ولاړه او وحوش يې خبر کړل نو دوئ به پچه اچولـه او چـې د هر چا پچه به وختله هغه به زمري ته د يو استازي په لاس ور استول کېده.

دوي ډېره موده همدا کار کاوه تر څو چې د سويې پچه وختله نو سويې وويل :

– زه تاسو ته يو اسان سوال کوم که مو زما سوال ومانه نو له زمري نه به مـو د ټول عمر له پاره خلاص کړم.

حیواناتو وويل:

– ووايه څه غواړې؟

سويې وويل چې: زه غواړم چې تاسو استازي ته ووايې چې په لار کې لـه مانـه يوه ګړی ستون شي. حيواناتو وويل چې دا خو اسانه خبره ده ستون دې شي.

سويه زمري ته ورغله. د هغه د مړی وخت تېر شوې و. زمری ډېـر پـه غصـه و سترګې يې درنې وې او غاښونه يې چيچل.

سويه ورنژدې شوله سلام يې واچاوه او ويې ويل چې:

– باداره وبخښه! زه د وحوشو استازې يم او زه يې د يـوې څربـې سـويې سـره تاته را واستولم خو په لار کې يو بل زورور زمرې را پېښ شو او سويه يـې رانـه سـتنه کړله او تاته يې ډېرې ښکنځلې هم وکړې او ويې ويل چـې پـه دې ځمکـه کـې بـل څوک نشته چې پاچا وي. پاچا همدا زه يم بل لا څوک دی. نـو زه راغلـم چـې تـا لـه واقعې نه خبر کړم.

زمري چې دا کيسه واورېدله نو ويې منله ، په غضب شو او ويې ويل:

– دا زمرې چېرته دې راځه را ويې ښيه!

سويه ورسره ولاړه ، يو ډېر ژور کوهي ته ورسېدل چې سپينې رڼې اوبه په کـې وې. سويې کوهي ته وکتل او زمري ته يې وويل:

– صاحبه! زمری دلته اوسېږي او هغه سويه هم ورسره ده او لا خوړلې يـې نـه ده.

زمري د کوهي اوبو ته وکتل، نو خپل صورت يې په کې وليده او د سويې صورت يې هم په خوا کې و نو د سويې خبره يې ومنله او کوهي ته يې ورټوپ کړ چې سويه له زمري نه خلاصه کړي. سمدلاسه په اوبو کې ډوب شو او سويه بېرته وحوشو ته خوشاله راغله او له دغه ښه خبر نه يې خبر کړل.

نو کله چې کليله کيسه واورېدله ويې ويل:

– ما خو درته ډېر نصيحت وکړ خو تا قبول نه کړ. نو نور دې چې څه په غوايي لورېږي هغه کوه خو پام کوه چې زمري ته ضرر ونه رسېږي ځکه چې زموږ پاچا دی او بې له ده رعيت ته بل څوک نه پکارېږي.

څو ورځې دمنه زمري ته حاضر نه شو. بيا يوه ورځ خبر شو چې زمری يوازې دی ، بل څوک ورسره نشته نو ورننواته او ځان يې ورته غمجن وروښود. کله چې زمري وليده ورته يې وويل:

– چې دمنه چېرته وې او ولې خپه ښکارې؟!

دمنه ځواب ورکړ:

– باداره! ځار دې شم، ځينې خبرې دي چې ځوروي مې . تاته يې ويلای هم نه شم. نو همدا وه چې ستاسو حضور ته نه درتلم.

زمري وويل:

– ما خبر کړه دمنه، چې ته ولې خپه يې ځکه چې ته پر ما حق لرې چې ستا له حاله خبر اوسم او کومک درسره وکړم. که ناروغه يې چې طبيب درته را وغواړم ، که چا درباندې ظلم کړې وي چې پوښتنه دې و کړم او غم دې وخورم ، که پور در باندې وي چې هم ترې دې خلاص کړم او که نور څه وي هم اسان به شي.

کله چې دمنه دا خبرې له پاچا نه واورېدلې احترام يې ورته وکړ او ويې ويل که زما خپل غم وای خو پروا نه وه خو

نو دمنه خپله خبره پای ته ونه رسوله. او ځان يې خپه ښکاره کاوه نو زمري وويل چې ووايه او که کار ما پورې اړه لري هم خبر دی.

دمنه وويل:

– هوښيارانو ويلي دي چې د لئيمانو او بدانو سره ښه کول بدي زېږوي او څوک چې د دوستانو او مخلصانو خبرې ته غوږ نه نيسي هغه تل پښېماني او حسرت خوري: زه په دې غوايي غولېدلی وم او خوشاله وم چې تاته مې رانژدې کړ او خبر نه وم چې خوشې لئيم او خسيس دی او ښه ورسره پکار نه دي.

زمري په هيبت سره وويل:

– دا ته څه وايې؟ غوايي يانې برګی ښيې چه ښه ورسره پکار نه دي؟ څه خبره ده ووايه ؟ دا خو عجيبه خبره ده.

دمنه وويل:

– ته مه په غضب کېږه کله انسان اړ کېږي چې هغه خبرې ته هم غوږ کښېږدي چې خوښه يې نه وي ځکه چې ګټه يې پکې وي لکه ناروغه چې ترخه دوا او بدبوی دارو د روغتيا له پاره خوري تا په برګي باور کړی دی او دی زيار باسي چې ځان درنه په مکر او حيله خلاص کړي.

– برګی له ما څخه ځان خلاصول غواړي؟ چا سره مصلحت لري.

– هو! برګی درته چلونه جوړوي. ماته يوه رښتيني سرې، چې هېڅ دروغ نه وايي، ويلي دي چې برګي ستا له رعيت نه يو څو کسان را ټول کړي وو ، ستا عيبونه يې ورته بيانول او ستا په متابعت يې ملامتول. هغو هم په خپله خطا اقرار وکړ او له ده څخه يې د ځانونو د خلاصولو چاره وغوښتله.

زمري وويل :

– عجيبه ده. برګی خو پرون ماسره و او ځان يې ډېر راته ښوی ښوی او نـژدې نژدې کاوه. دومره يې دا مکر پوخ کړی دی چې پرې پوه هم نه شوم. دی به نـو څـه وکړي په داسې حال کې چې دی زما يوه مړی ده.

– باداره! هوښيار بايد د چا په ظاهر ونه غـولېږي او خپـل دښـمن وړوکـی ونـه ګڼي ځکه که برګی په خپله تا ته ضرر نشي رسولای نو کولای شي چـې پـه مکـر او حيله نور ځناور او وحشيان درپسې را وپاروي او ماته هغـه رښـتيني خبـر رسـوونکي دا هم وويل چې: نژدې ده چې خپـل مطلـب تـه ورسـېږي. هوښـيار بايـد د پېښـې لـه پېښېدونه مخکې ځان ورته تيار کړي چې ورباندې د هغه ماهي ټوکـه ونـه شـي چـې ضعيف او متردد وه.

نو زمري وويل: د ماهي کيسه څرنګه وه او څه پرې وشول؟

دمنه ځواب ورکړ چې د ماهي کيسه ډېره ګټوره او د اورېدلو کيسه ده ، هوښـيار د نورو له پېښو نه عبرت او پند اخلي:

په يوه ډنډ کې درې تنه ماهيان وو چې ډېر په ناز او نعمت يې ژوند کـاوه. يـوه ورځ دوه تنه ښکاريان په دې ډنډ تېرېدل نو يوه وويل:

دا څومره نېږدې ډنډ دی او ښه ماهيان په کې دي او موږ لا تراوسه تـرې خبـر هم نه يو او يو ماهي مو لا تر اوسه له دې ډنډ څخه نه دی نيولی.

بل وويل چې: راځه چې جال راوړو او چې څه په کې دي ټول ښکار کړو.

د دغو درېواړو ماهيانو عقل او تدبير سره برابر نه وو. کله يـې چـې د ښـکاريانو خبرې واورېدلې نو يو چې پوه و ولاړ او د کانال له لارې لوی بحر ته ورننواته . دوهـم: د ښکاريانو خبره دروغ وګڼله او ځان سره يې وويـل چـې نـن خـو ښـکاريان ولاړل او سبا ته به د وخته راشي نو زه به هم په قراره د شپې ولاړ شم درېيم ماهي د ښـکاريانو په خبره هېڅ چرت خراب نه کړ، په آرام يې خپل خوراک او کار کاوه لکه چې هېڅ يـې

نه وي اوربدلي. لږ وروسته ښکاريان راغلل ، جال يې راوړ. نو دوهم ماهي پوه شو چې کار خراب دی او لکه چې په هلاکت کې ولويد . ځان سره يې وويل چې هوښيار انسان بايد په ارامۍ او پوره ډاډ د ځان ژغورلو لار پيدا کړي او که وارخطا شو نو بيا هيڅ نه شي کولای او په بلا ککړېږي. نو کله چې ځان سره له دې فکر نه خلاص شو ځان يې مړ واچاوه او کله به پړمخ او کله به ستونی ستاغ شو. ښکاريانو وويل چې دا ماهي خو مړ دی ، يو ښکاري دا ماهي واخيسته او د ډنډ او بحر په منځ کې يې واچاوه او شا يې واړوله.

ماهي چې پوه شو چې اوس د ښکاري پام نه دی په ټوپونو شو او لوی بحر ته يې ځان ورورساوه. درېيم ماهي په تردد کې شو کله به د ابو سرته ولاړ او کله به يې غوټه ووهله او ګومان يې کاوه چې جال به ورونه رسېږي چې اخر په جال کې ونښته او همدا يې مرګ و.

کله چې دا کيسه زمري واورېدله دمنه ته يې وويل چې: په خبره او مقصد دې پوه شوم خو زه برګي ته ډېر په تعجب کې يم چې څرنګه ماسره غدر او ټګي کوي او پر ما د حملې عزم لري سره ددې چې ما ورسره هيڅ بد نه دي کړي. څه يې چې غوښتي هغه يې کړي او منزله مې يې لوړه کړې ده؟!

نو دمنه ځواب ورکړ:

– دا څه د تعجب خبره نه ده ځکه چې برګی ډېر حقير او خسيس دی او د خسيس همدا کار وي چې رتبه او قدريې لوړ شي نو ځان ورته ډېر غټ ښکاري او که کوم اخلاص ښکاره کوي هغه هم له ډاره وي ، چې پوه شي چې په امن يم نو بيا هغه خپلې خسيسۍ او ټګۍ ته رجوع کوي نو برګي هم په همدې ډول تاسره خپل اخلاص ښکاره کاوه تر څو چې په خپل قدرت او زور پوه شو اوس درته پلمې جوړوي او غواړي چې تخت دې ونيسي.

زمري وويل چې: زما خو ډېر بد راغلی او که امان مې نه وای ورکړی نو سره به مې شکولی وای او خپل او ستاسو خوراک به مې ګرځولی وای نو اوس به يې راوغواړم او د خپلې ټګۍ او غدر په حساب به يې پوه کړم او بيا به يې وشړم چې هر پلو ځي، ځي دې!!

دمنه ووېرېده که برګی را وغواړي او ددوي دواړو په منځ کې خبرې لاندې باندې شي نو حقيقت به ورته ښکاره شي او دبرګی برائت او بې ګناهي به ښکاره شي او په خپله به په غم ککړ شي ، بلا به ور باندې ولوېږي نو ويې ويل:

– زه درسره په دې رايه او فکر موافقه نه لرم. ځکه که ته يې راوغواړې نو ځان به درته تيار کړي يا به دې ووژني او که وتښتېده نو بيا به درته پلمې جوړوي او که له تا ليري وي ستا به وسه هم پرې نه کېږي. او هوښيار پاچاهان لکه تا خپل دښمنان په جزا رسوي چا چې ګناه اوجرم کړی دوي ته عذاب او جزا ورکوي او نه يې ښکاره کوي نو دا غوايي خو په پټه تا ته پلمې جوړې کړي دي، نو ته هم په پټه جزا ورکړه او مه يې ښکاره کوه او ناڅاپه يې ونيسه.

زمري وويل:

– هوښيارانو ويلي دي چې څوک چې چاته عذاب ورکوي او ګناه يې نه وي ښکاره او دليل يې هم نه وي نو هغه ظالم او تيري کونکی دی او د ظلم پای په همده تمامېږي. زه څرنګه د برګي سره ټګي وکړم او په دليل ورباندې دا خپله ګناه ور وانه ړوم.؟

دمنه وويل: چې بې دليله يې په جزا نه رسوې نو پام کوه او ځان ساته چې ژر به درته خبره ښکاره شي او د بد نيتۍ علامې او نخښې به په خپله په ده کې په خپلو سترګو وګورې. زمري وويل چې ښه چې د ده د بدنيتۍ نخښې مالومې دي نو پروا نشته. دا نخښې نو کومې دي.؟!

دمنه وويل: چې نخښې يې دادي چې راځي رنګ به يې الوتی وي اندامونه به يې رېږدي او کيڼ ښۍ خواته به ګوري ښکرونه به داسې ښوروي لکه چې په چا يې ورمنډي.

زمري وويل چې: دا خو پوره علامې دي نو زه به ورته هرکلی وکړم او ښه به ورسره کوم تر څو چې دا علامې په کې وګورم نو بيا به هغه څه ورسره وکړم چې ورسره وړ وي.

دمنه وکتل چې چل خو کار وکړ او د زمري زړه يې برګي ته وپړساوه نو ويې غوښتل چې برګي ته ورشي او د ده زړه زمري ته تناکې کړي. خو ډارېده چې بې د زمري له اجازې ورشي نو ويې ويل: که اجازه راکوي زه به برګي ته ورشم او ورسره به څه قدر کښېنم شايد چې نوې خبرې ترې واورم ځکه چې هغه خو پر ما باوري دی او ډاډ راباندې لري نو کېدلای شي چې د زړه حال راته ووايي.

زمري اجازه ورکړه او ورته ويې ويل:

– ته خو په خپله ښه پوهېږې. اميد کوم چې راځې د برګي ټول خبرونه درسره وي چې جزا ورکړم.

دمنه برګي ته ورغی. برګي يې هرکلی او درناوی وکړ او مېلمستيا يې ورته مخکې کښېښودله او ورته ويې ويل:

– ګرانه وروره چېرته وې؟ دا ډېره موده نه وې ډېر درپسې خپه وم، ستا عادت خو دا و چې دومره به رانه نه ليرې کېدلې کومه ګناه خو به دې رانه نه وي ليدلې چې ستا د خپګان موجب او سبب شوی وي؟

دمنه وويل:

– نه برگیه له تانه به څوک څرنګه خپه شي ځکه چې ته مهربان او خوږ ملګری یې خوږه ژبه، پاک زړه لرې. له تانه تل دوستان خوښ وي. خو هغه څه پېښ شوي چې ما د هغه هیله او انتظار نه درلوده.

برګي وویل:

– څه درپېښ شوي؟ ما خبر کړه که کوم تکلیف او ربړ درته رسېدلی وی ځان خوبه درنه ځار کړم ووایه څه پېښ شوي دي؟

دمنه وویل:

– کاشکې چې پر ما بلا لوېدلی وای او هغه څه چې پېښ دي نه وای پېښ شوي خو اوس به څه وکړو؟ هوښیارانو ویلي دي: څوک چې د پاچاهانو سره تماس او ملګري لري هغه په امن نه پاتې کېږي او عزت او سلامتیا نه لري.

– دا ته څه وایې ای دمنه؟ داسې مالومېږي چې زموږ له عادل پاچا نه څه شوي دي؟ څه پېښ شوي؟ ژر کوه ما خبر کړه!

دمنه ځان غمجن او په غضب غوندې کړ ویې ژړل او بیا یې سر را پورته کړ او ویې ویل:

– زموږ په شان ضعیفان د غټانو په مخکې هېڅ حقوق نه لري. د پاچاهانو زړونه رنګ رنګ اوړي او را اوړي ته به ترې د ښې تمه کوي هغه به درته بده درواړوي. ماته یو رښتینی دوست وویل چې: ما له پاچانه واورېدل چې ملګرو ته یې وویل: «برګی خو، ښه غوښن او تیار شوی دی، او نور چندان څه په کار نه راځي نه ئې د فکر مزه شته او نه د رایې ځکه څه ښه فکرونه چې ده درلودل هغه ترې موږ زده کړل. نوره ښه دا ده چې په غوښو یې یوه مېلمستیا جوړه کړو، او خپل رعیتیان پرې ماړه کړو.» نو چې دا خبرې مې واورېدلې له دې جهته چې ما او تا سره د دوستی او

ورورئ لاس ورکړی دی راغلم چې اوس به نو څه کوو چې له دې تګـئ او مکـر نـه ځان خلاص کړو.

برګی چې دا خبرې واورېدلی نو وډارېده او بې هیلې شو او ویې ویل:

– ګرانه ملګریه په دې کې موږ هم څه چاره لرو که نه؟ زه خو ډېر بې عقلـه وم چې پر زمري مې باور کاوه او د ده په کښېناسـتلو خوشـېدلم. مـا بایـد دا خـوب پخـوا لیدلی وای ځکه چې زه خو د ده او د ده د ملګرو خوراک یم. او که د ده خوښه نـه وي چې ما وخوري نو ملګري خو یې را پسې ځان وژني او زما غوښو پسـې مـړه دي. زه لا مخکې په دې پوهېدم چې اخر به مې څه وي ځکه چې ماله هغه کیسو او حکایاتو پند اخستی دی کومې چې ماته په خپله یادې دي. نو پرېږده چې پر مـا هـم د هغـه اوښ کانه وشي.

دمنه په فریاد او خواشینئ سره ورته وویل چې د اوښ کیسه څرنګه ده ګونـدې ددې کیسې له اورېدلو نه د خلاصي لار پېدا کړلای شو.

برګي وویل: یو زمری و او کارغه، ګیدړ او لېوه یې تابیان و نـو ده بـه دوي تـه طعام ورکاوه او د هغوی به یې خدمت کاوه.

یوه ورځ یو اوښ له قافلې څخه وتښتېده او ځنګله ته ننواته چې ځان پټ کـړي د زمري په کاله ورپېښ شو. زمري یې ښه هرکلی وکړ او د کیسې پوښـتنه یـې تـرې وکړه اوښ وویل چې سوداګر راباندې ډېر مال بارکړی و او نژدې وه چـې ټـول قـوت مې له لاسه ورکړی وای نو چې فرصت مې بیا مونده ترې را وتښتېدم.

زمري ورته ډاډګېرنه ورکړه او ورته یې وویل چې نور بېغمه اوسه او دلته به موږ سره په ځنګل کې اوسې.

یوه ورځ زمری ښکار ته ولاړ او د ده او د یو فیل په منځ کې ډېر سخت جنګ وشو، بېرته زخمي او ستړی ستومانه ځای ته راغی او ډېره موده د خوځېدو نه و او ښکار یې نه شو کولای.

نو کله چې لوږه پر ده او خدمتګارانو یې سخته شوه نو راټول یې کړل او ورته یې وویل: ولاړ شئ په ځنګله کې چېرته طعام را پیداکړئ که نه نو نژدې ده چې زه او تاسو له لوږې مړه شو.

لړ په ځنګل کې ولاړل او یو فکر یې وسنجاوه. بېرته راغلل زمري ته. نو کله چې زمري دوی ولیدل خوشاله شو او ګومان یې وکړ چې ګوندې کوم تیار ښکار یې راوړی دی. خو دوي وویل چې: څوک چې ښکار کوي نو هغه په ځان کې څه زور او قوت ګوري او موږ له لوږې خوزېدلای هم نه شو ښکار به څرنګه وکړو.

زمري وویل: نو څه به کوو؟

کارغه وویل:

– آمر سختۍ کولو ته څه اړه نه لري دغه دی اوښ تیار شته نو ولې به لوږه تېروو.

زمري چې دا خبره واورېده نو په قهر شو او ویې ویل چې:

– ای کارغه دا څه وایې؟ اوښ وخورو. او حال دا چې ما امان ورکړی او دده د سلامتۍ ضمانت مې کړی دی.

کارغه وویل:

–ته مه په قهرېږه: خلک وایي: یو له کوره جار دی او کور له وطنه او وطن له پاچانه. ته ضعیف شوی یې او ژوند دې په خطر کې دی. نو ته حق لرې چې مرګ له ځانه د اوښ په خوړلو دفع کړی. موږ به چل جوړ کړو او حیله به وکړو چې ته د ټګۍ کولو له ګناه نه هم خلاص شې.

– زمري چې دا خبره واورېدله چپ شو او خبرې يې نه کولې نو کارغه پوه شـو چې زمری زما په دې رايې راضي دی.

کارغه، لېوه، ګيدړ او اوښ زمري ته را ټول شول. او دده د روغتيـا پوښـتنه يـې کوله. کارغه وويل:

– زه ګورم چې لوږه درباندې سخته ده او زه ستا له پاره ژوند کوم نو مـا وخـوره او خپله لوږه ليرې کړه.

ګيدړ وويل:

– په تا کې څه دي؟ خو بڼکې او هډوکي يې او څه فايده په تا کې نشته پـه مـا کې له تا څخه غوښه ډېره ده ما دې وخوري!

لېوه وويل:

– ستا غوښه مرداره ده زه له تا نه پاک يم او غوښه او وازده را کې ډېـره ده مـا دې وخوري.

ګيدړ وويل:

– طبيبانو ويلي دي چې د لېوه غوښه سړی وخوري لېونی کوي يې نو سـتا پـه خوړلو کې خير نشته.

په دې وخت کې اوښ فکر وکړ چې که زه ورته ځان وړاندې کړم نـو دوی بـه لکه د ځان څخه يې چې دفاع وکړه له ماڅخه به هم دفاع وکـړي او زمـری بـه رانـه خوشاله شي نو ويې ويل: نه ، نه زه له تاسو ټولو نه ښه يم او غوښه مې هر مـرض تـه دوا ده. ما دې وخوري.

نو ټولو نارې کړې. رښتياده رښتيا ده! پرې ورټوپ يې کړ او څيرې يې کړ.

له دې کيسې څخه وروسته برګي وويل:

– اوس په حقيقت پوه شوم چې اوس مې نو له زمري نه خلاصېدل نشته؟

دمنه ځواب ورکړ: نو اوس څه غواړې چې وکړې.

برګي وويل:

– څه چې خدای پېښه کړي وي هغه به وي خو نه غواړم چې داسې پــه اســانه ځان په لاس ورکړم. جنګ او جدل ته هم تيار يم، نور چې څه کېږي هغه به کېږي.

دمنه وويل:

– زما خو داسې خوښه نه ده او په دې رايې درسره زه موافقه نه کوم. ته بايد له صبر او حوصلې نه کار واخلې. هوښيارانو ويلي دي انسان چې د سختيو سره پــه تنــدی مقابله کوي نو عقل يې الوزي او کار يې خرابېــږي. او کــه پــه صــبر او آرامــی ورســره مقابله وکړي نو بريالی کېږي، نو ښه داده چې ته صبر وکړې تر څو چې شــر د زمــري په سترګو کې وګورې نو بيا به په پوره مېړانه له خپله ځانه دفاع کوی.

برګي وويل:

– زه به نو څرنګه پوه شم چې د زمري سترګې راته سرې دي؟

دمنه وويل:

– چې ورغلــې او مخکــې پښــې يــې درولــې وې او داړې يــې چينګــې وې او سترګې يې سرې وې نو پوه شه چې په زړه کې يې درته ورانه ده.

برګي وويل:

– ښه دا خو پوره نخښې دي.

نو کله يې چې زمری غوايي ته وپاراوه او غوايي زمري ته نو خپــل ورور کليلــه ته ورغی او په ټوله کيسه يې په ټکي په ټکي خبر کړ.

کليله او دمنه دواړه ورغلل او د زمري په دروازه کې ودرېدل چې وګــوري چــې اوس به څه کېږي او د زمري او غوايي په منځ کې به څه پېښېږي:

لږ درنګ وروسته غوایی راغی او زمری هغسې ناست و لکه څرنګـه چـې دمنـه ویلي وو نو په زړه کې یې وویل چې: څوک چې پاچاته ځان ورنـژدې کـوي او ورسـره ملګري کوي داسی دی لکه یو سړی چې د مارانو سره په یوه کور کـې اوسـېږي . نـه په خپل ژوند باور لري او نه په دې چې ګوندې ماران به وربانديې راونـه پـارېږي شـپه ورځ په همدې فکر وي. نو رنګ یې واوښته، اندامونه یې ورپېـدل او جسـم یـې سـره وخوځېده.

کله چې زمري غوایي په هماغه حال ولیده چې دمنه ویلي و نو ګومان یې وکـړ چې لکه چې راسره جنګ کوي نو سم د واره یې یو په بل ورټوپ کړل او بې لـه کـوم فکر او صبر نه یې سره په جنګ پېل وکړ زمري غـوايي پـه څپېـړو او خپـړو واهـه او غوايي به په خپلو ښکرونو سوغاوه له دواړو نه وینې وبهېدلې زمری په زګېرویـو شـو او غوایي په رمباړو.

نو کله چې کلیله زمری په داسې سختۍ او ربړ کې ولیده دمنه ته یې وویل:

– خوار شې ټګه، ناپوهه، او خاینه! تا خـو ماسـره وعـده کـړې وه چـې یـوازې غوایي وژنم او زمري ته ضرر نه رسوم تازه وغولولم او ټګي دې راسره وکړه تـا ماسـره هغه څه وکړل لکه شادیانو چې د هغه مرغه سره وکـړل چـې دوي تـه یـې نصـیحت کاوه:

یوه شپه ډېر ساړه شول، نو شادیان د اور په لټولو پسې ووتل چې وربانديې تاوده شي. یو سور مچ یې ولیده چې د اور د سپرغۍ غوندې ښکارېده پرې ورټوپ یې کـړ او را و یې نیوه. لرګي یې وربانديې کېښودل او په پوکولو یې پیل وکړ چـې اور بـل شـي. ښه سترړي شول او اور بل نه شو نو یو مرغـه و چـې دوي یـې پـه دې کـار ولیـدل د نصیحت په توګه یې ورته وویل: دا خو یو الوتونکی حیوان دی اور نه دی په ده اور نـه بلېږي خوشې خواري مه کوئ او ځان مه سترړی کوئ.

خو دوئ د ده نصیحتونه وانه ورېدل او همداسې يې اور پـو کـاوه. مرغـه ورتـه نژدې شو او ورته يې وويل: چې دا اور نه دې خوشي خوارې مه کـوئ، نـو شـادي تـه قهر ورغی ورټوپ يې کړ ، را ويې نيوه او په ځمکه يې وواهه. دستي مړ شـو. سـتا پـه ګناه او خيانت چې زمري سره دې وکړ زه به هم په غم ککړ شم نو ښه دا ده چې نـور درسره ونه اوسېږم تر څو چې هغه کانه راباندې ونه شي چې په يـو سـاده او بـې پـروا ملګري د بل چلي او ټګمار ملګري له لاسه وشوله.

دمنه وويل: ددوي په منځ کې څه پېښ شول؟

کليله وويل: ساده او ټګمار ملګري سره په تجارت کې شريک شول او سفر تـه ولاړل په لاره تلل چې ساده ملګري د زرو روپو بکس بيا موند، را پورته يې کړ او پـټ يې کړ خو مکار او ټګمارورباندې پوه شو او ورته يې وويل:

– زموږ شرط خو دا و چې هره ګټه به نيموو او دا بکس هم په ګټه کـې شـمېر دی.

ساده په دې خبره راضي شو او بېرته راوګرځېدل، په وېـش يـې پيـل وکـړ نـو ټګمار وويل:

– راځه پرېږده ويش يې څه کوو، راځه چې لږې لږې روپۍ ترې واخلو نورې به ددغې ونې بېخ ته ښخې کړو او چې کله مو ورته اړه پيښېدله لږې لږې به ترې اخلو.

ساده ورسره ومنله ، لږې لږې روپۍ يې سره واخيستلې ، بکس يـې ونـې سـره ښخ کړ او ځای يې نخښه کړ. خپل ښار ته راغلل.

د شپې مکار راغی، بکس يې را ووېست، کور ته يې راوړ او هېڅ يې هلته پـرې نه ښودل.

څو ورځې وروسته ساده ملګري ته اړه پېښه شوه نو ملګري ته ورغی چې لـږې لږې روپۍ بيا له خپلې خزانې څخه راوباسي.

چې هغه ځای ته ورسېدل مکار د ځای په سپړلو پیل وکړ. دا ځای سپړي او هغه ځای سپړي خو هېڅ نه مومي. تسکوره یې و غورځوله، په جامو ځیرلو یې پیل وکړ، خپل مخ یې واهه، وېښته یې شکول، چېغې یې وهلې:

– خزانه. بکس روپۍ. مال مې ورک شو! آه! . ای ټګماره، ای خاینه، خزانه دې را نه غلا کړله.

ساده چې دا کار ولید په قسمونو یې پیل وکړ:

– ما نه ده غلا کړې، نه مې لېدلې او نه تر اوسه پورې دلته راغلی یم.

خو مکار ټګمار د ده خبره و نه منله، ویې ویل:

– له موږ سره هیڅوک هم نه وو، بل چا لیدلي هم نه یو نو پرته له تا بل چا دا کار نه دی کړی.

* * *

مکار قاضي ته ولاړ، شکایت یې ورته وکړ. له قاضي څخه یې وغوښتل چې ساده دې ورته خپل مال بېرته ورکاندي. قاضي چې له ساده نه پوښتنه وکړه هغه قسم وکړ چې ما نه دی اخیستی او ما غلا نه ده کړې نو قاضي مکار ته وویل:

– شاهدان لرې؟

مکار ځواب ورکړ:

– هو! هغه ونه چې موږ ورسره مال ښخ کړی و پرده شاهدي بولي.

قاضي حیران شو چې ونه څرنګه شاهدي وایي او دوي ته یې وویل چې راځئ چې هغه ونې ته ورشو.

مکار خپل پلار ته ویلي و چې د ونې په لښتو کې ځان پټ کړي چې څوک یې ونه ګوري نو کله چې قاضي او ورسره کسان ونې ته راغلل له ونې څخه یې پوښتنه

وکړه او وويې ويل: ای امينې او رښتينې ونې، هغه دې ليدلی دی چې هغـه مـال چـې تاسره ښخ شوی و، وړی يې دی.

نو د مکار پلار ځواب ورکړ هو قاضي صاحب. ساده يوه شپه راغی او مال يې له دې ځای څخه واخيسته او کورته يې يووړ.

نو قاضي ورسره په ښکاره دا خبره ومنله او ويې ويل:

– دا خو عجيبه ونه ده ، که نوره په همدې ځای پاتې شي نـو خلـک بـه يـې د خدای په ځای عبادت کوي نو ښه دا ده چې خلک له دې ګنـاه څخـه وژغـورل شـي. بايد دا ونه وسوځول شي چې خلک ورباندې ګمراه نه شي. ونې ته يې اور ورواچاوه.

د مکار پلار په ونه کې چيغې کړلې:

– ما وژغورئ چې وسوم! زه د مکار پلار يم او اقرار کوم چې بکس همـده غـلا کړی دی.

نو قاضي پلار او زوی ښه وډبول او پر مکار يې حکم وکړ چې ورشه مـال راوړه او ساده ته يې وسپاره.

بيا کليله وويل: دا کيسه مې درته د دې له پاره وکړه چې ته پوه شې چـې غـدر او ټګي په خپله ټګمار او غدار ته ورګرځي او ضرر يې همده ته وراوړي.

نور نو سر له نن څخه تا سره په اوسېدلو کې فايده نشته.

دوی چې له خبرو څخه خلاصېدل نو زمری د غـوايي لـه وژلـو څخـه خـلاص شوی و. دمنه کليله ته جواب ورنکړ او په منډه زمري ته ورغی او ويې ويل:

– پر دښمن بريالیتوب دې مبارک شه ښه ده چې بريالی شوې.

خو زمري د دې په ځای چې خوښي ښکاره کړي ډېر خپه و او ويې ويل:

– زه خو د برګي په وژلو ډېر خپه يم ، د ده د پوهې او اخـلاص او مينـې تـاوان مې وکړ، او په رعيت کې بل څوک نشته چې د ده ځای ونيسي. دا هـم کېـدلای شـي

چې په ناحقه مې وژلی وي او ظلم به مې وربانـدې کـړی وي او چابـه ورپـورې دروغ تړلي وي.

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

رښتیا چې دروغجن، چلي، ټګمار کولای شي چې دوستان سره جلا کـړي، نـو بیا دمنه ته د زمري قرب حاصل شو او په خپل مطلب بریالی شو؟

بیدپای فیلسوف ځواب ورکړ: کله چې زمری د برګي له وژلو نه خـلاص شـو او قهر یې غلی شو نو هغه د خوښۍ ورځې وریادې شولې چې د برګي سره یې تېرولـې او د برګي اخلاص، عقل او لوی لوی خدمتونه وریاد شول ډېر غمجن شو او له ځان سـره یې وویل: د برګي په وژلو کې مې تادي وکړه داسې کوم دلیل هم نه و چې د ده ګنـاه یې ثابته کړې وای او پرته له دمنه څخه مې د ده په باره کې له بل چا نـه هـم کومـه خبره نه وه اورېدلې چې دده په عیب او خیانت یې دلالت کړی وای. دمنه بـه ګونـدې راته رښتیا ویلي وي؟

په دې ډول زمري د برګي په بېلتانه کې په غم ورځې شپې تېرولې تر دې چـې خوراک او څښاک نه یې هم بد راتلل. جسم یې خوار شـو او رنـګ یـې والـوت. خپلـو خپلوانو او دوستانو سره په ډېره نرمه چلېده.

له برګي څخه پرته کوم هوښیار او عقلمند دوسـت چـې یـې درلـوده هغـه یـو پړانګ و. یوائې همدا پړانګ و چې ده ته ورتلای شو او دده د تسلۍ له پاره به یـې ده ته کیسې او حکایات ویل چې زړه یې له زاړه ملګري برګي څخه صبر شي.

یوه شپه پړانګ او زمری تر ډېره بې خوبه ناست و ، شپه نیمې ته نـژدې شـوله نو پړانګ له زمري څخه اجازه واخیستله او ولاړ.

پړانګ خپل کور ته پر هغې لارې ته چې د کلیله او دمنه په کاله تېرېده.

له کلیله څخه یې واورېدل چې دمنه یې ملامتاوه او ورته یې ویل: وروره ما خو درته ډېر نصیحت وکړ چې مه کوه او دا د زمري او غوايي په منځ کې مه ورلوېږه او دا دوستي یې مه ورانوه خو زما خبره دې ونه منله.

اوس زمری د برګي په مرګ کې په خپله غلطۍ او خطا پوه شوی دی او ارومرو هغه ورځ راتلونکې ده چې ستا هغه فکرونه او چلونه، ټګۍ برګۍ به په کې څرګندېږي چې تا پرې زمری د خپل ګران ملګري له ناستې ولاړې او خېرخواهۍ څخه بې برخې کړی دی. په دې وخت کې به در څخه د برګي پوره کسات او انتقام واخلي او د خپل رعیت په مخکې به دې ښه وشرموي. ځکه چې ته ډېر دروغجن ټګمار او نمام یې. که زمری دې ووژني ټول به دې په مرګ خوښ او خوشاله شي. او که دې مړ نه کړي نو ټول رعیت خو به درته په سپکو سترګو ګوري. خپل دوستان او خپلوان به در څخه تښتي او ژوند به دې ډېر په شرم او ننګ تېرېږي. خو ډېر په دې وېرېږم چې که خبر شي چې زه هم له تا سره ناسته ولاړه لرم نو ستا مصیبت به ماته هم ورسېږي او په عذاب او درد به درسره ککړ شم. له همدې وخته زما او ستا سره نور بس دی ، کور دې نور ستاوي زه به یو بل ځای ځان ته پیدا کړم چې څو شپې په کې تېرې کړم او له هغه مصائبو او ربړونو څخه ځان وژغورم چې در باندې راروان دي.

د کلیله او دمنه دا خبرې ټولې پړانګ واورېدلې او د برګي قصه یې تر پایه تر غوږه کړله پوه شو چې برګی په ظلم او د دمنه په مکارۍ او خیانت وژل شوی دی.

پړانګ کورته ولاړ نه شو او برابر د زمري د مور کورته راغی، اجازه یې وغوښتله او ننواته. د زمري مورته پړانګ سلام ورواچاوه او ورته یې وویل:

– محترمي بادارې عذر غواړم چې د شپې په دې ناوخته وخت درته راغلم چې نه دا د ملاقات وخت دی او نه د اجازې غوښتلو. خو که یو لوی خطري کار نه وای

پېښ شوی نو په دې وخت درته نه راتللم. دا راته ښه ښکاره شوه چې په مناسب وخت دې ورباندې خبره کړم.

د زمري مور وویل:

– زما د کور دروازه خو زما اولاد ته تل بېرته ده اوستا اخلاص چې پاچا سره یې لرې او درته ګران دی د دې باعث ګرځي چې هر وخت راشې شپه وي او که ورځ. اوس هم پوهېږم چې د داسې کار په باره کې راغلی یې چې پاچا پورې اړه لري. خبره همداسې ده کنه، اې پړانګه؟

– ګرانې مورې لکه څرنګه چې وایې همداسې ده. ته خو ګورې چې د پاچا حال څومره خراب او بد دی. د بړګي له مرګه وروسته یې ښځي صحت ګډوډ دی او ورپسې ډېر غمجن دی. اوس نو زه په هغو ټولو خبرو او مکاریو خبر شوم چې د بړګي د مرګ او د پاچا د خوابدۍ سبب شوې. بړګی مظلوم وژل شوی دی. که پاچا په دې حقیقت پوه شي او له چا څخه چې د بړګي د مرګ سبب شوی انتقام واخلي، نو د غم ټول اسباب به ورڅخه لیرې شي او خوښ به شي، بېرته به خوښ اود نېکمرغه ژوند خاوند شي.

د زمري مور چې دا خبرې واورېدلې ډېره خوشاله شوله او ویې ویل:

– ای پړانګه، ووایه څه خبره ده . ما خبره کړه! پاچا به نو بېرته د پخواني ژوند خاوند شي؟ کاشکي داسې وشي!

پړانګ وویل:

– هو مورې! هیله کوم چې بېرته پاچا د ښه ژوند او خوښۍ څښتن شي. خو هیله کوم چې څه چې مانه اورې باید زما او ستا په منځ کې وي او هېڅوک درنه خبر نه شي او ته په یو چل پاچا په دې خبر کړه او زما نوم مه اخله.

د زمري مور وویل:

– ډاډه اوسه، څه چې دي زما او ستا په منځ کې دي تر دې چې پاچا بــه هــم را ښخه خبر نشي. او زه د پاچا په شرف او د نورو ځیروونکو په شــرف قســم خــورم چــې هېڅوک به خبر نه کړم.

پړانګ هغه ټوله کیسه چې له کلیله او د دمنه څخه یې اورېدلې وه د زمري مور ته ټکي په ټکي وویله. کله یې چې دا کیسه واورېدله نو حیرانه او هکه پکه پاتې شوله او ویې ویل:

– دمنه! هغه دمنه چې خوار زار او ذلیل به د پاچا په دروازو کې پروت و او ټولــو به ورته په سپکه سترګه کتل پاچا ته ځان رانژدې کړ تر دې چې د ده په لوړه مرتبــه د رعیت لویانو حسد کاوه او ځان پورې به شرمېدل. دمنه دا پلمې جوړې کړلې او د پاچــا د بدمرغۍ سبب شو . د ده او د ده د ګران دوست په منځ کې د دښمنۍ پېداکولو باعــث شو. ارمان دی ټګۍ او خیانته! او ارمان دی د درواغو چلونو!

پړانګ اجازه واخیستله او خپل کور ته ولاړ. د زمري مور په کور کې پاتې شــوله تر سبا پورې اوښتله را اوښتله سترګې یې نه پټېدلې تر څو چې سبا شــو نــو زمــري تــه ورغلله چې ګوري په غم کې ډوب ناست دی او چرت وهي نو ورته یې وویل:

– تر اوسه لا په غم کې یې؟

زمري وویل:

– هو مورې څه وکړم، ګران او پوه ملګری مې له لاسه وواتــه او ګنــاه او غــدر مې ثبوت ته ونه رساوه او ومې واژه.

دې وویل:

– زویه په خپل ځان دې په خپله شاهدي وویله او په خپله ګناه او ګناه تــه پــه سزا کې پر تادۍ دې اقرار وکړ. ډېره رښتینې شاهدې پــر خپــل ځــان شــاهدي ده نــو ګوره اوس د ځان سره څه ډول حساب کوې. که د راز ښــکاره کــول لویــه ګنــاه او بــد

اخلاقي نه وای نو چې زه پرې پوهېږم په هغې به مې ته هم خبر کړی وای چې پوه شوی وای چې تا د برګي په حق کې ډېر لوی ظلم او سخت زړي کړی ده.

زمري وويل:

– په هر وخت کې خو سِِر ښکاره کول بد نه دي. که د راز پټول د مظلوم حق پټوي او د مجرم سره په ظلم او جرم کې کومک کوي نو دا ډول راز ساتل بد او نا روا دي او خپرول يې واجب دي. او ته خو پوهېږې مورې چې زه د برګي د مرګ په سبب کې شکمن يم، نو تاته چې حقيقت مالوم دی بايد ما وربانديې خبر کړې تر څو چې ګناهکار په جزا ورسوم، چې د خپلې تګۍ او غدر خوند وګوري او د خپل مطلب په کاميابۍ خوشاله پاتې نه شي.

د زمري مور خپل زوی په هر څه چې له پړانګ څخه يې اورېدلي وو خبر کړ خو د ده نوم يې ورته ونه ښوده او په دې يې هم خبر نه کړ چې څرنګه دا پوه شوه او څرنګه يې دا خبرې اورېدلي دي. ورته يې وويل:

– زه د سِِر او راز ښکاره کوونکی په ګناه او عذاب ناپوهه نه يم. خو زه پوهېږم چې ستا او ستا د رعيت صلاح په لاس نه راځي تر څو چې په راز خبر نه شې. نو ته مې وربانديې خبر کړې.

زمري خپل لښکريان او سرې را ټول کړل. محافظ او پيره دار ته يې وويل چې دمنه مجلس ته راوغواړي. کله چې دمنه راغی ډېر خلک او د پاچا ډېر غم يې وليده نو يو ولاړ نفر ته يې وکتل او ويې ويل:

– پاچا ته څه رسېدلي دي؟ او ولې پاچا خپه دی.

د زمري مور وويل:

– هغه څوک پاچا خپه کوي چې ستا یوه ګړۍ ژوند غواړي. تر څو چې ته ونه وژل شې او غوښه دې د بدترینو مرغانو او ځناورو خوراک نه شي د پاچا غمونه به تل وي او ولاړ به نه شي.

د ناستو خلکو مخ ته دمنه وکتل او ویې ویل:

– هوښیارانو رښتیا ویلي دي: هغه څوک چې د شر له پېښېدلو نه ډار کوي او زیار باسي چې ځان ترې وژغوري کله کله له نورو نه ده ته شر ډېر نږدې وي. دا دی ما غوښتل چې پاچا سلامت او په امن وي او د ده په خدمت کې مې اخلاص وکړ او غوښتل مې چې ځان ته ګټه او خیر واړوم خو په هغه کې ولوېدلم چې ترې تښتېدلم. ما ځان ته خیر غوښته هغه په شر واوښتلم.

بیا یې د زمري مورته وکتل او ورته یې وویل:

– ای باداري، که د یوې سا په ځای مې زر ساګانې وي خو چې پاچا پرې خوشالېږي او غمونه یې پرې لیرې کېږي زه به یې ترې ځار کړم او د یو تشکر تمه قدر به هم ترې ونه کړم. زه ځان نه ساتم او له مرګ څخه نه تښتم، ځکه چې له مرګ څخه څوک نه شي تښتېدلای خو زه نه غواړم چې د داسې ګناه په سبب چې دلیل او برهان پرې نه وي قایم شوی زمری پر ما حکم وکړي. د دې له پاره چې رعیت یې بیا په ظلم او قساوت تورن نه کړي.

یوه لښکري وویل:

– دمنه دا خبره ددې له پاره نه کوي چې ګوندې د پاچا سره مینه لري بلکه په دې خبر ه ځان خلاصول غواړي.

نو دمنه ده ته وکتل او په مسخره یې ورته وویل:

– څه خوار شې، تا ته خو سکوت او چوپوالی ښه و، خو خبرې دې وکړې او خپل جهل او ناپوهي دې خلکو ته وښودله، نه فکر لرې او نه رایه. ځان ساتل نو

ګوندې عیب دی؟ چې ځان سړی ونه ساتي نو څه به ساتي؟ په چا کې چې د ځان لـه پاره خیر نه وي نورو ته هم په کې خیر نه وي او تا په دې خبره چې زه یې د ځـان لـه پاره وایم، په دې برهان او دلیل راوړ چې ته د خپل ځان دښمن یـې. او څـوک چـې د ځان دښمن وي هغه د ټولو خلکو دښمن دی، نه د خلکو سره مینه لري او نـه دخلکـو په خیر او ښه راځي. ته په دې فکر د دې وړ نه یې چې د چارپایانو په ډله کې ودرېږې نو څرنګه زړه کوې او پاچا ته ځان نژدې کول غواړې؟

خو د زمري مور د ده په خبرو ونه غولېدله، دمنه ته یې وکتل او ویې ویل:

– درته هکه پکه شوم ای چلي او دروغجنه! څرنګه خبرې ته رنـګ ورکـوی او دروغ رښتیا او باطل حق ښکاره کوې، او هغه څوک چې تاته رښتیا خبرې کوي ته پـه دومره بده او نا وړه لهجه ځواب ورکوې او خبره یې ردوې په داسې حال کې چـې تـه دروغجن او هغه ریښتینی دی.

دمنه ځواب ورکړ:

– زه دروغجن او چلي نه یم، خو ته راته پـه یـوه سـترګه ګـورې چـې هغـه د دښمنۍ او کینې سترګه ده نو ځکه زما هر ښه تا ته بد ښکاري او هر رښـتیا مـې درتـه دروغ. وفا او اخلاص مې درته مکر او ټګي برېښي. نه چل لرم او نه ګناه. څرنګه چـې د خدایﷻ خوښه وي هغه به راته پېښېږي که خدایﷻ چاته بده مقـرره کـړي څـوک ترې ځان نشي خلاصولای.

د زمري مور ناستو خلکو ته مخ ورواړاوه او ویې ویل:

– زامنو ګورئ څرنګه دا مجرم او بـدبخت غـواړي چـې ځـان پـاک را وښـیي، لازمه ده چې تاسو د خبرې بیخ ولټوئ او دده پټ اعمال را برسېره کړئ تـر څـو چـې ژبه یې ګونګه او دروغ یې بند شي.

دا خبره یې وکړه او په غضب یې مجلس پرېښود ، کور ته ولاړله.

پاچا قاضي راوغوښته او ورته يې امر وکړ چې د دمنه د محاکمې لپاره مجلس داير کړي. لښکريانو ته يې وويل چې ځئ دمنه په بندي خانه کې واچوئ تر څو چې محاکمه يې تېره شي.

لښکريانو يې په ورمېږ کې غټ غټ زنځيرونه ور واچول او تر بنديخانې پورې يې راښکوده.

کله چې شپه نيمه شوله، نو کليله پوه شو چې دمنه په بندي خانه کې دی. په پټه ورته راغی، کله يې چې په زنځيرونو کې بند په تنګ ځای کې وليده نو ورته يې وويل:

– زه خو له دغې ورځې څخه وېرېدلم، ډېر نصيحت مې درته وکړ خو تا وانه ورېده او له خپل کبر او غرور څخه وانه وښتلې تر څو چې په دې غم ککړ شولې. پوهانو رښتيا ويلي دي: چلي او محتال پخوا له وخته مري ځکه چې په خپلو چلونو او ټګيو ځانته د مرګ مخ را اړوي.

دمنه ځواب ورکړ:

– کليله، څه چې تا ويل هغه ټول رښتيا وو خو له بده مرغه ماونه منل اوس به د مخالفت او نه منلې دا خوږې مېوې خورم. پوهانو ويلي دي چې په خپله دې ځان په غم ولاړه نو بيا ورته ځان ټينګ کړه او مه خپه کېږه. ځکه چې د خپله لاسه به دې وي.

نو کليه وژړل او ويې ويل:

– زما اوس دربانديې زړه نه خوږېږي ځکه چې مادرته خدای کړي ويلي و او که دا نه وای نو اوس به دربانديې خپه او غمجن وم.

نور يې پرېښود او خپل کور ته ولاړ.

دمنه سره په محبس کې یو ذکي او هوښیار چیتا و چې ځای یې کلیله او دمنه ته نژدې و. دوی دواړه یې لیدل او د دوي خبرې یې اورېدلې خو دوي دی نه لیده. نو چیتا هر څه چې دوی دواړو سره وویل ټول ټکي په ټکي واورېدل، پوه شو چې دمنه خو په خپله ګناه مقر دی. څه یې چې اورېدلي و ټول یې په زړه کې د شاهدۍ ادا کولو له پاره وساتل.

سبا دوخته د زمري مور خپل زوی ته ورغله او ورته یې وویل:

– ښه داده چې د دمنه په محاکمه کې تادي وکړې چې ګناهکار په خپله جزا ورسېږي او بېګناه ته خپل حق وسپارل شي. نو د دمنه په محاکمه تادي کوه.

کله چې زمري د مور خبره واورېدله نو پړانګ یې راوباله – چې د قضا او حکم متولي همدې و– ورڅخه یې وغوښتل چې د دمنه د محاکمې مجلس جوړ کړي او لښکریان او رعیت راوغواړي چې که له دمنه څخه یې څه لیدلي وي شاهدي پرې ولولي.

پړانګ وویل:

– ستا امر مو منلی دی.

مجلس یې جوړ کړ ، ډنډورچي رعیت مجلس ته راوغوښته. کله چې د جلسې میدان له خلکو ډک شو نو دمنه را حاضر کړل شو او پړانګ وویل:

– ورونړو، پاچا دمنه د برګې د وژلو د پلمې جوړولو په ګناه تهمتي او تورن کړی دی او د برګي په وژلو ډېر خپه او غمجن دی خو نه غواړي چې پر دمنه ظلم وکړي. نو څوک چې له حقیقت څخه خبر وي ودې وایي او حقیقت دې نه پټوي.

دمنه دوي ته وکتل او ورته یې وویل:

– ووایئ او څه مه پټوئ او پوه شئ چې ما سره د هرې خبرې ځواب او رد شته. څوک چې څه ووايي او ورباندې خبر نه وي، په هغه څه به واوړي چې هغه جاهل طبيب پرې اوښتی و.

خلکو ورته وويل په څه اوښتی و؟

ده وويل:

– د يو پاچا لور ناروغه شوله نو يو بې عقله سړی راغی او ويې ويل چې زه طبيب يم او د پاچا له درملتون څخه يې هغه دوا راووېستله چې په حقيقت يې هېڅ پوه نه و چې څه شی دی. نجلۍ ته يې ورکړه. کله چې نجلۍ دوا وڅښله دستي مړه شوه.

چې پاچا دا حال وليده نو له همدې دواڅخه يې په ده باندې يو کاسه دوا وڅښله او دې هم مړ شو.

په حاضرينو کې د خوګانو مشر و چې د زمري دوست او ورته نږدې و. د خوګانو مشر وويل:

– ښاغلو، پوهان د سړي حقيقت له هغو علامو څخه مالوموي چې د ده له مخ څخه ښکاري او د دې بدبخت دمنه په مخ کې ډېرې تخښې دي چې د ده په مکر، ټګۍ او خيانت دلالت کوي او پرده د حکم له پاره همدا علامې بس دي.

پړانګ وويل:

– رښتيا ده، د خوګانو مشره، چې د صورتو او اشکالو په پېژندنه ښه پوهېږې، او ستا په څېر په دې کار کې بل څوک مهارت نه لري تا د دمنه په مخکې څه علامې ليدلې دي؟

د خوګانو مشر وويل:

– پوهان وايي چې د چا چې چپه سترګه له ښې سترګې نه وړه وي او پوزه يې ښې طرف ته کږه وي هغه بدبخت خبيث ، مکـار او ټګمـار وي. او تاسـو پـه خپلـه دا صفتونه هغه دي په دمنه کې وګورئ.

دمنه ورته وکتل او ورته يې وويل:

– ناپوهه، جاهله. ستا په حال تعجب کوم. ته ما په دې صفاتو ستايې او حـال دا چې ناولی، بدرنګ، ګوډ، غټ خېټی او چاود شـونډی يـې! او کـه سـتا غونـډې خلـک دباغي او جاروکښي وکړي هم پرې ډېر دي، خو ته له خپلې بې عقلۍ او غرور څخـه د پاچا مجلس ته راځې او مړۍ يې خورې. که پاچا دې په ناولتوب خبر شي لـه مجلسـه به دې وشړي او خپل نژديکت به دربانديې حرام کړي. که زه خبيث او مکار وای، لکـه ته چې وايې، نو ما به هم پاچا ستا په دغو ناولو صفاتو خبر کړی وای. خو نـه، زه پـاک او سپېڅلی يم، نو ما زمري ته ستا هغه څه ونه ويل چې لـه تـا څخـه د ده د خوابـدۍ باعث شي.

کله چې د خوګانو مشر دا سخته خبره ونغوړله، زړه يې مـات شـو ، خجـل شـو، وشرمېده او د جلسې له ډګر نه وواته.

دا ورځ تېره شوه، مجلس پورته شو او دمنه بېرته محبس ته وروستل شو.

په مجلس کې د زمري يو دوست ګيدړ و . دايې په دې مکلـف کـړی و چـې د مجلس ورځني جريانات به ورته په ريښتيا او امانت سره راوړي. نو کله چې يې د دمنـه او د خوګانو د مشر په سوال او ځواب خبر کړ نو خوا يې د خوګانو لـه مشـر څخـه بـده شوله او امر يې وکړ چې بيا دې ما ته نه راځي.

د پاچا د حضور له کسانو څخه يو ګيدړ چې روزبه نومېده دمنه تـه محـبس تـه پټ ورغی او خبر يې کړ چې: کليله خو ستا له غمه مريض شو او بيا پسې مـړ شـو. نـو دمنه ډېر سخت وژړل او ويې ويل:

– زما نور په دنیا کې کوم په زړه پورې شی نه دی پاتې چې زه د هغه لـه پـاره خپل ژوند وغواړم. یو ورور مې و هغه هم مړ شو، نو اوس دې مرګ راځي چې پـه هـر وخت کې یې خوښه وي.

بیا یې روزبه ته وکتل او ورته یې وویل:

– ځه ښه ده چې ستا غوندې مهربانه او کریم ورور خو لرم. که هغه مړ شو ښـه دی ته خو یې. بیا یې وویل: زموږ چې څه مال دی موږ را ټول کړی و ، زموږ د کاله په یو طرف کې ښخ دی، ورشه هغه مال ماته راوړه.

کله چې روزبه دا مال ورته راوړ نو دمنه دا مال ده ته وروړاندې کړ او ورتـه یـې وویل:

– دا مال واخله او خپلې چړچې پرې کوه . زه له تا څخه یو شی غـواړم او هغـه دادی چې ته د زمري مجلس ته تل ورځه، او څه چې د ده او مور په منځ کې یـې زمـا په خصوص کې پېښېږي ما ورباندې خبروه.

روزبه دمنه سره دا خبره ومنله ، مال یې خپـل کورتـه یـوړاو سـبا تـه د زمـري مجلس ته ورغی.

کله چې د زمري مور راغله او زمري جلسه جوړه کړه نو مور ته یې وویل:

– وېرېږم چې دمنه به مظلوم وي او ګومان کوم چې دی به په دې ګناه کې نه وي.

مور یې په غضب شوله او چیغه یې کړله، ویې ویل:

– دمنه په خپل مکـر نـژدې ده چـې عقـل دې وران کانـدي، او پاچـاهي دې ویجاړه کړي!

نو زمری یې پرېښوده او ولاړه.

زمري امر وکړ ، مجلس جوړ شو، شاهدان راغلل او دمنه راوستل شو او قاضي دمنه ته وويل: ای دمنه! خبره خو پټه نه پاتې کېږي خو موږ تاته فرصت درکوو چې توبه وکاږه او په خپله ګناه او جرم اقرار وکړه نو چې اقرار دې وکړ دا اقرار به ستا د عفوې سبب شي، خو که انکار او اصرار دې وکړ نو خپل ځان ته به يې بده کړې.

دمنه وويل:

– عادله قاضي، ته په داسې ګناه له ما څخه اعتراف او اقرار غواړې چې ما نه ده کړې او که اقرار وکړم نو دا به مې د خپل ځان سره خيانت کړی وي او بې ګناه به مې په بلا کې اچولی وي. ته خو ما اوس محاکمه کوې ځکه چې ته مې په ظلم تومتي کوې. څرنګه ته له ما څخه غواړې چې ځان په زوره تومتي او په بلا ککړ کړم؟ بيا به زه تاسو ته څه عذر کوم چې ځان په زوره تومتي کړم او تاسو راضي کړم؟ اي قاضي ته خو په عدل او پاکۍ معروف او مشهور يې ته څرنګه له ما څخه داسې اقرار غواړې.

قاضي مجلس خپور کړ او قضيه زمري ته ورواستوله شوه او کله چې قرائت شوله او د زمري مور خبره شوه نو په غضب يې وويل:

– زه په دې خپه نه يم او دا فکر نه وهم چې دمنه څه کړي او يا ګران او محترم دوست يې له تا څخه په مرګ بېل کړی دی، بلکې زه دې ته چرت وړې يم چې ژر دی چې دمنه به دې په پاچاهۍ او رعيت کې په خپل مکر او حيلو ګډوډي پېښه کړي او بيا به مو هېڅ له لاسه پوره نه وي.

نو زمري په کلکه وويل:

– اوس به نو هرومرو هغه څوک راښيې چې تاته يې د دمنه خبرې کړي دي ځکه چې زه په دې نه يم خوښ چې بې دليله او برهانه يې ووژنم.

مور يې وويل:

– دا راز خپرول خو ډېر بد کار دی خو زه به له هغه چا څخه وغواړم چې په خپله درته هغه څه ووايي چې اورېدلي او ليدلي يې دي.

د زمري مور پړانګ ته راوړاندې شوله او د حق د مرستې او په رعيت کې د عدل د خپرولو له پاره يې ترې شاهدي وغوښتله. زمري ته پړانګ راغی او څه چې يې له کليله او دمنه څخه اورېدلې و چې دمنه په خپل جرم او ګناه په خپله مقر و تـول پـه قسم ورته بيان کړل.

کله چې د دمنه سره بندي چيتا داخبره واورېدله چې پړانګ خو شاهدي وويله او اعتراف يې وکړ، نو زمري ته يې څوک ورواستاوه او خبر يې کړ چې زه هم شاهدي وايم. نو زمري دی هم راووبسته او د ده شاهدي يې واورېدله . شاهدي يې کټه متـه د پړانګ د شاهدۍ په شان وه.

کله چې زمري له دوی دواړو څخه پوښتنه وکړه چې دا دومره موده مو ولې شاهدي پټه کړې وه نو هر يو وويل:

– وېرېدم چې بل شاهد به نه وي او د يو شاهد شاهدي خو قبوله نه ده.

زمری خوشاله شو او ددمنه په قصاص کولو يې حکم وکړ.

بيدپای فيلسوف وويل:

– څوک چې دا کيسه واوري او دا عاقبت وګوري نو پوهېږي چې څـوک چې خپله ګټه د نورو په ضرر او تاوان کې لټوي نو په بده جزا به واوړي.

دابشليم پاچا وويل:

– رښتيا دې وويل ای فيلسوفه او حکيمه.

کوړکوړی کوتره

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل چې څرنګه سړی سپېڅلي دوستان موندلای شي او څرنګه دوستي ټینګه ساتل کېږي.

بیدپای وویل چې ښه پوښتنه دې وکړه ځکه چې هوښیار د دوستانو د دوستۍ سره هېڅ شي نه برابروي، او هر څه شتمني چې په دنیا کې سړی لري سړي ته دومره ګټه نه شي اړولای لکه دوستان او اشنایان یې چې سړي ته اړولای شي. د همدې دوستانو په مرسته سړی د هرې ښې خاوند کېدلای شي . د کوړکوړۍ کوترې، موږک، هوسۍ او کارغه کیسه ددې مطلب د ثبوت له پاره ښه مثال دی.

پاچا وویل چې دا کیسه څرنګه ده؟

بیدپای وویل:

– د داهر ښار سره نبږدې یو ځای و چې ډېرې ګڼې ونې، روانې اوبه، ډېر واښه او مېوې په کې وې نو حیوانات او مرغان هم په کې ډېر وو چې ښکاریان به ورتلل او هلته به یې هر وخت ښکار کاوه.

په دې مرغانو کې یو کارغه وه چې په یوه ګڼه لویه ونه کې یې ځاله جوړه کړې وه. یوه ورځ په خپله ځاله کې ناست و چې یو ډېر بدشکله ښکاري یې په نظر ورغی چې ډېر سخت زړی او بې رحمه و، په اوږو یې جال او په لاس کې یې امسا او

لویه ټوکرۍ وه او برابر د ده د ځالې ونې ته را روان و. نو کارغه ترې ووېرېده او په زړه کې یې وویل:

– دا ښکاري خو دلته د کوم حیوان یا مرغه د ښکار له پاره راځي، او دلته چې راغلی دی یا زما او یا د نورو مرغانو هلاکت پسې راغلی، نو ښه داده چې ترې پټ شم او دده په حیلو ونه غولېږم او وګورم چې په نورو مرغانو څه کوي.

کله چې ښکاري دې ونې ته ورسېد جال یې وغوړاوه او دانه یې ورلاندې وشیندله. په یو نژدې ځای کې ورته پټ شو چې مرغان یې ونه ګوري او وانه لوزي.

لږ درنګ وروسته یوه کوتره چې کوړکوړۍ نومېدله او د کوترو مشره وه دلته راغله چې نورې کوترې هم ورسره وې. کله یې چې دانې ولیدلې پر جال ړندې شولې ، پر دانو ور پرېوتلې او ټولولې یې. د جال تارونه یې په پښو پورې ونښتل او د الوتلو څخه عاجزه پاتې شولې. هرې یوې ټوپونه وهل چې ځان خلاص کړي. کوړکوړۍ چې ولیدل ورته یې وویل:

– داسې نه کېږي ، هره یوه یوازې د ځان خلاصول مه غواړئ . په دې ډول ځان نه شئ خلاصولای. په یوه زور، زور وکړئ چې جال مو پورته په هوا کړ نو بیا به په یوه پلمه ځان خلاص کړو خو چې اوس د ښکاري له ګوتو ځان خلاص کړو همدومره بس دي. نو دوی په یوه زور، زور وکړ او جال یې په هوا کړ. خو ښکاري ورپسې و په دې تمه چې اخر به ستړې شي، راوبه لوېږي او زه به یې ونیسم.

کله چې کوړکوړۍ ولیدل چې ښکاري ورپسې روان دی نو خپلو ملګرو ته یې مخ وروااړاوه او ویې ویل: دا ښکاري خو مونږ پسې را روان دی او تمه یې لا نه ده شکېدلې که په هوا ځو نو دی راپسې راځي او هر ځای کې چې ولوېدلو دی مو نیسي خو راځئ چې په کلو او ښارونو ترې تېرې شو او ځانونه یې له سترګو پناه کړو. نو بیا

به زما د یوه موږک ملګري په سوړه ورپرېوزو ، د جال تارونه به زموږ له پښو نه وشکوي او له دې بلا څخه به مو خلاصې کړي.

کوترې والوتلې او کارغه هم پسې وروالوته چې وګوري چې اخر څه کېږي.

کله چې له ښکاري نه کوترې پنا شولې نا امیده خپل کور ته راوګرځېده.

کوړکوړۍ چې پوه شوه چې ښکاري نه خلاصې شولې نو د خپل ملګري موږک – چې "زیرک " نومېده – په سوړه ورولوېدلې ورغږ یې کړ، هغه له سوړې ورته ځواب ورکړ:

– څوک یې؟

کوړکوړۍ ورته وویل:

– زه یم ستا ملګرې کوړکوړۍ، درسره مې کار دی.

موږک چې له سوړې راوواته ګوري چې ملګرې یې او د هغې ملګري په جال کې نښتي دي نو خپه شو او ورته یې وویل:

– ته خو هوښیاره او پوهه وې او په هر څه کې به دې فکر کاوه اوس څه شي په دې غم ککړه کړې؟ چې اوس ترې وتلی نه شې؟ عقل دې چېرته الوتی و چې دانې دې لیدلې او جال دې نه لیده؟

نو دې ورته وویل:

– ما مه ملامتوه. څه چې سړي ته مقرر وي هغه پېښېږي، که هر څومره سړی پوه وي ځان ترې نه شي خلاصولای.

موږک وویل:

– رښتیا دې وویل خو انسان باید خپل عقل په کار واچوي چې په پای کې بیا پښیماني نه کوي.

بيا نو موږک له کوږ کوږۍ نه د جال د غوټو په پرېکولو پېل وکړ او په ډېره خوښۍ په کار لګيا و. کله چې کوږکوږۍ د موږک توجه ځان ته وليدله نو ورته يې وويل:

– ملګريه، ما پرېږده او د ملګرو پښې مې له بندونو څخه خلاصې کړه.

خو موږک ددې خبره وانهورېدله نو بيا يې ورته خپله هيله ښکاره کړله. کله چې له دې نه موږک دا کار وليده نو په تعجب يې ورته وويل:

– دا څه وايې؟ ځان دې هېر دی او نور دې ياد دي؟ تاته له ځان نه د نورو ژوند ګران دی؟

دې وويل:

– زه وېرېږم که ما اول خلاصه کړې نو ستړی به شې او ملګرې به مې درنه په جال کې بندې پاتې شي او چې يوه هم پاتې شي زما بيا ژوند په کار نه دی. خو که دوی لومړی خلاصې کړې نو زه ډاډه يم چې بيا ما په خوشالۍ خلاصوې.

موږک چې دا خبره واورېدله ورته يې وويل:

– دا خو ډېر ښه خوی او ښه اخلاق دي. او همدا صفات دي چې زما مينه تاسره ورځ په ورځ زياتوي او ستا په ملګرۍ مې ټينګوي.

موږک ټولې کوترې خلاصې کړلې او په خپله مخه والوتلې.

کارغه چې د موږک دا کار وليده نو موږک يې ښه په نظر راغی او دده دوستۍ ته يې زړه ښه شو. نو سوړې ته يې را نژدې شو او موږک ته يې ورغږ کړ:

– زيرکه! او زيرکه! راووځه غواړم چې ماته د دوستۍ لاس راکړې ځکه چې زه ستا په خوی مين يم.

نو موږک ځواب ورکړ:

– ته څوک يې؟ او زما دوستي د څه له پاره غواړې؟

کارغه وویل:

– زه ستا کارغه ملګری یم تا چې څه د کوړکوړۍ سره وکړل نو ستا خوی مې ډېر خوښ شو او ستا د دوستۍ مینه را سره پېدا شوله. نو راووځه چې په لیدو او ملاقات دې خپل زړه یخ کړم.

موږک چې د کارغه خبره واورېدله د سوړې خولې ته راغی چې ده ته کارغه ښکارېده او کارغه ته دی نو ورته یې وویل: ستا په حال تعجب کوم. کارغه کله د موږکانو دوست کېدلای شي؟ او موږک باندې کله دومره بې عقلۍ او ناپوهۍ زور کړی چې خپل خوړونکي سره دوستي وکړي؟ د موږک غوښه خو ستا ځان دی، زړه دې جمع کړه او زما له غولېدلو نه تمه پرې کړه.زه ستا په خبرو نه غولېږم.

کارغه چې دا خبره واورېدله ویې ویل:

– رښتیا چې ته خو زما په څېر کارغانو خوراک یې خو زه پوهېږم چې خوراک دې ماته دومره فایده نه رسوي او دوستي به دې تر مرګه پورې وي. نو زه ستا د خوراک په تمه نه یم او دوستي دې غواړم. نو ما مه خپه کوه ، له دوستۍ نه مې مخ مه اړوه او زړه مې مه ماتوه.

موږک وویل:

– ستا په دوستۍ باور نه لرم ځکه چې زموږ او ستاسو په منځ کې دښمني پخوانۍ او په ختېه کې اغبړل شوې ده که ته مې ونه خورې بل ورور به دې راباندې خپله خوا سړه کړي. نو زما له دوستۍ زړه صبر کړه.

کارغه ځواب ورکړ:

– زه ستا په مطلب پوه یم ، ته رښتیا وایې او باید احتیاط وکړې چې په بلا ککړ نه شې خو ګومان کوم چې ستا به هم زما د دوستۍ په رښتیاوالي یقین راغلی وي او تر هغه به دې دروازه پرې نهږدم چې یا راسره د دوستۍ لاس راکړې او یا له

لوړې او تندې ستا په دروازه کې مړ شم. که ته زما له قوم نه وېرېږې نو دا هم دومره خبره نه ده ځکه چې زه ستا دوست او مین یم او دوست خپل دوست له دښمن څخه ژغوري اګر که دښمن یې ورور هم وي ، زه به ستا په سر ټول کارغان پرېږدم او تا به واخلم.

نو موږک د کارغه په خبره باور وکړ او ورته راوواته او یو تر بله یې سره په مرکه او ملاقات زړونه ساړه کړل او پاخه دوستان شول. یوه ورځ کارغه موږک ته وویل: ستا سوړه په لار کې ده او دلته هلکان لوبې کوي نه چې یوه ورځ دې په تیره وولي او مړشې نو بیا به دې ټول عمر په غم کې تېروم. زموږ په وطن کې هر څه ډېر دي او د خوشالۍ وطن دی نو ښه داده چې له دې ځایه ولاړ شو او هلته و اوسېږو. موږک د کارغه په شا سپور شو او ولاړل یوې چینې ته چې یوه شمشتۍ په کې اوسېدله. چې د کارغه دوسته او ملګرې وه.

شمشتۍ کارغه او موږک ولیدل. اول خو یې ونه پېژندل نو ووېرېدله او وتښتېدله، خو کارغه ورته په نامه ورغږ کړ او له خپله ځانه یې خبره کړله نو ډاډه شوله او راووتله.

کارغه موږک ته وویل:

– دا شمشتۍ زما ملګرې ده ، باید چې ته یې هم خپله ملګرې وګڼې او زما او ددې په منځ کې فرق ونه کړې.

بیا کارغه شمشتې ته د موږک د صداقت کیسه تېره کړله او د خپلې دوستۍ کیسه یې ورته وویله.

نو شمشتۍ موږک ته هر کلی وکړ ، د ده د ښه خوی او اخلاق تحسین او شاباسی یې وکړ. نو ترې ویې غوښتل چې د تېر ژوند کیسه ورته وکړي او خپل سرګذشت ورته بیان کړي . موږک وویل:

– هغه سوړه چې زه په کې اوسېدلم زما اصلي وطن نه و. زه په ماروت ښار کې د یو زاهد سړي په کور کې چې نه یې ښځه درلوده او نه اولاد – یواځې یې ژوند کاوه – وزېږېدلم او لوی شولم. ده به خپل طعام څه خوړ او څه به یې په ځوړندې کې ځوړنداوه. ما به طعام پسې ورخېز کړ او څه به مې ترې را واخیسته، ما به هم خوړ، او ملګرو ته به مې هم ورکاوه.

دې زاهد ډېر زیار وایست چې ما له خپل طعام نه ایسار کړي خو رابانـدې بریالی نه شو. یوه شپه یې مېلمه راغی او ده ورته زما له لاسه ګیله وکړه نو مېلمه ترې وپوښتل:

– دا طعام چې خوري یو موږک دی او که ډېر دي؟

زاهد ورته وویل:

– موږکان خو ډېر دي خو یو ځانګړی موږک دی چې ځوړندي ته ورخېژي ، په خپله هم زما طعام خوري او نورو ته یې هم را غورځوي.

مېلمه تعجب وکړ او ویې ویل:

– شاید چې کوم سبب وي چې دا موږک یې دومره زړور کړی ورشه تسکوره راوړه شاید چې دده د زړورتیا علت ومومو.

کله چې زاهد تسکوره راوړه نو مېلمه دستي پاڅېده او زما سوړې ته راغی. زه فوراً د بل موږک سوړې ته وروتښتېدلم. زما په سوړه کې سل روپۍ وې، نه پوهېږم چې چا ایښې وې او د څه له پاره یې ایښې وې. نو مېلمه زما سوړه په تسکوره وکنودله، او چې روپۍ یې پیدا کړې. نو په خندا یې وویل:

– همدا د ده د زړورتیا سبب و. له ننه وروسته به بیا هېڅ ټوپ ونه وهلای شي ، نور ترې خلاص شولې.

روپۍ يې سره په خپل منځ کې وويشلې. د همدې ورځې په ماښام موږکان را ټول شول او ويې ويل:

– ته خو زموږ مشر يې او موږ له لوږې مړه شو. نو د عادت سره سم پاڅه او موږ ته طعام راوړه.

زه ځوړندې پسې ورپاڅېدلم خو چې هر څومره ټوپونه مې ووهل ور ونه رسېدلم. موږکان زما په عجز او بې وسۍ پوه شول. ځینو ځینو نورو ته وويل: اوس نو زموږ په مشر کې څه ګټه او خير نشته، اوس په خپله نورو ته اړ دی نو رانه ولاړل، خپاره شول او زما له دښمنانو او بدخواهانو سره ملګري شول . بيا به يې ماپورې ټوکې او مسخرې کولې، نو په دې وضعيت مې ډېر چورت خراب شو او په زړه کې مې وويل.

– ربښتا چې وروڼه، دوستان او خپلوان تر هغه پر سړي نه راټولېږي تر څو چې شته ونه لري، چې شته دې پیدا کړل نو بيا دې هر څوک خپل دی، اوچې څوک بې وزلی شو وروڼه، دوستان او خپلوان بيا ترې په خپله مخه تښتي.

نور مې نو دلته ژوند تېرول بد راغلل او بيديا ته ووتلم. د کوږکوږۍ په دوستۍ سر لوړی شولم او ددې د ملګرۍ له برکته د کارغه د ملګرۍ په لاس ته راوړلو هم بريالی شولم. او کارغه به تل ستا ښه بيانول او ستا صفتونه به يې کول دغه دی ستا د ملګرۍ خواږه مې هم وڅکل.

نو شمشتۍ چې د موږک دا کيسه واورېدله زړه يې ورباندې خوږ شو او ورته يې وويل:

– زه خو ستا عقل او پوهې ته هکه پکه يم او څه ښه خوږه ژبه لرې خو راته ښکاري چې د هغه مال او خپل وطن پسې او په خپل مسافرتوب خپه او غمجن يې. له دومره عقل پوهې سره سره دومره غم درسره وړ نه دی ځکه چې د لوړ همت د

خاوند په هر ځای کې قدر او عزت کېږي که فقیر او خوار هــم وي. لکــه زمــري چــې ناست هم وي نور حیوانات ترې وېرېږي او هغه ځوان چې ځواني او شجاعت نــه لــرې ځوک ورته د احترام په سترګه نه ګوري او خلکو ته سپک ښکاري لکه سپي ته چــې د سرو سپینو غاړه کۍ او ګونګري ورواچول شي بیا هم څه قدر او منزلت نه لري. نــو تــر څو چې عقل او خوی لري هېڅ د فقر او مسافرۍ پروا مه کوه ځکه چې عقل د انســان له پاره ښه مال او خوی یې ښه وطن دی.

کله چې کارغه د شمشتۍ او موږک مرکه او مجلس واورېده نو ډېر خوښ شو.

دوی سره کیسې او مرکې کولې چې له سارانه وربانديې یوه هوســۍ راغلــه. لــه وېرې شمشتۍ په اوبو غوټه شوه ، کارغه یوې ونې ته ورو‌الوته او موږک په یو ســوري کې پاتې شو. ګومان یې وکړ چې ښکاري هوسۍ را په مخــه کــړې او ورپســې را روان دی.

خو دوی ښکاري ونه لیده. نو کارغه پورته والوته او هر هر ځای ته یــې وکتــل. ډاډه ببرته خپلو ملګرو ته را وګرزېده او ورغږ یې کړ:

– ګرانو ملګرو هېڅ وېره نشته، راځئ ببرته خپلې مرکې ته.

بیا نو شمشتۍ را ووتله او هوسۍ یې راوغوښتله ورته یــې وویــل چــې اوس نــو خپله کیسه وکړه. هوسۍ وویل چې ما یو سړی په سارا کې ولیده ګومان مې وکړ چــې ښکاري دی نو ترې را وتښتېدلم او دلته راغلم.

شمشتۍ ورته وویل:

– اوس نو بې غمه اوسه او هېڅ غم مکوه دلته ښکاري نشته. دلته مــوږ ســره د یو ګران ملګري په ډول اوسه واښه ډېر دي.

د هوسۍ هم ورسره خوښه شوه او ورسره پاتې شوه. د یو څپرګي لانــدې ســره اوسېدل او خپلې مرکې به یې کولې. یوه ورځ هوسۍ څرېدلو ته ولاړه او ایســاره شــوله

شمشتی کارغه ته وویل هسې نه چې کوم تکلیف ورته رسېدلی وي. ته پسې ورواـوزه او پوښتنه یې وکړه.

کارغه والوته او غمجن بېرته راوګرځېده او ورته یې خبر ورکړ چې هوسی خـو د ښکاري په دام کې نښتې ده.

نو شمشتی موږک ته وویل: همدا دې د کومک او کار وخت دی ، بل هېڅـوک نه شي کولای چې هوسی خلاصه کړي. نو د ملګرې غم دې وخوره!

موږک راغی او له هوسی نه یې د لومو په شکولو او کرنجولو پېل وکـړ.دی پـه خپل کار لګیا و چې شمشتی راغله او هوسی ورته وویل: ښه ونشو چې راغلې ځکه که ښکاري راشي او موږک دام کرنج کړي نو زه به وتښتم! موږک به په سـوړه ننـوځي او کارغه به والوزي، نو ښکاري به موږ یوه ته هم راونه رسېږي. پـاتې تـه شـوې چـې د پټېدلو ځای به هم نه مومې او تښتېدلای به هم نه شې ځکـه چـې پـه خوزېـدلو کـې سسته یې. شمشتی ورته ځواب ورکړ:زه نه شم کولای چې له تاسو نـه لیـرې و اوسـم ځکه چې د دوستانو بېلتون د روح بېلتون دی او له دوستانو څخه پـه لیـرې ژونـد کـې ګټه او خیر نشته.

لږ وخت لا تېر نه و چې ښکاري ددوي پلو را روان شو، هوسی موږک او کارغـه وتښتېدل ښکاري چې ولیدل چې دام یې شکېدلی دی او له شمشتی پرته یې نـور څـه په نظر را نه غلل نو په غوسه شو او په رسی کې یې وتړله. کله چې کارغـه هوسـی او موږک دا منظره ولیده ډېر خپه شول . موږک وویل:

- افسوس د شمشتی په حال چې پرته له دوستی نه یې نور هېڅ ارمان پـه زړه نه درلوده.

کارغه او هوسی ورته وویل:

– افسوس به دې شمشتۍ له دې غمه چې په کې نښتې ګونـدې خلاصه کړي؟

موږک وویل:

– ماته چل راځي. هوسۍ دې ولاړه شي او د ښکاري په مخکې دې ځان مردار واچوي او کارغه به راشي په ټونګو به یې وهي، چې ښکاري ګومان وکړي چې هوسۍ مړه ده او چا ویشتلې ده نو شمشتۍ به پرېږدي ، دې پسې به ورشي نو کله چې ښکاري هوسۍ ته لږ ورنژدې شو په مخکې دې یې لږه ولاړه شي او د ده تمه دې ځان ته پیدا کړي تر څو چې زه وکولای شم چې رسۍ کرنج کړم او شمشتۍ خوشې شي.

د موږک فکر د کارغه او هوسۍ خوښ شو ، دده په مشوره او پلان یې عمل وکړ. ښکاري د هوسۍ پسې ته، تر څو چې ستړی شو او له ښکاره بې هیلې شو نو بېرته خپل دام او رسۍ ته راغی، ګوري چې شمشتۍ هم نشته او تښتېدلې ده او رسۍ یې نوره هم پسې شکېدلې ده. نو په زړه کې یې وویل: دا خو د پېریانو او شیطانانو ځمکه ده . له کوم ځای نه چې راغلی و بېرته هلته ولاړ . هوسۍ، شمشتۍ ، کارغه او موږک بېرته خپل ځېرګي ته ولاړل.

چې دابشلیم دا کیسه واورېدله، خوشاله شو او ویې ویل:

– رښتیا چې ښه دوستي په دنیا کې ښه شی دی او د ښې دوستۍ خاوندان د ښه ژوند خاوندان دي.

کونګان او کارغان

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

– ماله پوهانو اورېدلي دي چې تر څو چې د سړي او دښمن په منځ کې دښمني باقي وي نو لازمه ده چې په خپل دښمن ونه غولېږي. او د دښمن په ځان ذلیل او بې درکه ښکاره کولو تېر نه وځي. نو که کومه کیسه دې په دې باره کې یاده وي چې ددوي ددې وینا تائید وکړي ویې کړه.

بیدپای وویل:

– پوهانو رښتیا ویلي دي ځکه څوک چې د دښمن په بې وزلۍ او خوارۍ وغولېږي او دښمني یې لا تر منځه پاتې وي نو هغه ډول ضرر او شر به ورورسېږي چې د کارغانو له لاسه کونګانو ته رسېدلی دی.

دابشلیم وویل چې کونګانو ته له کارغانو نه څه مصیبت رسېدلی و؟

بیدپای وویل:

– د یو غره په خوا کې یوه لویه او ځانګوره ونه وه. کارغانو خوښه کړه ، په زرګونو ځالې یې په کې جوړې کړې اوپه کې به اوسېدل. او د خپل نظم او انتظام د برابرولو له پاره یې یو کارغه خپل پاچا کړ. د دوی ژوند په خپل مملکت کې په ډېره ښه توګه تېرېده او خوشاله وو.

په غره کې یو تور او تیاره غار و چې د اوسېدو وړ نه و نو کونګانو د خپل سکونت او استوګنې له پاره دا غار خوښ کړ او ځالې یې په کې جوړې کړلې چې د ورځې به ورته راتلل او د شپې به ترې تلل. کونګانو هم یو کونګ د خپلو کارونو د اداري او تنظیم له پاره پاچا کړ.

د کارغانو او کونګانو په منځ کې زړه دښمني وه چې ورځ په ورځ به زیاتېدله او ټینګېدله.

یوه ورځ د کونګانو پاچا د کارغانو په وطن تېرېده ، کارغان او د دوی وطن او ښه ژوند یې ولیده نو په زړه کې یې ورته هغه زړه دښمني را وخوځېدله او دا ښه ژوند یې په کارغانو ونه لورېده.

سبا ته یې خپل وزیران او د وطن مشران را وغوښتل او ورسره یې سلا مشوره وکړه او ورته یې وویل:

– تاسو خو پوهېږئ چې کارغان زموږ زاړه دښمنان دي چې د دښمنۍ بېخ له همدوی څخه نښتی دی . اوس ډېر ښه د کسات اخستلو وخت دی نو تاسو په دې کې څه وایاست؟

حاضرینو ورته ځواب ورکړ:

– ته زموږ پاچا یې ، موږ دې خادمان او لښکر یو چې څه امر کوی موږ یې په سر او سترګو منو او اجرا کوو یې.

نو ده وویل:

– نن شپه خپلې مښوکې او پنجې ښې تېرې کړئ او جنګ ته تیار شئ ، نن شپه زموږ او د دوی جنګ دی.

شپه تیاره شوه او کونګان په کارغانو راولوېدل ، په ډېره بې رحمۍ او تور زړه یې چور کړل.چې سبا شو کارغان خپل پاچا ته راغونډ شول او ورته یې وویل:

– ای پاچا تا خو ولیدل چې کونګانو پر موږ داړه وغورځوله او موږ هر یوه ته یې درد پوره را ورسېده، څوک ووژل شول، څوک ټپیان د چا وزرونه مات، د چا بڼې ووتلې او د چا لکۍ. او له ټولو بده لا دا ده چې را بانـدې زړور شـول. نـو تـا اوس د کسات اخیستلو له پاره څه تیاري کړې ده؟ کېدای شي چې دوی به بیا چپاو تـه ځـان جـوړ کړی وي ځکه چې زموږ ځای یې ولیده او زموږ په بې وزلۍ او کم توانۍ خبر شول!

پنځه تنه کارغان وو چې په ښه فکر او عقل مشـهور وو او پاچـا د وزیرانـو پـه حیث نیولي وو ، په خپلو کارونو کې به یې په دوی باندې تکیه درلوده.

پاچا خپل وزیران را وغوښتل چې ورسره مشوره وکړي. اول وزیر ته یـې وویـل په دې کار کې ستا څرنګه خوښه ده؟

نو هغه ځواب ورکړ:

– په دې باره کې له ما مخکې پوهانو رایه او خپلـه خوښـه ښـکاره کـړې ده او ویلي یې دي چې د زورور دښمن نه تېښته په کار ده.

دده په دې خبره پاچا افسوس وکړ او بل ته یې وویل: ستا څرنګه خوښه ده؟

هغه ځواب ورکړ چې: بې له تېښتې بله چاره نشته.

پاچا چې ددوی نظر واورېده په قار شو او ویې ویل:

– دا څه وایاست؟ همدا رایې لرئ؟ خپل وطن دښمنانو ته پرېږدو؟ ډېـر شـرم او ډېر ذلت دی! مرګ موښه دی نه خپل وطن نورو ته پرېښودل. موږ باید دښـمنانو سـره کلک جنګ وکړو خپل وطن وساتو او بیـا د دوی د ناڅـاپي چپـاو او حملـې مخنیـوی وکړو.

چې دا خبرې یې وکړې قهر یې سوړ شو او دریم وزیر ته یـې وویـل: تـه څـه وایې؟

هغه ځواب ورکړ:

زه خو نه په جنګ موافقه لرم او نه په تېښته زما خوښه دا ده چې جاسوسان ورولېږو چې د دوی حال مالوم کړي که يې خوښه وه چې موږ سره د جزيې په ورکولو – چې موږ به يې هر کال دوئ ته ورکوو – سوله وکړي. پاچاهان د زورورو دښمنانو سره همدا عادت لري چې د خپل ځان او وطن د ساتنې له پاره هر کال خراج ورکوي.

بيا پاچا له څلورم وزير نه پوښتنه وکړه:

ته په دې سوله کې څه وايې؟!

هغه ځواب ورکړ:

– تېښته خو له دې ډول سولې نه ډېره ښه ده چې خپل ځان په لوی لاس دښمنانو ته سپک او ذليل ښکاره کړو. او څرنګه په دې کار راضي شو حال دا چې موږ له دوي نه ساهو، نيک اخلاقه او شريفان يو؟ بې له دې چې موږ سره په دومره مال سوله وکړي چې زموږ له لاسه نه کېږي په بل ډول به سوله ونکړي. نو ښه داده چې ځان جنګ ته تيار او آماده کړو او د دښمن مخ له ځانه واړوو.

پاچا په دې فکر خوښ شو خو دا ورته ښه ښکاره شوه چې له پنځم وزير څخه هم د خپلې رايې ورکولو پوښتنه وکړي نو ويې ويل ته په دې باره کې کومه ښه رايه او فکر لرې که نه؟

پينځم وزير ځواب ورکړ:

– هغه څوک چې له ځانه زورور سره مقابله او جنګ کوي نو [ځان ته تاوان رسوي. زه د جنګ پلوی نه يم خو هغومره چې له جنګه کرکه لرم هماغومره مې دا هم زړه نه مني چې دښمن ته ځان وروسپارم. زه څه نورې خبرې هم لرم چې که د پاچا خوښه وي يوازې به يې ورته ووايم.

پاچا او وزير يو ځانته ځای ته ولاړل. پاچا پوښتنه وکړه:

زموږ او د کونګانو د دښمنۍ علت درته معلوم دی؟

وزیر وویل:

هو. ډینګانو قصد درلود چې کونګ خپل پاچا کړي. خبره خلاصه وه چې یو کارغه راورسېد. ډینګانو وغوښتل چې د کارغه نظر هم وپوښتي. کارغه ځواب ورکړ چې که ټول نومیالي مارغان، باز، تاووس، او ګوربت هلاک شوي هم وي نو غوره ده چې مرغان بې پاچا ګوزاره وکړي خو د کونګ مشرۍ ته دې هېڅکله غاړه نه ږدي ځکه چې کونګ بد صورته، بد سیرته، بد غږی مارغه دی چې رحم یې لږ او قهر یې ډېر دی. تر دې چې د ورځې د رڼا له نعمته هم محروم دی. ډینګان باید فکر وکړي او د عقل په مرسته ځان ته یوه لار جوړه کړي، لکه هغه سوی چې ځان یې د سپوږمۍ استازی کړ او خپل قام یې د پیلانو له شره خلاص کړ. ډینګانو ترې د کیسې جزییات و پوښتل، کارغه وویل :

« د پیلانو پر ملک وچکالي راغله، ټول ډنډونه، ویالې او چینې وچ شول، تر دې چې نورې یې د ښناک اوبه هم نه میندلې. پیلانو له خپل پاچا څخه و غوښتل چې د دوی د ستونزو له پاره یوه لار پیدا کړي. د پیلانو پاچا هر لوري ته ځري واستول. یو استازي د داسې یوې ورشو خبر راوړ چې یوه لویه چینه په کې بهېده. دې چینې ته یې د سپوږمۍ چینه ویل او د چا نه یادېدل چې کله هم وچه شوې وي. پیلان ټول هغې ورشو ته کډه شول. خو دغه ځای د سویانو وطن و او په هغه ځای کې چې سوی او پیل سره یو ځای اوسي نو سوی ته خود په خوده تاوان رسېږي. ډېر سویان د پیلانو تر پښو لاندې شول. سویانو خپل پاچا ته شکایت وکړ. د سویانو پاچا خپل مشاورین راوغوښتل چې یوه چاره پیدا کړي. یو هوښیار سوی چې پېروز نومېده وویل چې زه به دا ستونزه حل کړم. یوه شپه چې د څوارلسمې سپوږمۍ د اسمان په منځ ځلېده، پېروز د پیلانو مېشت ځای ته ورغی له یو پټ ځایه یې د پیلانو پاچا ته غږ کړ:

– زه د سپوږمۍ استازی یم. سپوږمۍ تاسو ته ډېره په غوسه ده وایي چې پیلانو زما بې احترامي کړې ده، هره ورځ هغې چینې ته راځي چې زما په نامه نومول شوې ده او اوبه یې خړوي. نو ورشه، د سپوږمۍ د چینې په اوبو اودس وکړه او له سپوږمۍ څخه بخښنه وغواړه.

د پیلانو پاچا چینې ته ورغی، سپوږمۍ په کې په خپل ټول ښایست ځلېده. ده چې خپل خرتم ورننېږدې کړ، اوبه و ښورېدې او د سپوږمۍ تصویر ړنګ شو. سوی بیا د پیلانو پاچا ته وویل چې ګوره سپوږمۍ درته دومره په غوسه ده چې له قهره رېږدي. پیل ډېر سخت ووېرېده، سپوږمې سره یې ژمنه وکړه چې نور به په دغه ځای کې نه پاتې کېږي. د سوی حیلې ورشو د پیلانو له شره خلاصه کړه.

کارغه خپلې خبرې پسې اوږدې کړې:

– دا کیسه مې درته د دې له پاره وکړه چې تاسې پوه شئ چې په تاسو کې هم ډېر داسې کسان شته چې له دې خوارۍ مو وژغوري چې کونګ مو پاچا شي. داسې مکر او غدر او بې لوزي نه شته چې په کونګانو کې نه وي او هر څوک چې د غدار مشري ومني هغه څه به پرې وشي چې په زرکې او سویې وشول.

ډینګانو وویل چې هغه کیسه څرنګه وه؟ کارغه وویل:

– په یوه ونه کې مې ځاله درلوده. زما ګاونډۍ چې د ونې ډډ کې په یوه سوري کې اوسېده یوه زرکه وه چې څه موده له کوره ووتله. د هغې په غیاب کې یوه سویه راغله او د دې په کور کې یې واړول. کله چې زرکه بېرته راغله سویې ته یې وویل چې کور ورته پرېږدي خو هغې و نه منله. اخر یې فیصله وکړه چې خپله دعوه به یوې شېخې پیشو ته وروړي چې د ورځې روژه وي او د شپې ټوله شپه په لمانځه ولاړه وي، غوښې نه خوري او یوازې په وښو ګوزاره کوي. د پیشو فیصلې ته به دواړه غاړه ږدي. چې ورغلې و یې لیدل چې پیشو په لمانځه ولاړه ده. دواړه یوه ښه شېبه هلته

کېناستلې چې پیشو سلام و ګرزوي. پیشو چې لمـونځ خـلاص کـړ دوی ورتـه خپلـه قضیه وړاندې کړه].

پپیشو دوی ته وویل:

– په غوږو درنه یم، چندان څه نه اورم لږې رانژدې شئ او خبـره مـو بیـا راتـه وکړئ.

نو دوی ورته را وړاندې شولې او خپله قضیه یې بیا له سره ورواروله نـو پیشـو دوی ته وویل چې غواړم چې پخوا له حکم کولو څخـه تاسـو تـه یـو ورم او نصـیحت وکړم نو غوږ راته کېږدی او زما خبره او نصیحت او ورم واورئ هغه دا چې: لـه خدایـه ډار وکړئ او پرته له حق څخه نور څه مه غواړئ ځکه د حق غوښتونی ژغـورل شـوی او له غمه خـلاص دی کـه څـه هـم حکـم د ده پـه ګټـه نـه وي شـوی او د باطـل غوښتونکي تاواني او زیانمن دي که څه هم حکم دده په ګټـه شـوی وي. او لـه دنیـا څخه د سړي پرته له ښه عمل او کـار څخـه نـور څـه مـال وي کـه اولاد وي او کـه ملګری هېڅ نه پکارېږي.

دوی چې د پیشو نصیحت او ورم واورېده نو ورته حیرانې او په فکر کې شولې.

دوی لا په همدې فکر کې ډوبې تللې وې چې پیشو پـرې ورټـوپ کـړ ، دواړه یې ونیولې او له ستونې یې تېرې کړلې.

ډینګانو چې د کارغه خبره او نصیحت واورېده نو د کونګ له پاچـا کولـو څخـه یې نټه او انکار وکړ.

کله چې دوی سره سلا او مشوره کوله یو کونګ چې پټ و او دوی نه و لیـدلی د کارغه ټولې خبرې واورېدلې ، ناڅاپه پرې راوواته او ورته یې وویل:

– بې ګناه دې زموږ نوم بد کړ، موږ تاسو سره څه بد کړي دي چـې دومـره دې په سپکو سپکو نومونو یاد کړلو او هغه خیر اوګټه دې له موږ نه چپه کړه چې نـژدې وه

چې زموږ په برخه شوې وای. په دې خبره دې زموږ او کارغانو په منځ کې د عداوت او دښمنۍ تخم وکاره او هېڅکله به مو درته له زړه ونه وځي ځکه چې وايي:

پرهر د تورې ښه دی چې به جوړ شي په مرهم

خو بد پرهر د ژبې وي له عمره سره سم

بیا دا کونګ ولاړه خپل ځای ته او نور کونګان یې د کارغه په دې خبره خبر کړل.

کارغه په خپله ګناه او خطا پوه شو او د نورو په کارو کې د لاس وهلو په ګناه یې خپل ځان ملامتاوه، خو ملامتیا او ځان غندلو یې بیا څه فایده نه کوله ، اوبه له ورخه تېرې وې. ګناه ده وکړه او زور یې دادی موږ ته راځي.

پاچا وویل چې رښتا ده چې د پلارانو د ګناه او جرم جزا اولادونو ته رسېږي. ښه اوس نو ووایه چې تا څه فکر کړی دی؟

پنځم وزیر وویل جنګ خو موږ ته ضرر کوي او ګټه نه را رسوي ځکه چې موږ له دښمن څخه په زور او وسله کې کم یو. او تېښته تر دې لا هم بده ده ، هېڅوک چې ازاد او اصیل وي دا سپکاوی نه غواړي نو باید له چل څخه کار واخلو چې دښمن مو پو پنا شي او موږ روغ رمټ پاتې شو. اوس زه له تا څخه دا غواړم چې د خپل ټول لښکر په مخکې زما بڼې او لکې وباسې او په ټونګو مې ځای په ځای ووهې تر څو چې وینې را څخه وبهېږي نو بیا مې د دې ونې بېخ ته ورګوزار کړه او ته دې د خپلو لښکرو سره ځنګل ته ځه زه به نو بیا خپل چل او حیله سرته رسوم.

پاچا چې دا خبره واورېدله نو حیران او په تعجب شو او ورته یې وویل:

– ستا زړه غواړي چې په داسې ربړونو او کړاوونو اخته شې؟

وزیر ځواب ورکړ:

– پاچا، وطن، کورنۍ او قوم ته ګټه اړول که څه هم د روح په بیه او قیمـت وي اسان او ارزان دي.

نو پاچا پرده هغه څه وکړل چې ده غوښته نور له خپل لښـکر سـره ځنګلـه تـه ولاړ.

شپه راغله او کارغه پوه شو چې اوس نو کونګان د حملې او چپاو له پاره راځـي او پر ونه را لوېږي نو په زګېرويو یې پیل وکړ. ویل یې:

– آه، آه! خدای دې خوار کړه ظالمه پاچا، خپله جزا به د کونګانو د پاچا له لاسـه وګورې. ما درته نصیحت وکړ او تا زما نصیحت ونه مانه او خپله سـرتمبګي دې وکـړه ته ډېر بې عقله او بد تدبیره پاچا یې، د خپلو ساده وزیرانو خبرې نغوږې چې هـیڅ خیـر په کې نشته ارمان مې خپلې بڼې، لکۍ او پر هر ژلی بدن دی! په ژوند غواړم چې بڼـې وتلی او لکۍ پرېکړی دي د ځان په څېر وګورم او سخه مې درباندې وشي.

کله چې کونګانو د ده زګېروی او خبرې واورېدلې نو د نامه او د دې مصـیبت د سبب پوښتنه یې ترې وکړله. نو ورته یې وویل:

– زه برګ کارغه او د کارغانو د پاچا وزیر یم، ما غوښـتل چـې نصـیحت ورتـه وکړم خو زما یې ونه منله او په دې ډول او حال یې کړم چې په خپله مې ګورئ نور نو د خپل لښکر سره کوم پلو وتښتېده.، نه پوهېږم چې کوم پلو به تښتېدلي وي.

کونګانو له ځان سره یوړ او خپل پاچا یې د ده له کیسو څخه چې ترې اورېـدلې یې وې خبر کړ، پاچا ترې بیا هغه کیسه وغوښته او کارغه ورته وویل:

– ښاغلی پاچا، دا خبره کول مې نور هم درد زیاتوي خو ته وعده راکړه چې زمـا کسات ترې واخلې چې پر ما خبرې کول اسان شي.

کله چې پاچا د ده زګېروی او دردونه ولیدل، نـو وربانـدې وغولېـده او زړه یـې پرې وسو او ویې ویل:

– ای بې وزلیه! زما درسره کلکه وعده ده چې ستا پوره کسات به ستا له دښمن څخه درته واخلم خو ته خپله کیسه وکړه.

نو کارغه وویل:

– زما کیسه د نورو هغه بې وزلانو د کیسو غوندې ده چې د ظالمانو پاچاهانو په لاس کېوتلي وي. ما د کارغانو پاچا ته وویل چې تاسې سره سوله وکړي او څه چې ستا خوښه وي هغومره جزیه او خراج تاسې ته درکړي ځکه چې زه پوهېدم چې موږ تاسې سره جنګ نه شو کولای. د دې پر ځای چې زما خبره او نصیحت یې نغوږلی وای هغه څه یې راباندې وکړل چې ته یې په خپلو سترګو ګورې.

د کونګانو پاچا له خپلو وزیرانو څخه پوښتنه وکړه چې ددې کارغه سره څه وکړي نو لومړي وزیر وویل:

– د چا چې لاس په دښمن ورسېږي او بیا یې له خپله لاسه خوشي کړي پرته له ندامت، پښېمانۍ او لاس مږلو نور څه په لاس نه ورځي او دا کارغه هم زموږ یو ټګمار او چلي دښمن دی ښه داده چې پر وژلو یې تلوار وشي تر څو چې دده د چلونو او ټګماریو په دام کې ونه نښلو.

دوهم وزیر وویل:

– نه نه د بې وزلانو وژل بده نتیجه لري. او ده خو بیا تاسو ته پناه راوړې ده له تاسو نه حمایت او ساتنه غواړي. دی د اکرام او امن وړ دی.

درېیم وزیر وویل:

– ښه داده چې ژوندی یې پرېږدئ او د خپل پاچا سره د ده له عداوت او دښمنۍ څخه ګټه واخلئ ځکه چې دی د خپل جنس په هغه څه پوهېږي چې موږ پرې نه پوهېږو او کولای شي چې موږ ته ډېر خدمتونه وکړي. بله داده چې هوښیار چې خپل دښمنان سره په جنګ او دښمنۍ وګوري نو ورباندې خوښي کوي ځکه چې

دوي سره په خپل منځ کې په غم او بده ورځ ککړوي یو بل سره خوري نو کېدای شي چې له دواړو څخه خلاص شي. لکه هغه لمانځی (زاهد) چې له غله او شیطان دواړو څخه خلاص شو چې دده په لوټلو کې سره وران شول:

پاچا وویل:

– ته پوره پوه او هوښیار یې، د لمانځي او دښمنانو کیسه موږ ته وکړه ګونډې موږ او لومړی وزیر ترې ګټه واخلو .

دریم وزیر وویل:

– لمانځی یوه غوا وپېرودله او خپل کورته یې راوستله چې په لاره کې یو غله ولیده او ویې غوښتل چې په یو چل ترې دا غوا غلا کړي. نو ورپسې شو په دې کې ګوري چې یو شیطان هم ورسره روان دی نو ترې پوښتنه یې وکړه چې:

– شیطانه ته دلته څه کوې؟

شیطان ورته وویل:

– غله ته څه کوې؟

غله وویل:

– زه غواړم چې ویده شو چې دا غوا ترې غلا کړم.

شیطان وویل:

– دا سړی ډېر عبادت کوي په عبادت کې موږ ته تل ښکنځلې کوي. د ده دې ښکنځلو نه مو بېخي اور واخیست. نو زړه مې دی چې چېرته یې ونیسم او ځان ترې خلاص کړم.

غله وویل:

– چې داسې ده نو راځه دواړه زه او ته ملګري یو. ته دې خپل کار وکړه او زه به خپل.

شيطان ځواب ورکړ:

– هو! ربښتيا ملګري يو زه خوشالېږم چې په انسانانو کې غله، داړه مـار، قـاتلان ډېر پيدا شي . ځکه چې دوی موږ سره په ځمکه کې د شر او فساد خپرولو کې مرسـته کوي.

شپه راغله او لمانځی له لمانځه وروسته په درانه خـوب ويـده شـو. نـو غـل او شيطان يې سرته ودرېدل چې هر يو خپل کار وکړي.

غله شيطان ته وويل:

– ته يې لږ وروسته ووژنه چې زه لومړی غوا غلا کړم.ځکه زه ډارېږم که ته يې لومړی وژنې هسې نه چې پوه شي او له ما نه غوا پاتې شي.

شيطان وويل:

– نه . نه زه نور نه ګورم ځکه که تا غوا غـلا کـړه نـو ګونـدې آواز واوري او را ويښ شي بيا پرې زما وسه نه کېږي. ته لږ وار وکړه چې زه يې ووژنم بيا ته غـوا غـلا کړه.

ددوی مجادله او شخړه سره توده شوه او زور يې وموند نو غله چيغه کړه:

– ای لمانځي، پاڅه! شيطان غواړي چې ودې وژني!

شيطان چيغه کړه:

ويښ شه غل غواړي چې غوا دې غلا کړي.

لمانځی او ملګـرو يـې د دوی غږونـه واورېـدل او لـه خوبـه را ويښ شـول او دښمنان يې وتښتېدل. نو که ددوی په منځ کې اختلاف نه وای پيدا شـوی د لمـانځی کار وران و.

کله چې پاچا دا کيسه واورېدله نو ويې ويل:

– ښه دې وویل ای پوهه وزیره اوښه متل دې راوړ، دا کارغه واخلئ او ښه یې وساتئ کېدای شي چې ګټه ترې واخلو او له پوهې خو به یې استفاده وکړو.

کارغه ژوندی پاتې شو ، د کونګانو او ددوی د پاچا مینه یې له ځان سره پیدا کړه د نورو کارغانو له نوو، نوو خبرو نه به یې پاچا خبراوه تر څو چې پاچا وربانـدې کلک زړه وتاړه او خپل سلاکار یې وټاکه . هیڅ شی ترې پټ نه و.

ده کتل تر څو چې بنې یې را وټوکېدې او په الوتلو یې وس ورسېده نو په یوه ډېره شنه ورځ چې د کونګانو نظر او ځار په کې نه لګېده والوته او خپلو کارغانو سره ملګری شو.

د کارغانو پاچا ورته هر کلی ووایه او ورته یې وویل:

– ای مخلصه او پاک زړی او پوهه وزیره څه خبر دې راوړی دی؟

نو وزیر ځواب ورکړ:

– ښه خبر مې راوړی دی. کونګان په یوه غار کې استوګنه لري چې په مخکې یې وچ خس او لرګي پراته دي اوس به نو څه سکروټې واخلو او په دې خسو او لرګیو به یې ورواچوو او په خپلو وزرو به ورته پکی ووهو تر څو چې بل شي.

نو څوک چې له کونګانو څخه راووځي هغه به سوزي او څوک چې په غار کې پاتې شي هغه به په لوګي مړه شي.

دابشلیم وویل:

– هوښیارانو او پوهانو رښتیا ویلي دي چې څوک چې د دښمن په بې وزلۍ او عاجزۍ وغولېده نو هغه کانه به پرې وشي لکه پر کونګانو چې د کارغانو له لاسه وشوله.

بیزی او شمشتی

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

د هغه سړي مثال راته بیان کړه چې د یو شي پیدا کولو پسې ډېره هڅه کوي او چې له ډېر ربړ او کړاو وروسته په لاس ورشي نو بیا یې د خپلې بې پروایې او بې اعتنایې له کبله له لاسه ووځي، او ټینګولای یې نه شي.

نو بیدپای ورته وویل:

– د شي پیداکول اسان دي خو ساتل یې ډېر ګران دي. خلک د شي په پیدا کولو پوهېږي خو د ساتلو په چل یې بیا سر نه خلاصېږي. نو څوک چې څه پیداکولای شي او ساتلای یې نشي د هغه مثال د کیشپ غوندې دی چې د بیزي دوستي او ملګري یې په برخه شوه او خوشې په خوشې او په خپله بې عقلۍ یې تر ېبرته ولاړه.

پاچا وویل د کیشپ کیسه څرنګه وه؟

بیدپای ځواب ورکړ:

– یو بیزی و چې پر نورو بیزوګانو یې ډېر کلونه پاچاهي وکړه، بیا زوړ شو او له زوره ولوېده نو کله یې چې له ضعف څخه تر بوران خبر شول او پوه شول چې اوس

يې نو له لاسه څه نه دي پوره پسې را پاڅېدل ، له ملک نه يې وشاړه او زلمـي تربـره يې ځای ونیوه.

د زاړه بيزي پلوي هېچا ونه کړه او ټول د زلمي بيزي پر خواشول. کله چې يـې دا حال وليده چې څوک پرې پېښه هم نه را کاږي نو په غوسه شـو ، پـه زړه کـې يـې وويل:

– هغه وزيران، منصب داران او مشـران څـه شـول چـې ځانونـه بـه يـې راتـه دوستان ښکاره کول او زما په سر له خپلو سرونو هم تېـر وو؟ اوس يـې لـه مانـه تمـه وشکېدله ، زه يې په ځای پرېښودم او له دښمن سره مې يو لاس شول.

نو خوايې بده شوله ، له خپله وطنه ولاړ او د بحر ساحل ته ورغی. هلتـه يـې د يو اينځر په ونه کې ځای ونيوه ، انځر به يې خوړل او اوبه به يې څښلې په خوښـۍ بـه يې ژوند تېراوه او زړه به يې له پاچاهۍ او وطن څخه صبراوه.

ده اينځر خوړل چې يو ځل ترې يوه دانه اينځر ولوېده او په اوبو کـې تـرې يـو موزيکي ښکلی اواز راواته دا آوازې يې خوښ شو ، بله دانه يې ورګوزار کړه نـو لـه دې هم همغسې ښکلی آواز را جګ شو خوند يې ورکړ، د اينځر دانـه بـه يـې اوبـو تـه ور اچوله او آواز ته به يې غوږ نيوه.

په اوبو کې يو کيشپ و کله به چې بيزي د اينځـر دانـه ورواچولـه ده بـه پـرې ورټوپ کړ او دانه به يې له ستوني تېره کړه. چې کيشپ دا کار مکـرر وليـده نـو خيـال يې وکړ چې ګوندې دا اينځر ما ته را اچوي خوشاله شو او پر ځان يې لازمه کـړه چـې بيزي ته تشکر وکړي.

راغی او ونې لاندې يې له اوبو څخه سر را پورته کړ ، بيزي ته يې وويل بـاداره ډېر تشکر څه خواړه اينځر دي او تا څـه ښـه مهربـاني پـر مـا وکـړه. زمـوږ کيشـپانو

(شمشتیو) اینځر ډېر خوښ دي خو داسې څوک نه مومو چې موږ ته یې راکړي. نو زه له تا ډېر تشکر کوم.

بیزی هم له یواځې والي څخه ستړی شوی و او هیله مند و چې یو څوک پیدا شي چې د ده ساعت ورسره تېر شي. کله یې چې کیشپ ولیده چې ده ته تشکر کوي او خیال کوي چې ګوندې بیزي اینځر ده ته ور اچولی نو بیزي ورته وویل:

– ای د شمشتیو مشره، دا څه د تشکر ځای دی او ما تا سره څه کړي، خو یوه یا دوه دانې اینځر به مې دراچولي وي. پر ما ښه ولګېدل نو ومې ویل چې ته یې هم خوند وګورې، دا څو دانې اینځر مې درواچول. خلک وایي په هغه انسان کې خیر نشته چې هر څه مومي او یواځې یې له خپل ستوني تېروي او بل چا ته یې پام نه وي. ستا چې دومره اینځر خوښ دي نو څه چې په دې ونه کې دي زما او ستا سره نیم دي، نه غواړم چې زه یې یوازې ځانته وخورم.

کیشپ بیا ورته تشکر وکړ، د ده د سخا او کرم شاباسی یې ووایه او د ده خبرې یې خوښې شولې. یو دبل ملګري شول او ډېرې شپې ورځې یې سره تېرې کړې.

کیشپ یوه ښځه درلوده. کله چې د ده پردیسي اوږده شو ورپسې خپه شوله. هغه ډارېده چې هسې نه چې په کوم ربړ او کړاو نه وي اوښتی نو یوه ورځ یې یوې ګاونډۍ ته د خپل مېړه له ځنډېدو نه شکایت وکړ.

ګاونډۍ یې ورته وویل:

– ته خو ډېره ښه ښځه یې، مېړه دې ځان ته خپله مشغولتیا پیدا کړې ده او ته ورپسې خپه یې.

– ګرانې خورې داته څه وایې؟ زما مېړه بله شمشتې کړې د ه؟ کاشکې چې د دې خبرې له اورېدلو څخه پخوا مړه وای. نه. نه. کاشکې همدې مړ وای چې زه یې پرېښودلم او بل ځای یې ځان ته ځای پیدا کړ. ما ورسره د خپل وس سره سم هر څه

ښه وکړل له ځان نه مې دی پورته ګاڼه او ده زه هېره کړم بلـه شمشـتۍ یـې غـوره کړله! کاشکې چې دا شمشتۍ مې پېژندای او ځای مې یې لیـدلی وای چـې سـره مـې څیرې کړې وای ، دې څرنګه زما مېږه له مانه نیولی دی.

کله یې چې ګاونډۍ په دې حالت په قهر او غضب ولیده نو ویې خندل او ورتـه یې وویل:

– خورې مه خپه کېږه مېږه دې کومه شمشتۍ نه ده کړې، بلکـې د یـو بیـزي سره یې ملګرتیا اچولې ده هغه ورته خوراک ورکوي او سره خوشاله خپل ژوند تېـروي او ته یې هېره کړې یې.

دې وویل:

– اوس نو څه وکړم چې خپل مېړه بېرته په لاس راشي.

ګاونډۍ یې وویل:

– تر څو دې چې بیزی وژلی نه وي تر هغـې پـورې خپـل مېـړه پـه لاس نـه درځي.

دې وویل:

– څرنګه یوه بې وزلې شمشتۍ کولای شي چې قوي بیزی ووژني؟

ګاونډۍ یې وویل:

– په چلونو بې وزلان او ضعیفان کولای شي چې پر قویـانو او زورورو برلاسـي شي؟ چې کیشپ درته راغی نو ځان ورته ناروغه کړه. چې درنه یـې د مـرض پوښـتنه وکړه نو ورته ووایه: ماته ډاکټرانو د بیزي زړه ښودلی دی. نو دی به هم بیزي تـه چـل جوړ کړي او وبه یې وژني. زړه به یې درته راوړي. په همدې چل به د خپلـو هیلـو پـه لاسته راوړلو باندې بریالۍ شې او مېړه به دې بېرته خپل شي.

شپې ورځې تېرې شولې، د کیشپ خپله ښځه او کـور یـاد شـول نـو لـه خپـل ملګري څخه یې اجازه وغوښته او کورته راغی. ګـوري چـې ښـځه یـې ناروغـه ده او خوزېدلای نه شي خپه شو او د مرض د سبب پوښتنه یې ترې وکړله.

ګاونډۍ ځواب ورکړ: له کومه وخته چې ته له کوره وتلی یې ښځه بې وزله دې مریضه ده، موږ هم د دې په علاج کې ډېر زیار ووېست خو ښه نشوله. د ډاکټرانو مشـر وویل چې بې د بیزي له زړه نه په بل څه نه ښه کېږي او همدا یې دوا ده.

کیشپ چې دا خبره واورېدله ویې ویل:

– څرنګه به نو د بیزي زړه پیدا کړو ، حال دا چې موږ پـه اوبـو کـې اوسـېږو او بیزوګان پر وچه او ځنګلونو کې . موږ هغه ځای ته نشو ورتللای په کوم ځای کې چې بیزوګان سکونت لري؟

ده لا خپله خبره نه وه تمامه کړې چې ښځې یې ځـان وربـېرداوه و ورتـه یـې ځان په ځنکدن وښوده. کیشپ چې دا منظره ولیده نو ورباندې وغولېده او ګاونډۍ تـه یې وویل:

– را یاد شول زما خو یو بیزی ملګری دی وربه شم ، چل بـه ورتـه جـوړ کـړم ګوندې په دې چل بریالی شم.

نو ګاونډۍ او خپله ښځه یې په ځای پرېښوده او د بحر غـاړې تـه ورغـی کلـه چې بیزي خپل ملګری ولیده ډېر خوښ شو او ښه هر کلی یې ورتـه ووایـه او بیـا یـې ورته وویل:

– وروره! چېرته وې ډېره موده وشوه چې له مانه غایـب وې لکـه چـې سـاعت دې د خپلې ښځې سره تېر و څرنګه ایسار شوی وې خیر خو و؟

کیشپ ورته وویل:

– تا خو ماسره ډېر ښه وکړل او شپې ورځې مې درسره ښې تېرې شولې نو درنه ډېر شرمېدلم ځکه چې ستا احترام مې ونه شو کړلای. اوس غواړم چې ماسره ولاړ شې او زه ستا په خدمت په خپل کور کې مشرف شم.

له دې ځای سره نېږدې زه په یوه جزیره کې استوګنه کوم چې ډېرې خوږې خوږې مېوې او ښه ښه څیزونه په کې شته نو راځه زما په شا را سپور شه چې ځو . زه به هم خوښ شم او کورنۍ به مې هم ستا په لیدو خوشاله شي .نو بیزی خو لا پخوا دده په ښه خوی او ښه خلق مین و د ده په خبرو وغولېده، د واره یې په شا سپور شو او کیشپ په لامبو سر شو.

کیشپ لا لامبو وهله چې خپلې تګې او د بیزي ښو ته په فکر کې ولاړ نو له ځانه وشرمېده او سر یې ټیټ کړ.

بیزي ورته وویل:

– داسې غمجن غوندې ښکارې او سر دې ځوړند اچولی دی دا ولې؟

کیشپ ځواب ورکړ:

– را یاد شول چې ښځه مې ناروغه ده او ددې د مرض له کبله ستا وړ خدمت او قدر نشم کولای نو ځکه په چرت کې شوم.

بیزي وویل:

– ته فکر مه خرابوه زما خپل کور دی په ملګرۍ کې دا خبرې نشته چې دا مې ونه خوړل او دا مې ونه څکل، چې څه تیار وي هغه د یار وي، ماته همدا ستا دوستي او ملګري هر څه دي.

کیشپ ځواب ورکړ:

– ملگریه، رښتیا او حقه خبره دې وکړه ځکه چې دوست ته د دوست لـر شـی ډېر او ووړ يې ورته لوی ښکاري نو رښتيا داده چې ستا خپل کور دی او تـه خپـل کـور ته ځې.

کیشپ بیا په لامبو پیل وکړ او چې بیا يې خپله ټکي او دده صداقت را یـاد کـړ او فکر يې شو نو لامبو يې بس کړه او فکر يې ګډوډ شو.

بیزي چې دی په دې حال ولیده نو په زړه کې يې وويل:

– د کیشپ دربدل خو بې څه نه دي او داسې مالومېږي لکـه چـې چـورت يـې ماته وران دی ځکه چې زړونه خو په يو حال نه دي ، هوښيار بايد لـه خپلـه ځانـه بـې پروا نشي او زړه جمع نشي تر څو چې په خپله زړه جمعی په بلا ککړ نشي.

نو بيا يې کيشپ ته وکتل او ووېې ويل:

– بيا ولې په چورت کې شوې او فکر کوې؟

کيشپ ځواب ورکړ:

– زه خو ځکه خپه يم چې د خپلې ښځې د ناروغتيـا لـه کبلـه بـه سـتا قـدر او احترام ونه شم کړای او ستا د حق د اداکولو له عهدې څخه به پوره ونه وځم.

نو بيزي وويل:

– ګرانه ملګريه خپه کېږه مه ځکه چې خپګان څه فايده نه لـري، د ښـځې پـه علاج او دوا کې دې بايد فکر وکړې زه تيار يم چې هـر رنګـه مرسـته درسـره وکـړم پوهانو ويلي دي: مال بايد په څلورو ځايونو کې ولګول شي په ملګرۍ کې پـه احتيـاج کې پر عيال او ښځه.

نو کيشپ چې دا خبره واورېدله ويې ويل:

– ښه دې وويل ډاکټرانو زما د ښځې د علاج له پاره د بيزي زړه ښـوولی دی او ويلي يې دي چې بې له دې يې بله چاره نشته.

نو بیزي په زړه کې وویل:

– لکه چې په غم ککړ شوم او تمې مرګ ته روان کړم. رښتیا یې ویلي دي چې قانع ښه ژوند لري او تمه کوونکی او توسن درست عمر په ربړونو او کړاوونو کې ښښتی وي.

–بیا یې کیشپ ته وویل:

– اوس نو ستا خدمت پر ما واجب دی، او دا دوا خو بیخي ډېره اسانه ده زما خپل زړه شته نو نوره څه پروا ده خو خبره داده چې زه دې نو ولې اول نه خبرولم چې زړه مو له ځان سره راوړی وای. ځکه چې موږ بیزوګان چې له کوره د دوستانو لیدلو کتلو ته ځو نو زړه په کور کې پرېږدو د دې له پاره چې هسې نه چې د دوست په کاله کې مو کوم شي چې هغه د دوست سره وړ وي خوښ نه شي. او بیا مو پسې زړه خوږېږي نو راځه چې بېرته ولاړ شو او زما زړه بېرته را واخلو او په خوښی کورته راشو.

کیشپ خوشاله شو او په زړه کې یې وویل:

– ښه دی چې بې چل او ټګی مې کار وشو.

بیزی یې بېرته خپلې ونې ته را وګرزاوه.

ساحل ته لا نه وو راغلي چې د کیشپ له شانه یې ټوپ کړ او پر ونه ور وخاته ، قرار په کې کېناسته.

چې ایسار شو کیشپ ورغږ کړ:

– ملګریه، زړه دې راواخله چې ځو ځکه چې ښځه مې ډېره سخته ده، مري.

نو بیزي وخندل او ورته یې وویل:

– ته پر ما د هغه خره ګومان کوی چې سورلنډي غولولی و او بیا یې وویل چې خرنه زړه درلود او نه غوږونه.

کیشپ وپوښتل چې څرنګه یې غولولی و.

بيزي وويل:

– يو زمری نژدې اوبو سره په يو ځنګل کې اوسېده او په همدې ځنګله کې بـه يې حيوانات ښکار کول او خپله اړه به يې پرې پوره کولـه خـو بـالاخره زوړ شـو او لـه کاره ولوېده نو وږی شو او جرب مرض ورباندې له خواری نه ولګېده. نـور خوځېـدلای هم نه شو. په ځنګله کې نژدې زمري ته يو سورلنډی اوسېده او چې له زمـري نـه بـه څه پاتې کېدل ده به خوړل، نو زمري چې ضعيف شو او لـه کـاره ولوېـده د سـورلنډي حال هم خراب شو. نو سورلنډی زمري ته راغی او ورته يې وويل:

– ای د ځناورو پاچا پر تا څه وشول چې له ښکاره ولوېدلی؟

زمري وويل:

– دغه جرب مرض چې ته يې په خپله ګورې زه په دې حـال کـړم چـې اوس مې ښکار هم له لاسه نه کېږي.

سورلنډي ورته وويل:

اوس به درته د ډاکتر پوښتنه کوم ځکه چې ته نه يې نو نور ژونـد بـې خونـده کېږي او څه فايده په کې نشته.

زمري ځواب ورکړ:

– ډاکټرانو راته ويلي دي چې ستا مرض ته د خره زړه او غوږونه ښه دي.

سورلنډي وويل:

– اوس نو ستا دوا او علاج اسان دي د ځنګله پـه هغـه بلـه خـوا کلـي کـې د رنګريز خر دی چې کالي ورباندې وړي. او لږ ساعت وروسته به يې درته راولم.

سورلنډی ولاړ او پر خره باندې يې سلام واچاوه او ورته يې وويل:

– ملګريه ولې داسې خوار او ډنګر ښکارې، لکه چې دا ډېره موده دې هـيڅ نـه دي خوړلي.

خره ځواب ورکړ:

– څرنګه به نه خوار یږم، خاوند مې نه په آرام پریږدي او نه خوراک راکوي!

سورلنډي ورته وویل:

– نو ځمکه خو لویه ده ولې ورسره اوسیږې ځه ترې په خپله مخه؟

خره وویل:

– تېښته مې هم څه فایده نه کوي، ځکه چې هر چېرته چې ځم په انسان اوړم او چې څه مې دا خاوند را باندې کوي هغه یې هم را باندې کوي نو د غلامۍ نه پرته بله هیله نه لرم.

سورلنډي وویل:

– وروره ښه دې وویل دا انسان پر موږ ټولو حیواناتو ظلم کوي خپل کارونه را باندې کوي او بیا زموږ هغه حق چې خوراک او څښاک دی هم نه راکوي خو زه به درته یو ښه شین ځای دروښایم چې لویه ورشو او ډېر واښه لري او له دغو ظالمو انسانانو څخه هلته هېڅوک نه پیښیږي. نور خره هم هلته شته چې ډېر تیار، چاغ او د ښه زور او قوت خاوندان دي.

خره وویل:

– ډېر تشکر وروره! راځه چې ځو زه دلته نور له لوږې مړ شوم.

نو سورلنډی او خر ولاړل . په ځنګل کې د زمري ځای ته ورسېدل نو سورلنډي خر پرېښوده او زمري ته ورغی او د خره په راوستلو یې خبر کړ.

زمری له خپله غاره راوواته ، غوښتل یې چې پر خره ورټوپ کړي خو له دې کبله چې ډنګر او خوار و په خره یې زور ونه رسېده او خر وتښتېده.

کله چې سورلنډي ولیدل چې پر خره د زمري وسه ونه شوله نو ورته یې وویل:

ای د حیواناتو او ځناورو باداره! تر دې اندازې کمزوری شوی یې؟

نو زمری خجل شو ، سورلنډي ته يې وویل:

که بیا دې راووست نو رانه هېڅ خلاصېدلی نه شي.

سورلنډی بیا خره پسې ولاړ او ځان يې ورورساوه او ورته يې وویل:

– ملګریه ولې را وتښتېدلې؟ یوه خره ته ولیدلې ستا د هرکلي او پېژندګلوۍ لـه پاره درته راوواته چې نورو خرو ته دې ورولي.

خره هم پخوا کله زمری نه و لیدلی، د سورلنډي په خبره یـې بـاور وکـړ او بیـا ورسره د زمري ځای ته راغی.

سورلنډی ترې مخکې شو او زمري ته ورغی ، ورته يې وویل:

– پام کوه چې بیا درنه ولاړ نشي ځکه چې ما داځل بیـا وغـولاوه کـه دا ځلـې خلاص شو نو بیا مو پرې وسه نه کېږي.

زمری د سورلنډي په خبرو زړور شو او پر خره يې ورټوپ کړ او ښکار یې کړ نـو بیا يې سورلنډي ته وویل:

ته ورګوره ته چې زه غسل ورته وکړم، ځکه چې طبیبانو ماتـه ویلـي دي چـې ځان دې نه وي پاک کړی نو لاس مه وروړاندې کوه. زړه او غوږونه به يې زه وخـورم او نور دې ستا وي.

کله چې زمری لمبا ته ولاړ نو سورلنډی د ټول خـره خوړلـو تـه بـډې ووهلـې. غوږونه او زړه يې وخواړه او قرار کېناسته.

زمری بېرته راغی ګوري چې زړه او غوږونه يې نشته نو سورلنډي ته يې وویـل چې زړه او غوږونه يې څه شول.

سورلنډي وویل:

که زړه او غوږونه يې وای نو چې یو ځل وتښتېده او خلاص شـو ولـې بـه بیـا بېرته راته او غولېده به؟

کله چې بیزي کیسه تمامه کړه نو کیشپ ته یې وویل:

– اوس پوه شوې؟ زه نو د خر غوندې نه یم چې بیا وغولېږم. تا خو پـر مـا چـل وکړ او ودې غولولم خو زما چل او حیله دې هم ولیـده چـې ځرنګـه مـې درنـه ځـان خلاص کړ.

کیشپ په درد او افسوس ځواب ورکړ:

– رښتیا دې وویل خو زه په خپل جرم او ګناه او ملامتیا او اعراف او اقرار کوم ، له تانه عفو غواړم او هیله کوم چې ماسره به همغسې دوستي وکړې لکه ځرنګـه چـې وه او چې ځرنګه دې خوښه وي هغسې مې پـه ادب کـړی ځکـه هوښـیار چـې ګنـاه وکړي نو له ډب نه یې بیانه شرمېږي. لکه چې وایي چې چېرته ډب نه وي هلتـه ادب نه وي.

بیزي ورته په مسخره وکتل او ورته یې وویل:

– له ورخه تېرو اوبو پسې بیا یوم مه کړنګوه او په مخه ځه!

کله چې بیدپای دا کیسه پای ته ورسوله نو دابشلیم پاچا ورته وویل:

رښتیا دې وویل: چې د یو شي موندل اسان دي او ساتل یې ګران دي.

پردېسي او زرګر

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

کله کله سړی د هغه چا سره ښه وکړي چې وړ یې نه وي او بیا ورنــه د تشــکر په تمه او انتظار وي.

بیدپای وویل: څوک چې د هغه چا سره ښه وکړي چې د ښو وړ نــه وي نــو بیــا دې یې د تشکر او ښه بدل په تمه کېږي نه.

خلک مختلف طبیعتونه لري څوک ښه او څوک بد دي چــې ښــه وربانــدې نــه مالومېږي او د هغه چا قدر نه پېژني چې ښه یې ورسره کړي او دا ډول خلک لــه هغــه حیواناتو څخه ډېر کم او ناوړه دي چې ښه وربانديې مالوم وي.

نو ښه داده چې اول سړی د ښو وړ سړی وګــوري خپــل وي کــه پــردی او بیــا ورسره ښه وکړي. ځکه چې کله له خپل ورور نــه پــردی هــم ښــه وي او د ښــو قــدر پېژني.

او انسان باید پخوا له اختلاط څخه خلک وازمیيي چې بیا په خپلو ښــو پښــېمانه نه شي او که نه نو هغه به ورته ورسېږي چې پردېسي ته له زرګر نه رسېدلي وو.

دابشلیم وویل: پردېسي ته له زرګر څخه څه رسېدلي و؟!

بیدپای وویل:

یو پردیسي په یوه لاره روان و. ګرمي وه ستړی او تږی شو نو ویې غوښتل چې چېرته کوم کوهی وګوري چې خپله تنده ماته کړي.

وروسته له ډېر مشقت څخه یې یو کوهی پیدا کړ چې لړې اوبه یې درلودې او یو سړی، یو مار، یو بیزی او یو ځناور یې په کې بیا مونده.

نو چې پردېسي دا سړی ددې ضرري او وحشتناکو حیواناتو سره ولیده زړه یې ورباندې خوږ شو او دده د ژغورلو په چاره پسې ولوېده ولاړه چېرته یې زړې لتې، پاړې پیدا کړې پړی یې ترې تاو کړ او کوهي ته یې وروا‌چاوه چې سړی را وباسي خو بیزي پرې ورخیز کړ او پړي پورې ونښته چې بیا یې ورواچاوه مار ورپورې ځوړند شو نو پردیسي په زړه کې وویل: بدې برخې! ما خو ددې له پاره زیار نه دی ایستلی چې خپل دښمنان پرې را جګ کړم که پوهېدلای چې لومړی دوی راخیژي نو دومره ربړ به مې نه و ګاللی، بیا یې دربیم ځلې پړی کوهي ته ورکښته کړ دا ځلې ځناور ورپورې ونښته او را وواته. په دې وار نو پردېسي ښځي حیران او پښېمانه شو کله چې دا درې واړه د کوهي په غاړه را جمع شول نو له پردېسي څخه یې تشکر او د ښو مننه وکړه او ورته یې وویل ته به اوس غواړې چې دا سړی هم را وباسې خو موږ درته نصیحت کوو چې پرېږده چې په کوهي کې له لوږې مړ شي ځکه دی د ښو کولو وړ نه دی او هیڅ ښه به ترې بې له بدو ونه ګورې. دا پرېږده او په خپله مخه ځه.

خو پردېسي د نرم زړه خاوند و چا سره د خپلو ښو د بدل په تمه نه و نو دوی ته یې وویل:

– څرنګه به یو انسان په ربړ او کړاو کې ګورم او په ژغورلو کې به یې زیار نه باسم؟ هغه څوک چې یو انسان په ربړ ککړ وګوري او کولای شي چې ورسره مرسته وکړي او سره له دې هم ورسره کومک نه کوي او له دې غمه یې نه ژغوري نو په دنیا کې د ژوند حق نه لري او نه باید انسان ورته وویل شي.

بیا یې پړی ورکښته کړ سړی ورپورې ونښته او را جګ یې کړ.

څلورواړه له پردیسي د تشکر او مننې له پاره را تاو شول تشکر او منته یې ورنه وکړه نو بیزي وویل:

– زما کور د نوادرخت ښار سره نژدې په یوه غره کې دی هیله کوم چې د سیاحت په وخت کې په خپل راتګ موږ سر لوړي کړې او راشې.

څناور وویل:

زه د همدې ښار سره نژدې په یو ځنګل کې سکونت کوم نو کله چې دې د بیزي د لیدلو مهرباني وکړه ما هم په خپل ملاقات مشرف کړه.

مار وویل:

زه د همدې ښار په دېوال کې اوسېږم ما هم وګوره چې ستا په لیدو خوښ شم.

او سړي وویل: ددې دښمنانو په خوله مه غولېږه دوي د ښو وړ نه دي او دوي سره ښه کول څه فایده نه لري نوکه راغلی زه د همدې ښار زرګر یم او ستا هر کومک ته تیار یم. هر څه ډېر دي.

بیا سره بېل شول او هر یو په خپله لاره ولاړل.

کله چې پردېسی په ښارونو وګرځېده نو په نوادرخت ښار کې زرګر ملګری وریاد شو، له ځان سره یې وویل:

– هوښیار د دوستانو اشنایانو پوښتنه ګروېږنه لازمه ګڼي او څوک چې د دوستانو پوښتنه ونه کړي نو څه خیر په کې نه شته باید چې زه هم د زرګر پوښتنه وکړم.

نوادرخت ښار ته ورروان شو چې د خپل ملګري زیارت وکړي. کله چې ښار ته نژدې غره ته ورسېده د بیزي پرې سترګې ولګېدلې ورمنډې یې کړې او لاسونه او پښې یې د ده ښکل کړل بیا یې خپل کورته بوته او عذر یې ورته کاوه چې د بیزوګانو

کورونه له هر څه تش وي خو ته لږ وګوره چې زه بېرته راشم لږ ساعت تېر شو چې بېرته راغی او خوندورې مېوې یې راوړې او ورته یې په مخکې کېښودلې او ورسره په مرکه لګیا شو نو کله چې پردېسي د بیزي دا قدر او عزت ولیده ویې ویل: ما خو دا ګومان نه کاوه چې دا حیوان چې د ټولو خلکو په نظر مکرجن او چلي دی، دومره به ښه او احسان پېژندونکی وي.

پردېسی له بېزي نه رخصت شو او هغه ځنګل ته ورنژدې شو چې ځناور په کې و. ځناور پردېسي ولیده او ویې پېژانده، ورمنډه یې کړله، په ښو کې یې ورته مخ کېښوده او هر کلی یې ورته وکړ بیا یې له لمنې ونیوه او ځنګله ته یې بوته.

چې ځای ته یې ورساوه نو دې یې پرېښوده او دی په خپله ولاړ او د ښار د پاچا لور یې ولیدله چې په خپل باغ کې ګرځېدله او ډېرې ګاڼې او جواهر یې په ځان بار کړي وو چې ډېره بیه یې درلودله نو ورباندې یې خېز کړ او ګاڼې جواهر یې ترې واخستل رایې وړل او پردیسي ته یې په مخکې کېښودل.

پردېسي دا ګاڼې او جواهر واخستل نه پوهېده چې ځناور کومه خوا ولاړ .

پردیسي خپل زرګر ملګري کره ورغی او په زړه کې یې وویل:

ملګری مې ددې شیانو په بیه ښه پوهېږي دا به ورکړم خرڅ به یې کړي نیمې پیسې د ده او نیمې زما.

چې پردېسي دې ښار ته راغی ګوري چې ټول خلک حزین او غمجن دي او تورې جامې یې اغوستي دي نو په زړه کې یې وویل:

لکه چې د دې ښار پاچا یا کوم ګران ته یې څه پېښه شوې.

د زرګر کور یې ولټاوه تر څو چې بیا یې مونده. کله چې زرګر ولیده ښه هر کلی یې ورته وکړ او کور ته یې بوته چای او ډوډۍ یې ورته راوړه. پردیسي له زرګر څخه پوښتنه وکړه چې څه پېښه شوې ده او دا خلک ولې داسې غمجن او حزین دي؟!

زرګر وویل: پر پاچا لویه تکه او غم را لوېدلی دی یواځینی لور یې چې بله نه لري د سیل له پاره باغ ته ولاړه غله ورباندې راغلي دایې وژلې او ګاڼې او جواهر یې ترې تښتولي دي او هېڅوک ورباني خبر شوي هم نه دي نو د پاچا او خلکو د حزن او غم سبب دا دی. د دې خبرې په اورېدلو پردیسي هم ډېر خپه شو.

زرګر ترې بیا د سفر د احوالو او واقعاتو پوښتنې شروع کړې او ده ورته هغه څه وویل چې لیدلي یې وو او پرې تېر شوي وو. تر څو چې د بیزي ښه هر کلی او د ځناور ښه مکافاتو ته خبره ورسېده او ویې ویل: نه پوهېږم چې ځناور دا ګاڼې او جواهر له کومه کړي وو خو ماته یې راکړل او دادی تاته مې راوړل چې ته یې وپلورې او پیسې به یې سره ووېشو. زه د دې په بیه نه پوهېږم او تا ته یې بیه او قدر مالوم دی ځکه چې ستا همدغه کار دی. له جېب نه یې ګاڼې راواېستلې او زرګر ته یې مخ کې کېښودلې. زرګر چې ولیدل نو ورته یې ډېر وکتل او ده ته یې وویل:

– ملګریه ته خو د جوهر او ښیښې فرق نه شې کولی او سره او مس هم نه شې بېلولی دا جواهر او ګاڼې نه دې بلکه د سرو اوبه یې ورکړې چې پوونده (کوچي) خلک ورباندې ځان ګاڼي. او البته چې ځناور به هم د هغه ځنګل سره نږدې په کوم ځای کې موندلي وي، ته یې ورباندې غولولی یې او درکړي یې دي. تا ګومان کړی دې چې دا ګوندې ډېر قیمتي شی دی.

نور یې له دغو ګاڼو او جواهر څخه په ښکاره مخ واړاوه او پرې یې ښودل خو په زړه کې یې ورته واچوله بیا یې پردیسي ته وکتل او ورته یې وویل: ته د کور خاوند یې څه مېلمه خو نه یې، له مانه په دکان کې څه پاتې شوي هغه پسې ځم او ژر به بېرته راشم. پردېسی یې پرېښود او زرګر ترې ولاړ. لږ وخت لا تېر نه و چې د زرګر کاله ته ګڼ شمېر پولیس او لښکریان را سر شول. زرګر هم ورسره و. پردیسی یې ونیوه او په ځنځیرونو یې تړلی د پاچا دربار ته بوته.

کله چې پاچا دی او د خپلې لور ګاڼې او جواهر ولیدل نو ورته یې وویل:

– خوارشې غله: چې زما لور دې ووژله او ګاڼې او جواهر دې ترې ولوټل او بیا غواړې چې زما په ښار کې یې وپلورې؟ که دا امین او صادق زرګر نه وای خو له منځه وتلی او تښتېدلی وې.

پردیسي کوښښ کاوه چې خپل عذر وروړاندې کړي او حقیقت ووایي خو پاچا ورته غوږ ونه نیوه او پولیس ته یې غږ کړل:

– ویې نیسئ، دا مجرم ګناهکار او بدبخت چې لور یې زما ووژله او ګاڼې یې ترې ولوټلې! بوېې ځئ، کلک یې په ځنځیرونو وتړئ، په ښار کې یې کوڅه په کوڅه وګرځوئ چې زما د مملکت اوسېدونکي خبر شي او نور غم ونه کړي. ما خپل دښمن او جاني ونیوه. چې په کوڅو کې مو وګرځاوه نو بیا یې ووژنئ او د ښار پر دروازو یې ځوړند کړئ چې نور خلک یاد ولري او داسې ونه کړي.

پولیسو دی کوڅه په کوڅه وګرځاوه. ده به له خپله بده بختـه ژړل او ځان بـه یې ملامتاوه او ویل به یې: زه ددې تپولو نادودو وړ یم، او لا زیات هم، ځکه چې ما د مار، بیزي او ځناور ورم ونه مانه که ددوی خبره مې منلې وای او دا خسیس او ټګمار زرګر مې له کوهي څخه نه وای را جګ کړی نو په دې بلا به نه ککړېدلم او پـه دې پردېستوب کې به راباندې د دې ډول بد مرګ او اعدام حکم نه کېده.

دې په همدې ژړا او چیغو سر و چې لښکریانو د مار په مسکن او ځای تېراوه. مار د ده اواز وپېژانده له سوړې څخه راوواته او د ده هرکلي ته یې ورمنډې کړې.

نو کله یې چې په ځنځیرونو کې بند ولیده ودارېده چې بیا یې وکتل نو پـه هـر څه پوه شو او ورته مالومه شوه چې پاچا یې په وژلو امر کړی دی. چل یې جوړ کړ، پـه منډه ولاړ د پاچا زوی یې سخت وچیچه او پرې یې ښوده چې لـټ پـه لـټ اوښـته را اوښته.

کله چې پاچا له خپله زویه خبر شو نو په سترګو یې توره شپه شوه او پردېس یې هېر شو خلک یې طبیبانو او پاړوګرو پسې ولېږل.

پاړوګرو تاویزونه څکاکونه او دمونه وکړل خو څه فایده یې ونه کړله طبیبان یې هم له دوا څخه عاجز شول. ټول ښار د پاچا تر مانۍ را تاو و، په انتظار کې و چې څه به کېږي.

د مار یوه پېرۍ ملګرې وه چې یو پر بل سره ډېر ګران او قدرمن وو او یو د بل په خدمت کې ډېر په اخلاص وو. نو مار پېرۍ ته ورغی او کیسه یې ورته تر سره کړه نو پېرۍ را والوته او د پاچا د زوي په مخکې ودرېدله او ځان یې ورته ښکاره کړ. داسې چې بل چانه لیدله او نه یې ددې آواز اورېده، د پاچا زوی ته یې په ټیټ اواز وویل:

– ستا دوا د هغه بندي په وس کې ده چې ستا پلار یې بې ګناه په وژلو امر کړی او متهم کړی یې دی نو که غواړې چې روغ شې پلار ته دې ووایه چې هغه درته راولي او له بنده یې خلاص کړي.

کله چې د پاچا زوی دا خبره واورېدله نو خبرې یې وکړلې او چیغه یې کړه. دی چې مخکې تر دې چې بې هوښه پروت و، پلار یې خوښ شو، په مخکې یې ودرېده او هیله یې ورته پیدا شوه.

زوی یې ورته وویل:

– پلاره! زما علاج د هغه پردیسي بندي په لاس کې دی چې په ظلم دې بندي کړی دی.

نور یې یوه خبره هم ونه کړه او بیا چپ شو.

مار بند ته خپل ملګری ته ورغی او د ځان سره یې د خپلو زهرو دوا – د یوې ونې پاڼې - ورووړلې، پوره یې له کیسې څخه خبر کړ چې پېرۍ څه وکړل او ورته یې وویل:

– اوس دې خپل زرګر ملګری ولیده چې څه خیر او امیـد دې پـه کـې و؟ مـوږ درته نه وو ویلي چې دا ډېر خبیث او بد ذاته دی ښـه نـه پېژنـي د ښـو بـدل پـه بـدو ورګرځوي؟

نو پردېسي – په داسې حال کې چې خجل او شرمنده وو – ځواب ورکړ

– ګرانه ملګریه ډېر تشکر که زما ښه پر انسـان خوشـې ولاړل خـو تـا او سـتا ملګرو، بیزو او ځناور کلک ساتلي دي او درباندې مالوم دي.

مار ورته وویل:

– ته پر ما حق لرې ځکه چې لومړی تا راسره ښه کړي دي او زه پرتا د تشـکر کولو حق نه لرم. اوس به پولیس راشي او تا به د پاچا مانۍ تـه بـوځـي دا پـاڼې درسـره واخله او جوش یې کړه د پاچا په زوی یې وڅښوه روغ به شي.

مار لا خپله خبره تر سره کړې نه وه مشر وزیر سره له نورو مشـرانو او لویـانو را ورسېده او په ګاډۍ کې یې پردېس د پاچا مانۍ ته سپور بوته.

کله چې پاچا ته ورسېده نو پاچا یې ښه هر کلی وکړ او د زوی دمول یـې تـرې وغوښتل پردېس وویل: باداره زه په دم او تاویزونو نه پوهېږم او نه وربانـدې عیقـده او باور لرم چې دا به څه فایده او ګټه لري. بله دوا ده را سره چې د ده شـفا او عـلاج دی. له جېب نه یې پاڼې را ووېستلې، یو لوښی او اوبه یې ترې وغوښتلې پاڼې یـې پـه اوبـو کې وایشولې او د پاچا زوی ته یې ورڅښولې.

د پاچا زوی چې لومړی پیاله وڅښله نو په پښو ودرېده او داسـې ښـکارېده چـې هېڅ ضرر ورته نه وي رسېدلی. خلک او طبیبان او پاړوګر ورته هک پک شول.

پاچا خپل زوی په غېږ کې ونیوه. ښکلاوه یې او د خوښۍ اوښـکو یـې سـترګې ډکې کړې وې، د ډولونو او سورنیو آوازونه پورته شول، سازونه او تماشې بنا شـوې او د شاهزادګۍ د مرګ غم په خپله مخه ولاړ.

کله چې پاچا د خپل زوی په روغتیا ډاډه شو نو پردېسي ته یې وویل:

– کیسه څرنګه وه ما پر حقیقت پوه کړه.

نو پردیسي ورته ټوله کیسه وکړه: له کوهي نه د زرګر لـه راایسـتلو د زرګـر تـر مکر او ټګۍ پورې او بیا د غله په توګه پاچا ته ورښودل، تر څو چې پاچـا تـرې خـوښ شي اګر که د هغه چا مرګ په کې وي چې ده سره یې ښه کړي وي.

کله چې پاچا دا کیسه واورېدله هک پک شو، د پردیسي ډېر احترام یـې وکـړ او عذر یې وغوښت او تشکر یې ورته ووایه.

بیا پاچا خپل وزیران را وغوښتل او د زرګر خبیث او پلیت په باره کې یې ورسـره مشوره او مرکه وکړه نو یوه وویل:

– ښه داده چې دا ټګمار زرګر په زولنو کې کلک وتړل شي او بیا په کوڅو کـې وګرځول شي او ډنډورچي دې دا آواز کوي چې: دا هغه لئیم خسیس او بـد ذات سـړی دی چې د ښو پر ځای یې بد وکړل. بیا دې ووژل شي او په هغه ځای کـې دې پـه دار شي په کوم ځای کې چې پردېس په دار کېده.

دوهم وزیر وویل:

دا عذاب اسان دی ځکه چې ژر به مړ شي او له عذابه بـه خـلاص شـي ده تـه باید اوږد عذاب ورکول شي. نو ښه داده چې په کوڅو کې دې وګرځول شي او بیـا دې په هغه کوهي کې ورواچول شي چې پردېسـي تـرې را ایسـتلی و او پـر هغـه کـوهي باندې دې یوه لویه بنا جوړه شي او ورباندې دې ولیکل شي چـې «دلتـه هغـه انسـان بندي دی چې د بیزې ځناور او مار څخـه هـم بـد او شـري دی، ښـو د دې حېوانـاتو سترګې ونیولې او د ده سترګو ته ښه ونه درېدل او هغه چا سره یې بـد وکـړل چـې ده سره یې ښه کړې وو».

کله چې پاچا دا خبره واورېدله خوښه یې شوله او په یوه اواز یې وویل دا ده جزا د خاینانو او ټګمارانو.

کله چې ببېدپای کیسه تر سره کړه نو ویې ویل: دا د هغه چا مثال دی چې د ښو کولو ځای نه پېژني.

دابشلیم پاچا وویل: ښه او حقه خبره دې وکړه ای فیلسوفه او حکیمه. انسان کله کله سره له عقله او پوهې هم بدو ته مخ اړوي او بد کوي تر څو چې له ډېرو تیتو حیواناتو نه هم ځان ټیټ او کم ښکاره کړي.

د نوادرخت خلکو به چې هر کله دا کیسه لوستله او یا به یې اورېدله دې کوهي ته به ورتلل چې په خپلو سترګو د خاینانو او ټګانو جزا وګوري.

سلار، بیلار او ایران دخت

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

– په کومو صفتونو یو پاچا کولای شي چې خپل مملکت وساتي چې ضایع نه شي؟!

بیدپای وویل: ښه پوښتنه دې وکړه که څوک غواړي چې خپل مملکت وساتي نو ډېرو صفتونو ته اړ دی چې هغو څخه یو شجاعت او زړورتیا، بل کرم، بل مروت او بل حلم دی، خو حلم په دې ټولو صفاتو کې ښه صفت دی او ګټه یې ډېره او د مملکت د ټینګولو لوی او مهم عامل دی، ځکه که پاچا حلیم او زغمونکی نه وي نو ظلم ډېر کوي او چې ظلم ډېر شي نو مملکت ورانېږي او له منځه ځي. کله کله پاچا په غضب کېږي او ناوړه امرونه کوي که عملي شي نو ډېر ضررونه لري نو چې حلم او زغم لري بېرته خپل حال ته راځي، خپل امر لغوه کوي او له ظلم او شر نه ځان ژغوري.

دابشلیم وویل: په دې خبره یو مثال راوړه چې ښه پوه شم او خبره راته جوته او ښکاره شي.

بیدپای وویل:

د هند په یو ولایت کې یو پاچا و چې سلار نومېده او یو یې وزیر و چې بیلار نومېده او ډېر ښه او عالم سړی و.

ددې پاچا او برهمنانو په منځ کې خلاف او دښمني پېښه شوې وه، ځکه چې برهمنان له دې کبله چې دینداران وو نو د خلکو ورته ډېره توجه او پام لرنه وه او د دوی به یې ډېر احترام او منّنه کوله.

سلار پاچا له دوی نه ډارېده چې پاچاهي به ترې ونیسي نو د دوي د وژلو او ځان خلاصولو فکر یې وکړ. ډېر یې ترې ووژل او ډېر ترې په غرونو او غارونو کې پټ شول او وتښتېدل. پرته له څو تنو نه چې ځان یې ده ته وسپاره او ذلت یې قبول کړ نور ټول وتښتېدل.

شپې، ورځې، میاشتې، کلونه تېر شول او پاچا یواځې د خپل وزیر په مرسته خپل مملکت اداره کوله.

یوه شپه پاچا یو اوږد خوب ولیده او په ډېر ډار له خوبه را ببېدار شو. په خوب کې ګوري چې په یو لوړ سپین غره باندې دی او په مخکې یې دوه ماهیان پر لکی ولاړ دي، دوه بتی یې د شا له خوا را والوتلی او په مخکې یې ولوېدلې، او یو مار له ځمکې څخه راوواته او د پاچا په چپه پښه راخاته. خپل ځان یې په وینو کې لېت پېت ولیده او یوه د اور ټوټه یې پر سر راولوېدله او یو مرغه له هوا راغی او پر سر یې را ښکته شو او دده سر یې په ټونګه وواهه.

دې خوب ته هک پک پاتې شو او په تعبیر او مانا یې هېڅ پوه نه شو. د برهمنانو زړه دښمني او میرڅی یې له یاده وتلې وه. د دوي مشر یې را وغوښته چې د خوب تعبیر ورته ووایي او زړه یې په آرام شي.

نو کله یې چې د برهمنانو مشـر او د ده معاونـان راوغوښـتل او د خپـل خـوب کیسه یې ورته وکړه. نو دوی سره په خپل منځ کې یو بل ته وکتل بیـا مشـر بـرهمن وویل:

– دا خو یو عجیب خوب دی نو موږ ته اووه ورځې مهلت راکړه چـې تـر څـو د دې د تعبیر او تفسیر پسې کتابونه او نجوم وګورو او ښه مانا یې پیدا کړو.

نو اجازه یې ترې واخیستله او ولاړل. کله چې یو پټ او ګوښه ځای تـه ورغلـل چې څوک یې په دې ځای کې په سِر نه خبرېدل نو مشر یې وویل:

– اوس نو د کسات اخستلو ښه موقع په لاس راغله، تاسو خو په خپله پـوهېږئ چې دې ظالم له موږ نه دولس زره خلک بې ګناه او بـې خطـا ووژل او کـه مـوږ اوس فکر په ځای کړو نو کولای شو چې خپل او د خپلو ملګرو انتقام ترې واخلو.

نو ټولو وویل:

– اوس نو څه غواړې چې څه وکړو؟ ته زموږ مشر یې او ته چې څه وایـې مـوږ یې منو او کوو یې.

برهمن وویل:

زه وایم چې ښه یې وډاروو او ورته ووایو چې کـه زمـوږ پـه خولـه نـه شـو نـو پاچاهي او هر څه به ترې ولاړ شي. او کله مو چې وډار کړ او د خوب عواقب مـو ورتـه وخیم وښودل، نو ورته به ووایو چې ایران دخت او زامـن یـې، زلمـي او زمـري، بـیلار وزیر، سپین فیل، تېز اس، تېره توره یې او کباریون حکم موږ ته په ګوتو راکړی.

که راڅخه پوښتنه یې وکړه چې څه یې کوئ نو ورته به ووایو:

– وژنو یې او د وینو ډنډ یې یو ډنډ ډکوو او تا پکې لمبوو، تر څو چـې تـه هـم له خطره خلاص شې او پاچاهي دې هم په ځای پاتې شي نجوم خو داسې وایـي نـور

نو ستا خوښه او که دا کار مو وکړ نو بیا پاچا ضعیف کېږي او څه یې له لاسه نه کېږي نو بیا کار اسان دی او له پاچاهۍ څخه به یې وباسو او تخت به یې ونیسو.

وروسته له اوو ورځو څخه براهمه بېرته راغلل چې ځانونه یې ډېر خپه او غمجن ښکاره کول او افسوس یې کاوه، چې پاچا ولیدل چې خپه او غمجن غونډې ښکاري نو لا ډېر وډارېده او د براهمه و مشر ته یې وویل:

– وایه کنه، نجوم او کتابونو زما د خوب په تعبیر کې څه ویلي دي؟

خو د برهمنانو مشر سر ځوړند واچاوه او په ژړا شو او نورو برهمنانو هم په همدې ډول ځان حزین او غمناک ښکاره کاوه.

نو د پاچا نوره ویره او ډار هم زیات شو او ویې ویل:

– زما خو دې نور له ډاره زړه وچاوه څرنګه چوپ او ځوړند سر ناست یې؟ په نجوم کې دې څه ولیدل. ته بې غمه اوسه، زه تا ته امان درکوم خو ووایه چې کیسه څرنګه ده؟

د برهمنانو مشر سر را پورته کړ، سترګې یې د درواغو په اوښکو ډکې وې ویې ویل:

– ته به له دې خطر او غم نه هلته خلاص شې چې ډېر ګران شیان له لاسه ورکړې لکه ایراندخت، ځامن دې زلمی او زمری، سپین فیل ، تېز اس، بیلار وزیر، توره، او کباریون حکیم.

پاچا چې دا خبره واورېدله نو بې سده پر ځمکه ولویده، برهمنانو سره یو تر بله وکتل او بیا یې دده علاج وکړ تر څو چې په سد شو. د برهمنانو مشر ورته وویل.

– اې باداره جار دې شم، په مملکت کې هر شی له پاچا څخه ځار دی، مور زموږ اولادونه ، وزیران مشران، ښځې، نر، واړه، لوي، مال او شتمني ټول له تا قربان دي نو ولې دومره خپه کېږې او غم کوې؟ تاته چې څه مقرر شوي وي له هغه به دې

څوک وژغوري؟ موږ ته نجوم په دې خبره خبر راکړی دغو کسانو ته خو به دا افت ورسېږي خو دايې هم وويل: چې که صبر او حوصله دې وکړه له دوی نه به ښه عوض او بدل درکړل شي.

سلار پاچا چې دا خبره واورېدله نو ويې ويل:

– تاسو لاړ شئ اوس، او ما پرېږدئ يواځې چې زه هم څه فکر په کې وکړم.

په غم يې ژوند تېراوه چا سره يې خبرې نه کولې نه يې خوراک و او نه څښاک.

بيلار وزير چې کله پاچا په دې غم او حزن کې وليده او له پاچا نه په خپله په پوښتنه قادر نه و نو ايران دخت ته ورغی او ورته يې وويل:

– ګرانې باداريې، له کومه وخته چې زه د پاچا په خدمت کې داخل شوی يم نو بې زما له مشورې او مصلحته يې کوم کار نه کاوه. اوس غمجن مالومېږي او خپه دی، ماته د خپل غم د سبب په باره کې څه نه وايي او رانه پټوي يې. زه ګورم چې په دې وختونو کې د برهمنانو سره پټپټونی کوي. وېرېږم چې دا برهمنان يې په کوم غم ككړ نه کړي.

ايران دخت وويل:

– زه ترې خپه يم او نه غواړم چې اوس ورشم.

بيلار وويل:

– پاچا په داسې حال دی چې ته بايد له خپل قهر او غضب نه تېره شې او کينه دې پرېږدې ځکه بل څوک خو ورتلای نه شي او ترې د ده د حزن او غم د سبب پوښتنه نه شي کولی. او ما ترې دا هم اورېدلي چې ويل يې: «کله چې پر ما غم زور وکړي نو چې ايران دخت وګورم نو غم مې ورک شي او خوشاله شم.» نو پاڅه ورشه او د غم د سبب پوښتنه ترې وکړه.

ایران دخت ورغله او د تخت سره یې کښېناستله ورته نرمه نرمه کېده، موسکۍ شوه او ورته یې وویل:

– ګرانه ولې دومره په غم او غصه کې یې؟ څه دې اورېدلي دي؟ لـه کلـه نـه چې برهمنانو سره دې خلوت کړی خپه ښکارې، دا ولې؟

پاچا ځواب ور نه کړ.

ایران دخت ورته په عتاب وویل:

– اوس دومره درته سپکه شوم چې د خپلې پوښتنې د ځواب حق هم نـه لـرم؟ ښه پوه هغه دی چې د خپل غم د لیرې کولو چاره وکړي نه چې ورتـه کښـېني او پـه زړه یې تېروي.

پاچا وویل:

– هغه څه چې ته یې له ماڅخه پوښتې په هغه کې زما ستا او د ټولـو دوسـتانو عزیزانو هلاکت دی. ځکه چې برهمنان وایـي چـې زه بایـد تـا او نـور پـه زړه پـورې دوستان ټول ووژنم، نو بیا به زما په ژوند کې څه خونـد وي؟ اوس وګـوره چـې زه پـه حقه په غم او حزن کې یم او که نه؟

ایران دخت چې دا خبره واورېدله نو وډاره شوه خو خپل ډار یې پټ کړ او بیا یې وویل:

– ګرانه موږ ټول له تا څخه ځار یو، نو زموږ پر وژلو مه خپه کېږه، زما پـر ځـای به بله ښه ښځه خدای درکړي خو ووایه چې څه دي؟ او خبره مه پټوه.

پاچا وویل:

– ګرانې ته له ماڅخه څه غواړې؟

ایران دخت وویل:

– پر برهمنانو له نن وروسته اعتماد او باور مه کوه او په خپلو کارونو کې ورسره مشوره او مصلحت مه کوه ځکه چې دوي ستا دښمنان دي، دولس زره دې په کې وژلي دي نو ته دا ګومان مه کوه چې دوی دې ګوندې دښمنان نه دي، دوی په خپلو اسرارو مه خبروه، دوی غواړي چې تا او دوستان دې په قتل ورسوي.

له کباریون نه ولې پوښتنه نه کوې؟ او چې کباریون ستا د خوب له تعبیر څخه عاجز شي نو ته ووایه بل به څوک وي چې دا کار وکړای شي. نو ورشه کباریون ته اود خوب تعبیر ترې وغواړه. کېدای شي چې هغه څه درته ووايي چې ستا خوښي په کې وي.

سلار پاچا کباریون ته ورغی کله چې دده کور ته چې د غره پر سر و ورسېده کباریون یې ښه هر کلی وکړ. بیا نو پاچا خپل خوب او د برهمنانو تعبیر ووایه نو کباریون د دوی دې تفسیر او تعبیر ته هک پک شو او پاچا ته یې هغه څه وویل چې ایران دخت ورته ویلي و ورته یې وویل:

– ددوی دښمني دې هېره شوه او خپل اسرار دې دوی ته وویل: دوی غواړي چې خپل کسات درڅخه واخلي دا خوب دې ډېر خیر دی چې درته به ژر ورسېږي. د وطنونو پاچاهان به درته ښې ښې تحفې او پېشکشونه را واستوي، دوه دانې به بې مثاله یاقوت وي، یو به سپین فیل وي، یوه به غوڅوونکې توره وي، دوه به داسې اسونه وي چې په نړۍ کې به ساری نه لري، یوه به بې جوړې ورېښمینه سره جامه وي چې تیاره به رڼوي او یو به د سرو او یاقوتو تاج وي.

او هغه مرغه دې چې لیدلی دی چې ستا پر سر یې ټونګې وهلي د هغه تعبیر درته اوس نه وایم، خو دومره پوه شه چې ضرر درته پکې نشته. یوه اونۍ وروسته به درته دا ټول شیان راشي نور نو بې غمه اوسه او چرت مه خرابوه.

لکه کباریون چې ویلي اوه ورځې لا تېرې نه وې چې د وطنونو د پاچاهانو د هدیو او تحفو زیري را ورسېدل او استازي یې یو د بل پسې راغلل چې استازي به هدیه راوړه د پاچا تعجب به د کباریون علم او حکمت ته زیات شو او خوشاله به شو او و به یې ویل:

– که مې د برهمنانو په خوله عمل کړی وای نو دوستان به مې هم هلاک کړي وای او ورپسې به زه هم هلاک شوی وای نو هوښیار ته په کار دي چې د مخلصو دوستانو سره مشوره وکړي او ددښمنانو له مشورې او مصلحت څخه ځان وژغوري، او ما هم د ایران دخت سره مشوره وکړه او دا دی راته ښه شوه.

بیا پاچا بیلار ته وکتل او ورته یې وویل:

تاج، جامه او هدایا درسره را واخله او حرم ته راځه!

کله چې کورته ورسېدل دا ټول شیان یې ایران دخت ته کېښودل او ورته یې وویل:

ګرانې ایران دخت زه خو ستا په مشوره او سلا له بلا خلاص شوم او د ښې ورځې خاوند شوم، نو اوس ته حق لرې چې په دغو شیانو کې هر څه ستا خوښ وي وایې خله.

نو د ایران دخت تاج خوښ شو، پر سر یې کېښود او د پاچا یو ښکلې وینځه وه او جامه یې هغې ته ورکړه چې دا وینځه بزم افروز نومېده او پر پاچا ډېره ګرانه وه نو وینځې چې دا جامه واغوستله ډېره پرې ښکلې ښکارېدله نو پاچا ایران دخت ته وویل: چې سهوه دې وکړه که دې جامه خوښه کړې وای درته ښه وه. ایران دخت چې د پاچا خبره واورېدله نو قهر ورغی د بنتوب تاو و د شرابو ګیلاس یې پورته کړ او پاچا پر سر باندې یې وویشته نو شراب یې پر مخ او جامو را وبهېدل.

پاچا ډېر په قهر شو او بیلار ته یې وویل:

ودې لیدل چې دې ناپوهې څومره سپک را ته وکتل او حال دا چې زه د عالم پاچا یم؟ ویې نیسه او ویې وژنه، او پام کوه چې زما له امر څخه مخالفت ونه کړی. که دې مخالفت وکړ نو جزا دې مرګ دی.

بېلار ایران دخت راوویستله او په زړه کې یې وویل:

پاچا خو ایران دخت ته قهر شو او د دې په وژلو یې راته امر وکړ خو زه یې نه وژنم تر څو چې د پاچا غضب او قهر کښېني نو که بیا هم هغسې په خپل امر ټینګ و نو بیا به یې ووژنم او که پښېمان شوی و نو ایران دخت به بېرته روغه رمټه ورولم. ځکه چې ایران دخت خو د وژلو ښځه نه ده، ښه فکر لري، د پاخه تدبیر خاونده ده، د ښه خوی صاحبه ده که دا مړه شي نو پاچا بیا بله داسې ښځه نه شي پېدا کولای او په خپل ژوند به هم له دې وروسته خوښ نه شي.

وزیر ایران دخت خپل کور ته بوتلله او پټه یې وساتله او د پام لرنې امر یې ددې وکړ.

وزیر بیلار څه ګړۍ ایسار شو چې د پاچا قهر غلی شوی و نو ورته راغی او ورننواته کله چې پاچا وزیر ولیده نو ایران دخت او د هغې فضل او ښه خوی ورياد شول خو له وزیر څخه یې له شرمه پوښتنه هم نشوای کولای. وزیر د پاچا په زړه پوه شو او ورته یې وویل:

باداره، غواړې چې یوه ښکلې کیسه درته وکړم؟

پاچا وویل:

هو، غواړم چې د ډادینې کیسې واورم.

نو بیلار وویل:

دوه کوترو، چې یو نر او بله ښځه وه، په یو دېوال کې ځاله جوړه کړه او له غنمو یې ډکه کړه نو نر او ښځې سره سلا وکړه چې تر څو چې پر ځمکه دانې پیدا

کېږي دابه نه خوري څه موده نر چېرته تللی و، اوړی و او دانې وچې شوې او وړې شوې وې لږې ښکارېدلې. چې نر بېرته راغی نو دانې یې له نظره لږې راغلې او ښځې ته یې وویل چې ما او تا خو ویلي وو چې دا دانې به نه خورو نو دا دې ولې خوړلي دي؟ هغې ورته قسمونه وخوړل چې ما نه دي خوړلې او یوه دانه مې هم ترې کنډوه کړې نه ده عذر یې کاوه او ورته یې ژړل خو ده د دې پر قسمونو باور ونه کړ او تر ټونګو لاندې یې ونیوله تر څو چې مړه شوه.

کله چې ژمی راغی او بارانونه شروع شول، دانې لمدې شولې او بېرته هغومره شوې لکه چې وې. نو چې نر دانې ولیدلې نو ډېره پښېماني یې وکړه اود خپلې ښځې اخلاص او صداقت ور یاد شو نو خواته یې روغی او ورته یې وویل:

زه بې له تا دانې څه کړم. او چې ته نه یې زما به څه ژوند وي، او بې ګناه او خطا مې درباندې ظلم وکړ او ومې وژلې.

بیا یې له خوراک او څښاک نه لاس واخیسته تر څو چې د هغې په خوا کې مړ شو.

پاچا چې دا کیسه واورېدله نو پوه شو چې د وزیر مطلب په دې کیسه کې څه دی نو ورته یې وویل:

– ما خو د ایران دخت د قتل امر پر تا وکړ او زه خو په غضب وم نو تا ولې ددې په وژلو تادي وکړه؟

بیلار ورته وویل:

– د پاچاهانو امرونه باید ژر جاري کړلای شي او بله دا چې تا راته وویل چې که زما له امر نه دې مخالفت وکړ نو سر به دې پرېکړم.

پاچا هیله درلوده چې ګوندې بیلار به دده له امر نه مخالفت کړی وي خوچې د بیلار خبره یې واورېدله چې ایران دخت یې وژلی ده نو خپه شو او نژدې و چې له تخت نه پر ځمکه رالوېدلی وای.

کله چې بیلار ولیده چې د پاچا حال د ایران دخت پسې ویجاړ دی نو ورته یې وویل:

– زېری مې درباندې ایران دخت ژوندۍ ده!

پاچا ډېر خوشاله شو او وزیر ته یې وویل:

– زما پر تا عقیده وه چې زما له امر نه به د ایران دخت په وژلو کې مخالفت وکړې ځکه چې ته پوهېدلې چې زه څومره مینه له دې سره لرم او دې چې وکړل هغه هم د بنې له غېرته وو او زما بې احترامي یې په زړه کې نه وه سربېره پردې د دې په فکر او تدبیر د برهمنانو له غدارۍ او تګی نه هم خلاص شولو. اوس نو ستا پر ما ډېر حق دی چې ایران دخت دې ژوندۍ ساتلې او د هر ډول احسان او ښو وړ یې. اوس نو مهرباني وکړه او ایران دخت راوله بیلار په خوشالۍ ایران دخت ته راغی او ورته یې وویل:

– زېری مې درباندې پاچا ستا د وژلو په امر پښېمانه شوی دی او عفوه یې درته وکړه. نو پاڅه او ښکلې جامې، ګاڼې واغونده او ورشه د خپلې بې ادبۍ عذر ورته وکړه او خوشاله یې کړه.

ایران دخت دستي پاڅېدله او څه چې وزیر ویلي وو هغه یې وکړل او پاچا ته ورغله ځمکه یې ورته ښکل کړه او ورته یې وویل:

– ما خو ډېره ګناه وکړه که دې وژلې وای نو ته خو په حقه وې اوس دې چې وبخښلم او له ناپوهۍ څخه مې تېر شولې نو زه هم وعده درکوم چې بیا به داسې بې ادبي نه کوم.

بیا یې بیلار ته مخ ورواړاوه او ویې ویل:

– د پاچا په اجازه د بیلار تشکر هم کوم چې زه یې ونه وژلم او په خپل علم او پوهه یې د بیا ژوند مېرمن کړم.

پاچا یې عذر قبول کړ او په ژوندانه یې ډېر خوښ شو او بیلار ته یې وویل:

– د ایران دخت له کبله د زړه له کومې تشکر درته وړاندې کوم، ځکه چې تا مړه ژوندۍ کړه. نور زما د هرڅه واک ستا دی.

بیلار وویل:

– ایران دخت دې در پېرزو او در باندې زړه شي او د دې مینه او اخلاص دې روزي شه. زه د تشکر او ثنا وړ نه یم ځکه چې زه خو ستا خادم او مریي یم، او زما کا رهمدا دی چې ته رانه خوښ او راضي اوسې او بس. خو یو شی درنه غواړم، هغه دا چې د غضب په وخت کې به بیا امر نه صادروې چې بیا پرې پښېماني ونه کړې چې بیا به وار تېر وي او څه به په لاس نه درځي.

پاچا وویل:

– دا خو دې ډېره ښه ګټوره خبره وکړه او بیا به بې د پوهو دوستانو له جرګې او مرکې د کوم امر په حصه کې امر نه کوم.

بیا نو پاچا د برهمنانو واک بېلار ته ورکړ، بیلار له وطنه وشړل نور پاچا او رعیت سره په ښه ژوند بوخت شول.

که چې دابشلیم دا کیسه واورېدله نو ویې ویل:

چې رښتیا دې وویل چې پاچا له نورو څخه زغم او حلم ته ډېره اړه لري.

بیدپای وویل: همدارنګه هر مشر په خپلو کارونو کې حلم او زغم ته اړ دی او چاره نه لري.

شبخ ګيدړ

دابشليم پاچا بيدپای فيلسوف ته وويل:

کله کله پاچا يو چاته په قهر شي او له خپله مجلسه يې وشړي بيا چې ورته مالومه هم شي چې دا سړی پاک او بې ګناه دی بيا هم عفوه ورته نه کوي او بيا يې په هغه خپله لومړی منزله نه مقرروي.

بيدپای چې دا خبره واورېدله نو ويې ويل:

رښتيا دې وويل: پاچاهانو ته ګرانه ښکاري چې پر يو کار يې امر وکړ او بيا ترې بېرته رجوع وکړي که څه هم په خطا وي. دوی په دې خطا فکرونو او امرونو هم ځان سره بد کوي هم وطن او هم رعيت سره او د پاچا په نژديکانو او غټانو کې داسې سړي چې هوښيار او مخلص وي ډېر کم پيدا کېږي نو که کله داسې يو مخلص ته په قهر شو لازمه ده چې ډېر ژر ورته عفوه وکړي او ترې تېر شي، او د ده د پوهې په مرسته ډېرې ګټې او ښې ځانته واړوي لکه زمری چې د شبخ ګيدړ له ګناه تېر شو او ښښنه يې ورته وکړه.

دابشليم پاچا وويل:

د زمري او شبخ ګيدړ په منځ کې څه پېښه شوې وه؟

بيدپای وويل:

یو ګیدړ و چې په یو ځنګل کې چې د نویو مرغانو او نورو حیواناتو ښکار په کې ډېر و او استوګنه درلودله نور ګیدړان، سورلنډیان او لېوان او وحوش هم په کې وو دا ګیدړ شیخ و او د نورو ځناورو په څېر یې د حیواناتو ښکار نه کاوه نه یې غوښه خوړله او نه یې وینه څښله یواځې واښه او له ونو څخه رالوېدلې مېوې یې خوړلې او بس:

تل به یې عبادت کاوه او پرته د دوستانو له لیدو د ، د ناروغانو له پوښتنې او عیادت بل کار ته نه راواته.

کله چې نورو ګیدړانو، سورلنډیانو او لېوانو ولیدل چې ده پر ځان د مرغانو او حیواناتو غوښه حرامه کړه او نه یې ښکار کوي، نه غواړي چې ظلم وکړي نو ورته راغلل او ورته یې وویل:

– ای ګیدړه ته پر ځان ظلم کوې چې ښکار او غوښې دې پر ځان حرامې کړې دي اخر به له لوږې مړ شې دا مرغان او ډېر حیوانات خو خدای زموږ له پاره پېدا کړي دي.

شیخ ګیدړ ځواب ورکړ:

– دا چا ویلي دي چې دا حیوانات زموږ له پاره پیداشوي دي او چا ویلي دي چې ددې حیواناتو او مرغانو غوښې موږ او زموږ د اولادو له پاره روا دي؟ نه، داسې نه ده، موږ په خپل زور او قوت غولېدلي یو او هر ظلم او تېری مو ځان ته روا ګڼلی دی او په ناحقه د حیواناتو او مرغانو غوښې خورو.

په داسې حال کې چې دوی ورپورې خندل ورته یې وویل:

– ځان وږی کوې او ښه خوراکونه په ځان حراموې خو سره له دې هم موږ سره په ظلم کې شریک یې ځکه چې ته موږ سره یوځای اوسېږې او هغه څه ظلم او تېری چې موږ کوو ته یې په خپلو سترګو ګورې نو څه چې پر موږ راځي پر تا هم راتلونکي دي نو په دنیا وږی او په اخرت کې به په عذاب وې.

دی په خپل عزم ټینګ و او دوی ته یې وویل:

– دا چا ویلي چې زه تاسو سره اوسم نو ستاسو په عذابونو به هم اخته کېږم؟ زه جسماً تاسو سره یم او په روح ستاسو له ظلمونو او تعداګانو نه بېزاره او بري یم. ستاسو په اعمالو راضي او خوښ نه یم.

نو کله چې دی یې ولیده چې زموږ خبرې پرې اغېزه نه لري نـو ورپـورې یـې وخندل او ترې ولاړل.

په ځنګل کې یو هوښیار زمری و چې د حېواناتو پاچـاهي یـې کولـه چـې ددې شیخ ګیدړ له زهد او صلاح څخه خبر شو نو راویې غوښته ښه نمانځنه یـې د ده وکـړه او څو ورځې یې له ځان سره پاتې کړ، تر څو چې د ده پـه ښـه والـي او سـپېڅلتوب او ایمانداری یې عقیده راغله نو ورته یې وویل:

– اې ګیدړه ته خـو پـوهېږې چـې زه ددې ځنګلـه پاچـا یـم او ډېـر یـاران او مرستیالان لرم چې په ډېره تادی مې هیلې تر سره کوي. خـو مـا چـې سـتا خـوی او خصلت ته وکتل خوښ مې شولې او غواړم چې ته زما له ډېرو را تېرو نژدیکـانو څخـه شې او زه غواړم چې پر دوي ټولو دې مشر کړم او مرتبه دې لوړه کړم.

نو شیخ ګیدړ ورته ورته په مخکې ودرېده احترام یې وکړ او ویې ویل:

– ډېر تشکر، ښه دې وویل، پاچاهان غواړي چې هغو خلکـو سـره ناسـته ولاړه ولري چې د دوی او مملکت په کې ګټه وي او له خپل فکر نه کـار واخلـي او پاچـا او مملکت ته کار وکړي خو که یو انسان ډیر را نژدې کړي چـې لـه کـار او عمـل سـره علاقه نه لري، که څه هم ډېر پوه او هوښیار وي، بیا هم په کې ګټه او فایده نـه شـته. زه چندان د پاچاهۍ په کار نه پوهېږم او په دې هم نه پوهېږم چې پاچا څرنګه له ځـان نه خوښ کړم، ډارېږم هسې نه چې داسې کار رانه ولاړ نـه شـي چـې سـتا د مـلال او خپګان سبب شي. په رعیت کې دې داسې خلک هم شته چې له ما څخه په کـار پـوه

او د قدرت خاوندان دي او ستا پر هیلو او رغباتو هم عالم دي او دوی ستا د قرب په تمه هم دي ځکه چې ستا قرب ډېره لویه سرلوړي ده. نو که ته له دوی نه یو تن خوښ کړې ښه به وي ځکه چې هم به ګټه درواړوي او هم به در څخه خوښ شي.

زمري وویل:

– زیار مه باسه چې له کاره وتښتې اوس رانه هیڅ خلاصېدلای نه شي د پاچا خدمت او کار په هر هوښیار او په هغه چې په رعیت کې وي واجب دی ځکه چې د پاچا کار یواځې د ده نه دی بلکې دا د ټول مملکت او ولس خدمت او کار دی.

شیخ ګیدړ وویل:

– تا خو مهرباني وکړه خو د پاچا کار دوه ډوله خلک غواړي: فاجر، ظالم، خبیث چې ډېر حاجتونه او تمې لري او زیار باسي چې په هره لار وي خپل مطلب پوره کړي نو چې د پاچا نوکر شي خپلو مطلبونو ته هم رسېږي او په خپله چالاکۍ او حیلې له ناوړو پېښو ځان هم خلاصولای شي. بل ناپوهه ساده سړی د پاچا کار ته زړه ښه کوي چې وړاندې فکر نه شي کولای او دا ډول سړی ضرور په غم ککړېږي او په شر کې لوېږي. هوښیار او پوه سړی د پاچا کار ته زړه نه ښه کوي ځکه که د پاچا په کار کې ولوېده نو بیا دپاچا دوستان او دښمنان دده غورځولو پسې هڅه کوي او ټول یې په ښکاره او پټه د ده بېخکنۍ پسې لوېږي. د پاچا دوستان خو ځکه د ده بده ورځ او تباهي غواړي چې کینه یې ورته راځي چې د پاچا په نظر کې ولې دومره قدر لري او له موږ نه ولې دومره ورتېر دی. او دښمنان یې ځکه ورسره حسد او جنګ کوي چې پوهېږي که دا سړی د پاچا مرستیال او معاون وي نو زموږ پر پاچا وسه نه کېږي او دده د پوهې په واسطه له موږ نه ځان ژغورلای شي او تل به پر موږ برلاسی وي. نو چې دوستان او دښمنان د چا په لوېدلو او بدبختۍ پسې شول نو بیا له ضرر او هلاکت څخه ځان نه شي ژغورلای.

کله چې زمري له ګیدړ نه دا خبرې واورېدلې نو پوهې ته یې هک پک شو او دده کومک او مرستې ته یې هیله پیدا شوله نو ورته یې وویل:

– اې هوښیاره ګیدړه زه ستا په خبره پوه شوم او په دې هم پوه شوم چې ته ولې ډارېږې چې زما اتباع به درته چل جوړ کړي او تا به له مانه لیرې کړي او وبه دې وژني خو ډاډه اوسه او زړه را پورې وتړه تر څو چې ژوندی یم نو د چا پر تا باندې وس نه رسېږي چې ضرر درته ورسوي او تا خپه کړي.

ګیدړ وویل:

– ماته خو دا ښه ښکاري چې ما پرېږدې چې په خپله خوښه آزاد وګرځم او غم مې نه وي او خپل ساعت په وښو او اوبو تېروم، ځکه د پاچا نژدیکانو ته چې په یوه ګړۍ کې کوم مصیبت او ضررونه متوجه وي د آزاد ژوند درست عمر سره برابر نه دی او ارام لږ ژوند له ډېر ناآرامه ژوند څخه ښه دی.

زمري وویل:

– هیڅ مه ډارېږه دا نه منم چې رانه خلاص شې او وتښتې نو ضرور به کار کوې او دستي به په خپل کار شروع کوې.

کله چې ګیدړ ولیده چې اوس خلاصېدلای نه شي نو ویې ویل:

– اوس مې نو چې خوشي نه پرېږدې او ضرور را باندې کار کوې نو زه هم له تانه یوشې غواړم

کله چې زمری پوه شو چې د ګیدړ خوښه خو راغله نو ډېر خوښ شو او ویې ویل:

– اې ګیدړه څه غواړې؟ هر څه چې غواړې تیار دي. غواړه هر څه چې غواړې.

ګیدړ وویل:

– زه غواړم چې زما له کار سره تړلي امر کې به تادي نه کوې. زه پوهېږم چې څوک چې له مانه په رتبه کې جګ دي هغوی به په يو چل له دې جهته چې د دوی ځای ونه نیسم زما خرابي او بربادي غواړي او هغه چې رانه ټیټ دي د دې له پاره چې زما ځای ونیسي زما د تباهۍ پسې ګرځي او شاید چې ته به د دوی خبرې زما په حق کې واورې او له ما به دې خوا خوا بده شي. نو کله دې چې دا واورېدل نو ډېر ژر دا خبرې مه منه او پر ما حکم مه کوه، لومړی تحقیق او پلټنه وکړه چې خبره درته ښکاره شي نو که بیا مې درته خیانت ښکاره شو بیا دې چې څه خوښه وي هغه را باندې وکړه او چې دا وعده دې را سره وکړه نو زه به دربانـدې ډاډه شم او خپل اخلاص او کار به زیاتوم او په زړه، عقل او جسم به دې مرسته او کومک کوم.

زمري په خوښۍ وویل:

– زما درسره وعده ده چې تادي به ستا په حق کې نه کوم او ته د خزانې وزیر شوې، ځکه چې ته ښه او د مالونو په ساتنه کې امانت کاری یې.

ګیدړ دا کار په اخلاص ونیوه او پر خزانو به یې پاملرنه کوله چې د ده د پاملرنې په سبب په خزانو کې زیاتوالی راغی او زیادت یې وکړ.

نو پاچا ته یې اخلاص ښکاره شو او ورته ګران شو، نور یې هم ځان ته نژدې کړ او د اعتماد وړ یې وګرځاوه او د پوره واک خاوند یې کړ.

کله چې د پاچا ملګرو او اتباعو د ده قدر او شان ولیده ده سره په کینه کې ولوېدل او غوښتل یې چې اوس په يو چل ترې د پاچا زړه تور کړي او له ده نه یې کرکه او نفرت زیات کړي.

يو ځل ددوی يو ټولی ښکار ته ولاړ او يو ګوړا خر یې ښکار کړ چې تیار غوښن او کم عمره و او هیڅ یې ترې کم نه کړ غونډ یې پاچا ته راووړ چې تر څو ځان ورته اخلاصمند او مینه ناک وښیي.

زمري چې ددې خره غوښه وخوړله خوند يې ورکړ او لکه نور کله چې به يې د نورو ملګرو برخه کوله په دې غوښه کې يې ونه غوښتل چې ددوي برخه وکړي نو ګيدړ ته يې امر وکړ چې دا نوره غوښه کلکه وساته او سبا ته يې بيا د نورو خوراکونو سره راته راوړه.

چې شپه شوه نو يو له دغو حاسدانو څخه په پټه خزانې ته ورغی او دا نوره غوښه يې را پټه کړه او په پټه يې د ګيدړ په کور کې کېښودله چې هېڅوک ترې خبر نه شول.

سباته په وخت د زمري اتباعو د خپل چل او مکر د سرته رسولو له پاره زمري ته مړی راوړه نو کله چې خادم مړی راوړه زمري وکتل چې د ګوړا خر غوښه په کې نشته. نو په قهر شو او ويې ويل:

– د خره غوښه څه شوه او ولې ګيدړ په خپل کاله ځان سره ساتلې ده؟ خبر نه دی چې د مړی په منځ کې ماته ددې غوښې خوړل خوند راکوي؟

نو دوی دا موقع غنيمت وګڼله او يو يې د اخلاص ښکاره کولو له پاره پاچا ته وروړاندې شو او ويې ويل:

– موږ بايد پاچا په خبره خبر کړو اګر که ځينې نژديکان يې وربانديې خپه کېږي هم، ځکه له پاچا خبره پټول د پاچا او رعيت د خرابی سبب ګرځي. خبره دا ده چې د ګيدړ هغه غوښه په خپله خوښه شوې او خپل کورته يې وړې ده او ويلي يې دي چې د پاچا هم هغه بس ده چې پرون يې وخوړله.

بل وويل:

– ای وروره داسې به نه وي. چې ګيدړ په ناحقه په غم ککړ نه شي راځئ چې لومړی د خبرې پلټنه وکړو تر څو ظلم او تېری مو له لاسه ونه شي.

دريم وويل:

– که یې ولتوئ نو د همده په کور کې به یې بیا مومئ ځکه چې دا ګیدړ خاین او غادر دی او ما ترې ډېر ځله داسې خیانتونه او ټګی لیدلي دي.

څلورم وویل:

– دا څه وایې؟ ګیدړ غوښه غلا کړې او کور ته یې وړې ده؟ که دا ربښتیا وي خو له بد نه بده ده چې د خپل بادار سره دومره خیانت کوي.

پنځم وویل:

– که اجازه وي موږ به څوک ورولېږو چې د ګیدړ کور ولټوي چې ګیدړ داسې مخصوص جاسوسان لري نه چې چېرته یې بې ځایه نه کړي.

دوی د ګیدړ په حق کې داډول خبرې کولې چې تر څو یې زمرې په قهر کړ او امر یې وکړ چې ګیدړ راولئ.

ګیدړ راغی ده ترې د غوښې پوښتنه وکړه او ګیدړ وویل:

ما خو د غوښو خزانه دار ته د ساتلو له پاره ورکړه او ورته مې وویل چې سبا ته یې تاته حاضره کړي نو هغه څه کړه؟

زمري د غوښو خزانه دار راوغوښته هغه هم نټه وکړه چې ما له ګیدړ څخه هېڅ نه دي اخیستي ځکه چې دا خزانه دار هم ددې نورو سره په دې مشوره کې ګډ و.

زمری یو امین خوښ کړ او د ګیدړ کور ته یې د غوښې د لټولو له پاره ورواستاوه او ګیدړ یې په خپل مجلس کې پاتې کړ.

دا امین چې بېرته راغی نو همغه غوښه ورسره وه چې زمري ګیدړ ته ورکړې وه په مجلس کې یو لېوه و چې تر اوسه یې لا یوه خبره هم د ګیدړ په باره کې نه وه کړې او داسې مالومېده چې دی ناحقه خبره نه کوي. نو کله چې غوښه یې راوړه ده وویل:

– اوس نو پاچا د ګیدړ په خیانت او فساد خبر شو اوس نو که پاچا د ده تـر ګنـاه تېر شي او عفوه ورته وکړي نو بیا به یې هېڅوک د چا په خیانت او غدر خبر نـه کـړي او د مملکت امور او کارونه به خراب شي.

دې لېوه وویل:

– د ده ګناه د بخښلو نه ده. له ګناه سره وړ عذاب او زجر ورکـړه چـې بـل وي چې بیا داسې خیانت او غدر ته زړه ښه نه کړي.

د زمري زړه ګیدړ ته له قهره پړسېدلی و، پولیس ته یې امر وکړ او بندیخانې ته یې داخل کړ.

کله یې چې ګیدړ بندې کړ نو دوی ټول ورباندې خوشاله شول، خـو د خبـرې د رښتیا کېدو ډار یې هم په زړه کې و او ویل یې نه چې خبره رښتیا شي دې خـلاص او موږ په بلا ککړ شو. نو یو بل ته یې سره وکتل او یوه وویل:

– محترمه پاچا ښه جزا دې ورکړه. اوس دې هم ورسره ښه وکړل که نـه نـو د وژلو وړ دی. ښه داده چې کوم جاسوس ورواستوې چې څه یې چـې درتـه پـه زړه دي هغه ترې واوري، که برائت او پاکي یې ښکاره شوه عفوه به ورته وکړې او که جرم یې ښکاره شو او په زړه کې یې نور څه هم درته وي نو برسېره پر بند د نور عذاب وړ هـم دی.

پاچا دا خبره ومنله او د حال مالومولو له پاره یې سـورلنډی ورولېـږه چـې د زړه حال ترې واخلي.

سورلنډی چې ورغی ګوري چې ګیدړ په عبادت بوخت دی او دعـا کـوي چـې زمري ته یې پاکي ښکاره شي او له دې بلا څخه خلاص شي.

نو سورلنډی بېرته راغی چې زمري ته ووایي:

– ګیدړ درته ښېرې کوي او وايي: که له بنده خلاص شوم نو په داسې غم خو به يې ککړ کړم چې نه يې سر خلاصېږي او نه پښې.

نو حاضرينو ځان په تعجب ښکاره کړ او يوه وويل:

– اوس درته مالومه شوه ای باداراه چې دا مجرم او ګنهکار او د لوی عـذاب وړ دی. ځکه چې د ده وجود نو نور ستا او ستا د دوستانو لپـاره لـوی خطـر دی. او دا تېـر کارونه، چې هغه څه چې موږ خوړل او ده نه خوړل، هغه هم دده په خبث نفسي او پـه دې چې موږ يې بد راځو واضح او ښکاره دليل دی او ښه کلکه يې په زړه کې ده.

زمري چې فکر وکړ نو د دغو دليلونو د رد لپاره يې لار پېدا نه کـړه او بـاور يـې راغی چې نور يې نو د ګيدړ په ژوندي پرېښودلو کې خطر او ضـرر دی، نـو سمدسـتي يې د ده پر وژلو امر وکړ.

د زمري يوه هوښياره پوهه مور وه چې خبره شوه چې زمری پر ګيدړ د قتل امر صادر کړی دی نو خبر يې ورواستاوه چې د ګيدړ مرګ او قتل وځنډوي بيا زمـري تـه ورغله او زمري ته يې وويل:

– زويکه په کومه ګناه دې پر ګيدړ د قتل امر کړی؟

نو زمري ورته ټوله کيسه تر سره کړه نو هغې وويل:

– زويه په حکم کې دې تادي وکړه او څوک چې تادی کوي پښـېمانه کېـږي. که نور خلک په يو کار کې فکر کولو تـه اړ دي نـو پاچاهـان خـو لا اړ او محتـاج دي، ځکه چې هره غلطي اصلاح کېدای شي او د پاچاهانو غلطي هېڅ کله بيـا نـه اصـلاح کېږي او د دې ګيدړ رښتيا او اخلاص خو تا تجربه کړي او تر اوسـه يـې کـوم قصـور درته نه دی ښکاره شوی او دا هم ترې نه ده ليدل شوي چې دی غل او يا خـاين دی. بله دا ده چې د پاچاهانو اتباع يو د بل ضرر پسې ګرځي او چې وسه يې وشي نـو يـو د بل په وژلو او مرګ هم صرفه نه کوي. هوښيار عازم پاچا هغه دی چې خپـل ملګـری

وپېژني او د دوي له نفسي احوالو څخه ځان خبر کړي. تا د هغه ګیدړ په وژلو حکم کړی چې پاکي او ښه والی یې درته په وارو وارو ښکاره شوی او هغه هم د یوې تـوتې غوښې په ګناه او جرم.

زمري ته لا مور په همدې نصیحتونو لګیا وه چې یو امین او مخلص سړی راغی او زمري ته یې وویل:

– نژدې وه چې لویه ګناه دې کړې وای!

زمري ورته وکتل او تعجب یې وکړ او ورته یې وویل.

– څرنګه؟ او کله؟

– کله دې چې د ګیدړ بې وزلي د مرګ حکم صادر کړ، او دی بې وزله له هغه تورنه پاک او بري دی او خوشي تور پرې لګول شوی دی.

زمري وویل:

– تاته یې کله پاکي او برائت ښکاره شو؟

ما چې کله دا ټول واورېده نو ورته په شک کې شوم نو په زړه کې مې وویل چې څرنګه ګیدړ غوښه پټوي او حال دا چې غوښه خوړل یې پر ځان حرام کړي دي؟ او که له خپله عادته اوښتی وي او زموږ په څېر ده هم د غوښو خوړلو ته رجوع کړې وي نو د پاچا په خزانه کې خو لمدې او وچې غوښې لږې نه دي چې ده د پاچا شخصي غوښه خوړله او ځان یې هلاکت کې غورځاوه غلا یې کوله په داسې حال کې چې د ښه فکر او عقل خاوند دی؟ نو دا خبره مې دروغ وګڼله، ولاړم دوی پسې شوم، د دوی حرکات او کارونه مې د سترګو لاندې ساتل تر څو چې خبره راته ښکاره شوه. له دوي نه مې واورېدل چې تا د ګیدړ په وژلو حکم وکړ چې یو او بل ته یې مبارکي ویله او د خپلو چلونو او ټکیو په کامیابۍ یې خوښي کوله.

د زمري مور چې دا خبره واورېدله نو خوشاله شوه او زمري ته یې وویل:

– نژدې وو چې په ظلم دې بې ګناه ګیدړ وژلی وای اوس دغو خیانتکارو او ټګانو ته کلکه او وړ جزا ورکړه چې بیا داسې کار ته زړه ښه نه کړي.

زمري ددغو ټګانو په اعدام حکم وکړ او ګیدړ یې له بندیخانې څخه را ووېسته د خپلې خطا چې نژدې وه چې وژلی یې وای عذر ورته وکړ او د خپلو ټولو امورو او کارونو واک یې ورکړ او عزت یې نور هم لا پسې ډېر شو.

کله چې دابشلیم دا کیسه واورېدله نو ویې ویل:

– رښتیا، بېدپای چې د پاچاهانو ټینګار د یو خطا امر په اجرا کولو لوی خطر او ظلم دی.

شاهزاده او ملګري يې

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

– خلک په دې ژوند کې د بریالیتوب په اسبابو کې سره مختلف دي. ځینې وايي چې بریالیتوب چانس او بخت دی ځینې وايي چې په زیار او عمل دی. ای حکیمه ستا په دې کې څه رایه او فکر دی؟

بیدپای ځواب ورکړ:

– د خلکو د اختلاف سبب دادی چې ځیني یې په چانس او بخت خوري، ځینې په زیار او عمل او شک نشته چې په ژوند کې هم عمل شته او هم چانس او هوښیار هغه دی چې په کار کې زیار وباسي او بیا د چانس په تمه او هیله شي. زما یوه کیسه زده ده چې په هغې کې د خلکو اختلاف د دې ژوند په باره کې ښه تمثیل شوی دی. او هغه کیسه دا ده:

څلور تنه زلمیان سره په لار کې ملګري شول، یو شاهزاده بل د سودا ګر زوي، بل د یو شریف زوی او څلورم د بزګر زوی و او ورسره پرته له جامو چې اغوستلې یې وې نور څه نه وو. دوی په همدې حال وو چې ډېر په تکلیف او زحمت شول.

یو ځل دوی د یوې ونې لاندې کښېناستل چې ستړیا وباسي او دمه وکړي نو د دنیا خبره یې منځ ته راواچوله او د چا چې څه زړه وو په دې باره کې یې وویل:

شاهزاده وویل:

– ما ژوند پېژندلی او ازمویلی مې دی. خبره دا ده چې هر څه په قضا او قدر پورې تړلي دي.

کله چې دوی دا واورېدله نو د سوداګر زوی وویل:

– چې هر څه په قضا او قدر دي نو دا عقل څه په کار دی؟ انسان باید له عقل څخه کار واخلي تر څو چې بریالی شي.

خو د شریف زوی دا یوه هم ونه منله او ویې ویل:

– داسې نه ده او ستاسو دواړو خبره ډېره خطا ده. چانس هر وخت نه وي او عقل کله کله تېروځي ډېر د عقل خاوندان په دې دنیا کې محروم دي. خو ښکلا وجاهت، شرف، ښه کسب دی. مخور هیڅ کار او عمل نه کوي او له هر چا څخه یې ښه خوري او ښه یې اغوندي او خلک یې قدر او عزت کوي، نو ځوک که غواړي چې بریمند او کامیاب وي باید مخور او شریف وي.

کله چې د دهقان زوی دا خبرې واورېدلې نو ویې ویل:

– تاسو خو عجیبه فکرونه کوئ او څه، څه وایئ! څه چې دي خو کار او عمل دی، نه قضا او قدر په کار دي، نه چانس، نه عقل او نه مخوري او وجاهت او ښکلا! که ځوک غواړي چې بریالی او کامیاب وي نو باید چې کار او عمل وکړي.

هر یوه خپل خپل دلیل راووړ خو اختلاف یې له منځه ونه واته. نو سره یې وویل:

– دا اختلاف څه ګټه نه کوي راځئ چې هر ځوک خپله رایه تجربه کړي. دا دی تیار وړي یو او هیڅ راسره نشته ښار هم نژدی دی او هر څه په کې شته.

د دهقان زوی ته یې وویل چې ته ولاړ شه او موږ ته مړی راوړه چې مالوم شي چې ته څه کوې؟

د دهقان زوی ښار ته ولاړ او د کار لټون یې وکړ چې تـر څـو خپلـو ملګـرو تـه مړی پیدا کړي خلکو ورته وویل:

ښه کار دلته خس او لرګي کول دي.

نو دی ځنګل ته ولاړ، له لوخو یې رسی وغړله او د خپل قدرت پـه انـدازه یـې بوټي را ټول کړل په رسی کې یې ښار ته راوړل، په یوه روپۍ یې وپلورل او ملګرو تـه یې پرې مړی واخیستله.

کله چې د ښار دروازې ته ورسېده پر دروازه یې ولیکل چې «د یوې ورځې کـار یوه روپۍ ارزي»، ملګرو ته راغی او مړی یې ورته مخ ته کېښوده.

ملګرو ورته وویل چې کار خو دې ثمره ورکړه اګر که دروند او ګران و.

بله ورځ یې د شریف زوی ته وویل چې نن ستا وار دی ولاړ شـه او وجاهـت او مخ دې وازمېیه او موږ ته طعام راوړه.

دې هم ښار ته ولاړ. چې دروازې ته ورنژدې شو نو فکر یې وکړ چـې زمـا خـو څه کار هم نه دی زده او د نورو مخورو او اشرافو غوندې خادمان هم راسـره نشـته نـو ویې ویل:

– د څه له پاره ښار ته ولاړ شم؟ او څه به وکړم؟ زه نه پوهېدم چـې ویـل مـې چې وجاهت بې کاره نفع رسوي.

شرمېده چې بېرته ملګرو ته بې طعامه راوګرځي نو فکر یې وکـړ چـې وتښـتي. وروسته له ډېره فکره یې د دمې جوړولو لپاره یوې ونې ته ډډه ووهله او ویده شـو. دی لا ویده و چې د ښار له غټانو او اشرافو څخه ورباندې یو سړی تېرېده او دی یې خوښ شو په زړه کې یې وویل: دا ځوان خـو شـریف او د کـوم شـریف زوی دی چـې اوس ورباندې لکه چې سخته راغلې وي نو زړه یې ورباندې ولورېده او له خوبه یـې را ویښ کړ پنځه سوه روپۍ یې ورکړې او ولاړ.

نو د شریف زوی خوشال شو او په دروازه یې ولیکل «د یوې ورځې د وجاهت او ښکلا بیه پنځه سوه روپۍ ده.» نور یې ملګرو ته طعام او نور ضروري شیان وپېرودل او راغی او روپۍ یې منځ ته واچولې او ویل یې: «اوس مو زما خبره ومنله؟ وګورئ چې ما په ښکلا او شرف څومره ګټه وکړله؟»

په درېیمه ورځ یې د تاجر زوی ته وویل چې نن ستا وار دی ځه او خپل فکر دې وازمېیه. دی ولاړ، اخوا دې خوا په بازار کې ګوري که د تجارت کوم شی پیدا شي چې د بحر ساحل ته ورغی. ګوري چې په بېړۍ کې داسې قیمتي مالونه پراته دي چې هېڅ په بازار کې یې پته هم نشته.

خو ده د ښار له سوداګرو نه اورېدلي و چې ویل یې؟

نن دا مال مه اخلئ او ووایئ چې دا مال خو موږ سره ډېر دی او کومه اړه ورته نه لرو نو د مال خاوندان به ورپورې په تنګ شي او ارزان به یې را باندې وپلوري.

د تاجر زوی د دوی خبرې واورېدلې او په بله لار یې سوداګرو ته ځان ورورساوه او ورسره یې اتفاق وکړ چې دا مال ده ته په نېټه ورکړي. مال یې له هغو څخه واخیسته او په ښار کې یې اعلان وکړ چې زه دا مال بل ښار ته وړم. د ښار سوداګرو چې دا خبره واورېدله پسې په منډه ورغلل او یو لک روپۍ ګټه یې ورکړه او مال یې ترې واخیسته.

د سوداګر زوی وویل:

«د یوې ورځې د عقل او پوهې بیه یو لک روپۍ ده» او دا خبره یې په دروازه ولیکله. روپۍ یې ځان سره واخستلې او ملګرو ته ورغی او ورته یې وویل:

– دا هغه عقل دی چې تاسې یې له برکته خبر هم نه وئ او په قدرت یې نه پوهېدلئ وګورئ چې د عقل په مرسته څرنګه سړی بریالی کېدلای شي.

په څلورمه ورځ يې شاهزاده ته وويل چې نن ستا وار دی، ورشه چې پر قضـا او قدر او چانس باندې باور لرې نو موږ تـه طعـام راوړه. شـاهزاده ولاړ او د ښـار دروازې سره نژدې په يوه چوتره کښېناست.

پېښه داسې وه چې د ښار پاچا په دې ورځ مړ و او کوم وارث يې نـه درلـود پـه دې وخت کې خلکو د پاچا جنازه پر ده تېروله. له غمه يې تورې جامې اغوسـتې وې او سترګې يې له اوښکو ډکې وې. شاهزاده چې ورته وکتل نـو څـه چـرت يـې وربانـدې خراب نه کړ او غم شريکې يې ورسره ونه کړه.

کله يې چې وليده چې د دوی په غم يې څه پروا نشته نو ښـکنځلې يـې ورتـه وکړې او دروازه چي ورته وويل ته څوک يې ای ځوانه؟ او زموږ پر پاچا ولـې خپـه نـه يې؟ او له کوم ځای نه دلته راغلی يې؟

بيا يې له دې چوترې نه وشاړه او د ښار له دروازې څخه يې ليرې کړ.

د جنازې خلک ولاړل او دروازه چي هم ورسره و چې پاچا ښخ کړي.

چې دوی ليرې شول نو د پاچا زوی بېرته راغی او همهلته کښېناسته.

کله چې د جنازې خلک بېرته راغلل. دروازچي ګوري چې هغه ځوان بيا همهلتـه ناست دی نو ورته په قهر شو او وېې ويل:

– ای بې شرمه مساپره ما خو ته منع کړی وې چې دلته م کښېنه تا زمـا خبـره ولې ونه منله؟ او چا درته د بيا کښېناستلو اذن او اجازه وکړه؟

په ډېر تور زړه يې را ښکوده او په هغه بنديخانه کـې يـې واچـاوه چـې دروازې سره نژدی وه.

چې سبا شو نو خلک د نوي پاچا د درولو په تکل شول. نو اشـراف او خـوانين را ټول شول هر څوک د پاچاهۍ په تمه و.

هر یو به چې ځان کاندید کړ نورو به په کې په شل رنګه عېبونـه را وسـپړل او قرار به کښېناسته. په همدې ډول د هر چا حـال و نـو خبـره آخـر جنـګ و جـدل تـه ورسېده او نژدې وه چې جنګ وشي.

په دې وخت کې د دروازه چي شاهزاده را یاد شو نو دوی ته یې وویل:

– ای مشرانو پرون ما یو ځوان مساپر بندي کـړی دی، نـه چـې جاسـوس وي چې زموږ دښمنانو زموږ د حال مالومولو له پاره رالېږلی وي اوس مـې لـه وېـرې هلتـه بندي کړی دی.

دوی ورته وویل:

– ښه دې وکړل: ورشه رایې وله چې پوښتنې ترې وکړو، په حال یې ځان پـوه کړو چې څه بلا راته پېښه نه کړي.

دروازه چي راغی او شاهزاده یـې راواېسـته. چـې مشـرانو او اشـرافو ولیـده نـو پوښتنه یې ترې وکړه چې ته څوک یې؟ شاهزاده وویل:

– زه د پاچا زوی یم او یو کال کېږي چې پلار مې مړ دی د تخت د نیولـو حـق زما و خو کشر ورور مې راباندې زوروور شو منصبدارانو او مشرانو ته یې رشوت ورکـړ او پاچاهي یې رانه په زور ونیوله او زه یې له خپلې وېرې چې ګونـدې پاچـاهی بـه تـرې ونیسم را وشړلم او دادی دلته راغلم.

اشرافو او مشرانو د خپل اختلاف د لیرې کولو له پاره شاهزاده پاچا کـړ. او ورتـه یې وویل:

په ډېر ښه وخت کې را ورسېدلې که نه نو زموږ په منځ کې د جنګ اور بـل و او نژدې وه چې سره دل شوي وای. بیا یې نو پر سـپین اوښ د خپـل عـادت سـره سـم سپور کړ او د درناوي له پاره یې په کوڅو کې ګرځاوه چې دروازې ته را ورسېده نو امـر

يې وکړ چې د ملګرو د ليکونو لاندې وليکي چې «کوشش، ښکلا، عقل او هر شی چې انسان ته له ښو، بدو نه رسيږي دا ټول د قضا او قدر په واسطه دي.»

شاهزاده پر تخت کښېناست او درې واړه ملګرې يې راوغوښتل او ښه يې ونمانځل د عقل څښتن يې وزير کړ د بزګر زوی يې پر بزګرۍ وټاکه او د ښکلا خاوند يې ډېر ونمانځه او څه مال يې ورته ورکړ او له ښاره يې نور وشاړه، چې دی دلته د اوسېدلو حق نه لري ځکه چې نه عقل لري او نه کار.

دابشليم چې دا کيسه واورېدله نو ويې ويل:

– اې بيدپای ښه دې وويل او پوه دې کړم چې خلک ولې په ژوند کې د برياليتوب په سببونو او علتونو کې سره اختلاف لري.

موږک او پیشو

دابشلیم بیدپای فیلسوف ته وویل:

– کله سړی د خپل دښمن سره هم د مرستې په تمه پخلا کېږي او سوله ورسره کوي په دې باره کې هم یوه کیسه راته ووایه چې دا موضوع راته واضحه او ښکاره شي.

بیدپای وویل:

– دوستي تل نه وي او دښمني هم نه پاتې کېږي، ډېر ځله دوستي په دښمنۍ بدله شي او دښمني په دوستۍ. هوښیار کولای شي چې د شدت او سختۍ په وخت کې له دښمن نه هم مرسته وغواړي. لکه چې موږک او پیشو سره یو تر بله مرسته او کومک وکړ او ځانونه یې له غمه خلاص کړل.

دابشلیم وویل:

– ددوی کیسه څرنګه وه؟

بیدپای وویل:

یوه پیشو وه چې د یوې ونې په یوه خوا کې اوسېدله او یو موږک یې په بله خوا کې چې له پیشو یې ډېر ځان ساته له سوړې به تر هغه نه راواته چې باور به یې وشو

چې پیشو چېرته لیرې تللې ده. یوه ورځ پیشو د ښکاري په دام کې ونښتله او میاو میاو یې کول او چیغې وهلې.

موږک هم له سوړې د طعام لټولو پسې راووانه، ګوري چې پیشو په دام کې نښتې ده نو خوشاله شو او خیال یې وکړ چې پیشو نه خو نور د عمر تر پایه پورې خلاص شوم خو ګوري چې د پاسه کونګ ورپسې دی او غواړي چې دی ونیسي او له بلې خوا نولی هم د ده د نیولو په تمه دی نو وډارېده او په زړه کې یې وویل چې زه خو له هرې خوا په بلا ککړ شوم که په ځای درېږم کونګ مې خوري که بېرته ځم نولی مې خوري او که وړاندې ځم د پیشو مړی کېږم.

بیا یې وویل:

– تر څو چې عقل لرم باید له نجات او خلاصی نه بې هیلې نه شم نو دا پیشو خو اوس زما په شان په بلا ککړه ده، وربه شم او ورته به ووایم که ماسره مرسته کوي نو زه به یې له دام څخه خلاصه کړم که هوښیاره وي نو زما په خبره به راضي شي.

پیشو ته ورغی او ورته یې وویل:

– څرنګه یې؟ او ولې په دې غم کې لوېدلې یې؟

پیشو وویل:

– خوشاله اوسه. زه خو د ښکاري په دام کې ونښتلم، او ته نور زما له ډاره تر عمره خلاص شوې.

موږک په غم او حزن تظاهر وکړ او ویې ویل:

– څرنګه ستا په حال خوشاله شم او ته په دې حال یې؟ هوښیار د چا پر غم نه خوشالیږي ځکه پوهیږي چې هر څوک درد او غم لري. او کېدای شي چې له دښمن نه یې ده ته لوی غم پېښ شي. که دا اوس هم راته وګورې نو زه له تا نه په لوی غم

ککړ یم شاته مې نولی ولاړ دی او د حملې په تمه دی او د پاسه را باندې کونګ د غوټې په انتظار دی او ته هم که څه هم په دام کې بنده یې که درنژدې شم نو په خوړلو مې هیله نه کوې . اوس دې ومنله چې زما مصیبت ستا له مصیبت څخه لوی دی؟

پیشو ورته وویل:

– هو شک نشته چې دواړه په غم او مصیبت ککړ یو.

موږک وویل:

– زه درسره یو مصلحت لرم که خوښه دې ورته راغله نو زما او ستا دواړو له پاره ښه ده.

پیشو وویل:

– ووایه کنه څه مصلحت دی؟ زه خو داسې مصلحت ته تیاره یم چې هم زما د خلاصی تعهد وکړي او هم ستا.

موږک وویل:

– تر څو چې زه دام په غاښونو کرنج نه کړم ته نه شې خلاصېدلای او همدارنګه ماپسې کونګ او نولی دي که ته راسره کومک ونه کړې زه هم ځان نه شم ژغورلای نو که ته راسره عهد او وعده کوې چې که دې خلاصه کړم ما به نه خورې نو خلاصه به دې کړم او له ښکاري نه به دې وژغورم.

پیشو چې د موږک خبره واورېدله خوشاله شوه او د ده په صداقت یې زړه ډاډه شو، ورته یې وویل:

– اې موږکه خبره دې حقه ده. زه پرته ستا له مرستې ځان نه شم ژغورلای او که زه دې له دام څخه خلاصه کړم د خپل عمر ملګری به دې وګڼم غوښه به دې پر ځان او اولاد حرامه کړم او اولادونه او لمسې به دې هم زما له اولادونو او لمسیو په

امن او سلام کې وي نو اوس ژر شه او ما خلاصه کړه ځکه چې د ښکاري د راتلو وخت نژدی دی.

موږک دام ته ورمنډه کړه او د دام په کرنجولو يې پېل وکړ. کله چې کونګ او نولي وليده چې کار يې اوږد شو نو دواړه ترې ولاړل.

موږک چې خپل دښمنان وليدل چې ولاړل نو زړه يې ډاډه شو او ډار يې وتښتېده نو که له پيشو سره يې د خلاصولو وعده او عهد نه وای کړې نو په خپله خلاص شوی و. خو خپل عهد او وعده يې په ياد شو او ويې غوښتل چې پيشو خلاصه کړي، له دام نه يې وژغوري خو په زړه کې يې راغله چې که پيشو له دام نه خلاصه شي نه ويل کېږي چې را باندې را ټوپ کړي او ورمېږ راباندې تاو کړي نو په زړه کې يې ځان سره مشوره وکړه او د دام تارونه به يې ارام ارام، سوکه سوکه کرنجول. چې پيشو دده سوکه والی او سستي وليده نو ورته يې وويل:

– ولې دومره په ارام او قرارۍ د دام تارونه کرنجوې؟ زړه دې ډاډه شو چې له دښمن څخه دې خلاص شولې او نه غواړې چې ما وژغورې؟ دا خو د ښو خلکو کار نه دی ما او تا خو سره د دوستۍ لاس ورکړ او له زړې دښمنۍ څخه تېر شولو. زه هيله کوم چې له دې دام څخه مې وژغورې چې اوس به ښکاري راشي او حيات به مې خراب کړي. پوهانو ويلي دي چې څوک له چا څخه مرسته وغواړي او د هغه له لاسه پوره وي او ورسره يې ونه کړي نو خاين او غادر دی او د غدر او خيانت په ربړ به ککړ شي.

نو موږک وويل:

– داسې نه ده. زه نه غواړم چې تاسره ټګي وکړم او په دام کې دې پرېږدم او زه پوهېږم چې زما او ستا ملګري سرسري ده او له وېرې پيدا شوې ده، که دا وېره ولاړه نو کېدلای شي چې بيا به هم هغسې دښمنان يو نو له همدې کبله غواړم چې

ټول تارونه پرېکړم او يو تار پرېږدم چې ته پرې بنده پاتې يې. کله مې چې ښکاري وليده چې راغی او را نژدی شو نو هغه به هم کرنج کړم نو په دې وخت کې به بيا درسره زما د نيولو فکر نه وي ځکه چې ته به په خپله لار تښتې او ځان به له ښکاري څخه ژغورې او زه به خپلې سوړې ته وتښتم نو ستا لاس به پر ما ونه رسي او نه به ښکاري راته کوم اذيت ورسوي.

دوی لا سره همداخبرې کولې چې ښکاري راغی نو پيشو وويل: اوس دې نو د کوشش وخت راغی ژر کوه چې ښکاري را نـژدې شـو. نـو مـوږک ژر ژر د دام تارونـه پرې کړل تر څو چې ښکاري رارسېده پيشو پر ونـه ورټـوپ کـړ او مـوږک پـه سـوړه ننواته.

ښکاري هاخوا دې خوا وکتل او هيڅ يې په نظر رانه غلل خپل کـرنج شـوی او شکېدلی دام يې را ټول کړ او خواشينی په خپله مخه ولاړ.

په دې وخت کې پيشو موږک ته غږ کړ:

– ګرانه ملګريه راووځه چې يوه ګړی د خپل صداقت او دوستۍ مېـوې وخـورو او ساعت تېر کړو.

موږک وويل:

– ملګريه نور نو راته په تمه کېږه مه، ځکه چې هر شې بېرته خپل طبيعـت تـه ګرځي کله چې سبب د تغيير مزاج يې ليرې شي لکه اوبه چې پـر اور ګرمـې شـي او چې اور ليري شي بېرته سړې شي. زمـوږ او ستاسـو دښـمني طبيعـي ده او تغييـر نـه خوري او زما او ستا ملګري له ضرور منځته راغلې وه اوس خو هغه اړه پـوره شـوه نـو ډارېږم چې هغه زړه دښمني مو بېرته را برسېره نشي. او زما په څېر ضـعيف او نـاتواني ته ښه نه ده چې ستا غوندې قوي او زورور ته ځان درنژدې کـړي نـو زه دې ملګـری يم خو له ليرې.

دابشلیم بیدپای ته وویل:

– ډېره ښه خبره دې وکړه کېدای شي چې ستا د حکمت له برکتـه او سـتا پـه علم خلکو ته ګټه ورسېږي.

لمانځي او نولی

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

د هغه چا مثل راته ووایه چې په کار کې تـادي کـوي او د خپـل کـار پـایلې او نتیجې ته نه ګوري او پام نه کوي.

بیدپای وویل:

څوک چې په خپل کار تادي کوي او فکر په کې نـه کـوي نـو پـه پـای کـې پښېماني او ندامت کوي او د هغه لمانځي کانه به پرې وشي چې خپل ګـران ملګـری نولی یې وواژه.

دابشلیم وویل: چې ددوی کیسه څرنګه وه؟!

بیدپای وویل:

وایي چې یو لمانځی و او ډېره ښه ښکلې او ښایسـته ښـځه یـې درلـوده ډېـره موده ورباندې تېره شوه او ددوی کوم اولاد پېدا نه شو بیـا دا ښـځه حاملـه شـوه دا او مېړه یې دواړه خوښ وو.

سړي وویل چې څه ښه به وي که دا حمل نر وي او ښـځې تـه یـې ویـل زه هیله کوم چې دا حمل نر وي او زما او ستا لـه پـاره پـه کـې فایـده وي ښـه نـوم بـه ورباندې ږدو او ښه استاد به ورته را غواړو.

ښځې ورته وویل:

دا څه وايې ته څه خبر يې چې نر دی او که نه؟ او څوک چې داسې خبرې کوي د هغه لمانځي کانه به وربانديې وشي چې پر سر يې غوړي او شات توی شوي وو. مېړه ښځې ته وويل چې دده خبره څرنګه وه؟ ښځې وويل: وايي چې يو لمانځي ته يو سوداګر هره ورځ څه غوړي او څه شات ورکول او ده به څه خوړل او څه به يې په يو ګړي کې سپمول تر څو چې ګړی ډک شو او په موږي کې يې ځوړند کړ. يوه ورځ لمانځي ستوني ستاخ پروت دی او شلګی يې په لاس کې دی چې غوړيو او شاتو ته يې فکر شو نو د ځان سره يې وويل چې دا ګړی غوړي او شات به وپلورم او په پيسو به يې لس سره وری واخلم هغه به بلاربې شي او بچي به راوړي او بيا به يې بچيانې هم لنګې شي تر څو چې درې څلور سوو ته ورسېږي بيا به يې وپلورم او غواګانې به واخلم ځمکه او غوايان به واخلم او بزګر به هم ورته ونيسم او له هرې خوا لکه د غواوو شيدې، بچي او نور به ګټه کوم او د ډېرو شتو څښتن به شم، ښه ښکلې کور به جوړ کړم وينځې او مريونه به واخلم او يوه ښه ښکلې ښځه به هم وکړم چې ښه ښکلې او پوه زوی به راته وزېږوي، ښه نوم به پرې کښېږدم، چې لږ لوی شو نو پرسبق به يې کښېنوم او که يې نه وايه نو په دې شلګي به يې په دا سر دغسې وهم په دې وخت کې يې ګړی ته اشاره وکړه او هغه يې مات کړ نو څه چې په کې وو هغه ټول وبهېدل او پر سر يې را توی شول.

دا کيسه مې درته د دې له پاره وکړه چې هغه څه چې يادونه يې وړ نه وي او پرې نه پوهېږې په يادونه يې تادې مه کوه ځکه چې يا به وشي او يا به ونه شي. نو مېړه د خپلې ښځې په خبره پند واخيست او په خپله خطا پوه شو.

ښځې ښکلی زوی وزېږاوه. پلار يې پرې ډېر خوښ شو. څه موده وروسته د ښځې حمام کولو ته اړه پېدا شوه خپل مېړه يې زوی سره کښېناوه لږ ساعت تېر نه وه

چې ده پسې د پاچا استازی راغی او دی یې وغوښته نو سړي فکر وکړ چې زوی خو مې اوس یوائې پاتې کېږي نو پرته له نولي څخه یې بل څوک ونه لیده چې زوی سره پې پرېږدي، دا نولی هم پرې له زوی نه کم ګران نه و. څکه چې وړوکی یې ساتلی او لوی کړی و، نو زوی او نولی یې دواړه پرېښودل او دروازه یې ورپسې پورې کړه. په دې وخت کې له یوې سوړې څخه یو مار راووت او چې هلک ته را نږدې کېده نولي پرې ورټوپ کړ او مار یې وواژه او د مار په وینو یې خوله سره شوه چې لمانځی راغی او دروازه یې پرانیستله. نو نولی په منډه مخې ته ورغی چې ګوندې ما خو مار وواژه او ستا زوی مې له مرګ نه وژغوره. ګوري چې د نولي خوله په وینو سره ده ګومان یې وکړ چې د ده زوی یې خفه کړی او خوړلی دی بې له دې چې فکر وکړي په شلګي یې نولی د سر په کوپړۍ وواهه او مړ یې کړ چې ننواته ګوري چې زوی یې روغ رمټ دی او وژلی تور مار ورسره پروت دی. کله چې خبره ورته جوته شوه او په حقیقت پوه شو خپل مخ ته یې څپېړې ونیولې او ویل یې کاشکې چې دا زوی خو مې نه وای شوی او دا غدر خو مې نه وای کړی.

چې ښځه راغله نو ترې پوښتنه یې وکړه چې ولې داسې خپه یې او خبره څه ده؟

ده ورته د نولي ښه او خپل بد یاد کړل، نو ښځې ورته وویل چې دا د تادۍ مېوه وه.

بیدپای وویل: چې دا د هغه چا مثال دی چې فکر نه کوي او د خپلو غرضونو او هیلو په پوره کولو کې چالاکي او تادي کوي.

پاچا او فنزه مرغه

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

– د هغو میرڅمنو مثال راته induced ووایه چې هرومرو باید یو له بله ځان وژغوري.

بیدپای وویل:

وايي چې د هند یو پاچا و چې فریدون نومېده او یو مرغه یې ساتلی و چې فنـزه نومېده او فنزه یو بچی هم درلوده. دې مرغه او بچي یې ډېرې خوږې او ښـې خبـرې کولې، پاچا هم پردوی زړه ورکړی و، نو دا مرغان یې خپلې ښځې ته ورکـړل او ورتـه یې وویل چې ښه پاملرنه یې کوه. د پاچا ښځې زوی وزېږاوه. د شاهزاده او د مرغـی د بچي سره یو تر بله ډېره جوړه وه او دواړو به سره لوبې کولې. فنزه به غـره تـه تللـه او دوی دواړو ته به یې ښې ښې مېوې راوړلې چې دوی به پرې ډېره ښه وده کولـه. څـه به یې شاهزاده ته ورکولې او څه به یې خپل بچي ته نو له دې کبله د پاچا نـوره مینـه هم د فنزه سره زیاته شوله او د دې قدر به یې کاوه. یوه ورځ فنزه مېوو پسې تللـې وه، بچی یې د شاهزاده په غېږ کې په پړتکو شو شاهزاده ورته په قهر شو او په ځمکه یــې وواهه او مړ شو. چې فنزه راغله ګوري چې بچی یې مړ پروت دی ډېـره خپـه شـوه او ویې ویل: پاچاهان ډېر بد او بې وفا خلک دي افسوس دې د هغه چا په حال وي چـې د دې بې همتو او ټیټو خلکو په صحبت او مجامعت خوښي کوي. دوی د هغه چا قـدر

او عزت کوي چې مال ته يې په تمه وي او يا يې له علم څخه استفاده کوي او چې حاجت او اړه يې پوره شي نو بيا نه دوستي وي او نه وروري، نه احسان پېژني او نه ګناه عفوه کوي، او نه حق پېژني. دا هغه خلک دي چې کار يې ريا او بدکاري وي، خپله لويه ګناه ورته وړه ښکاري، او که دوی په مخالفت وړه ګناه هم څوک وکړي دوی ته لويه برېښي. دا پاچا بدبخت له دغه ډول خلکو څخه دی چې د خپل ملګري او ورور سره يې خيانت وکړ بيا يې نو پر شاهزاده ورټوپ کړل او سترګه يې پرې ړنده کړه او والوت په يوه ونه کې کښېناست. پاچا ته دا خبره ورسېده او ډېر خپه شو ويې غوښتل چې د دې مرغۍ نيولو ته چل جوړ کړي. نو نژدې ورته ودرېده، غږ يې وکړ او ويې ويل «زما له خوا تا ته امن دی راځه راکښته شه.»

فنزه ورته وويل:

– څوک چې ټګي کوي د خپلې ټګۍ په جزا ژر وي که پسته رسېږي. که په خپله ټګ ته جزا ورونه رسېږي نو لمسيو ته خو يې رسېدونکې ده. ستا زوی زما زوی سره غدر وکړ ما هم مناسب عذاب ورکړ.

پاچا وويل:

– رښتيا چې زما زوی ټګي وکړه او د خپلې ټګۍ جزا وروررسېده نور نو زما او ستا په منځ کې نور څه نه شته. راځه نوره ته زما له خوا په امن يې.

– فنزه وويل نور مې په تمه کېږه مه، ځکه چې پوهان وايي چې له چا نه دې چې مړی وکړ بيا نو مه ورنژدې کېږه ځکه چې هر څومره ښه ورسره بيا وکړې ځای نه نيسي او بد ګوماني يې لا پسې زياتېږي نو ډار ترې په کار دی او ليرې والی ترې ښه دی. ماته له تاسو نه پوره درد راورسېده نور نو خدای پامان.

پاچا وويل:

– څه چې موږ وکړل او تا یې له موږ څخه جزا نه وای اخیستې او یا تا موږ سره لومړی غدر او خیانت کړی وای نو بیا تاته ډار په کار و اوس چې لومړی موږ ګناه وکړه نو ستا څه ګناه ده؟ او ولې پر ما باور نه لرې؟ راځه راشه زما له پلوه تاته امن دی.

فنزه وویل:

– کینه په زړه کې کلک ځای نیسي اوپه ژبه هغه څه رښتا نه ویل کېږي چې په زړه کې وي. زړه پر زړه له ژبې څخه ښه پوهېږي نو زما زړه ستا په ژبه تصدیق نه کوي او ستا زړه زما پرژبه.

پاچا وویل:

– کینه خو د ډېرو خلکو په زړه کې وي. ښه دا ده چې سړی په زړه کې کینې ته ځای ورنه کړي او له زړه یې وباسي.

فنزه وویل:

– خبره خو همداسې ده، خو دا غلطه ده چې د وینو پوروړی به خپله کینه له زړه وباسي او ترې وبه ګرځي. پوهان له ټکیو او چلونو څخه ډار کوي او ځان ساتي. ډېر دښمن وي چې پوه شي چې په زور خو کار نه کېږي نو د کسات اخیستلو له پاره خپل دښمن سره نرمي کوي تر څو چې خپل مطلب پوره کړي.

پاچا وویل:

– هوښیار او کریم د دوستانو او اشنایانو دوستي او اشنایي نه پرېږدي اګر که ډار هم ورپسې وي.

فنزه وویل:

– د هر چا له کینې څخه باید ویره وشي خو د پاچاهانو له کینې څخه ډېره ویره په کار ده ځکه چې د پاچاهانو دین او قاعده کسات اخستل دي او له دې څخه

ډېر خوند اخلي او فخر ورباندې کوي. بله دا چې هوښيار د کينې په غلي کېدلو نه غولېږي، ځکه چې کينه لکه سکروټه داسي ده کله چې سکروټه لرګي نه مومي نو غلې پرته وي او چې لرګي پرې واچول شي بيا ترې لمبې پورته شي. همدارنګه د کينې را پاروونکی که هم پېدا شي بيا غلې نه پاتې کېږي، بيا نو په زاريو او عذرونو هم څه کار نه کېږي تر څو يې چې خپل سرنه وي ورپه خوله کړی. نو زما او ستا په منځ کې نور څه علاقه او اړيکه پاتې نه ده.

پاچا وويل:

– ته خو پوهېږې چې څوک چاته نه ضرر رسولای شي او نه ګټه هر څه د قضا او قدر پورې تړلي دي او لکه څرنګه چې څوک نه شي کولای چې څه پېدا او خلق کړي همدارنګه فنا کولای او هلاکولای يې هم نه شي نو نه زما زوی ملامت و او نه ته، دا ټول قضا او قدر دی نو بايد يو تر بله سره په ګناه ونه نيسو.

فنزه وويل:

– خبره خو همداسې ده لکه چې ته وايې خو حازم او وړاندې کتونکی بايد چې دار له زړه ونه باسې خو بايد چې په قدر هم تصديق وکړي او پر حزم هم عمل وکړي او وړاندې فکر وکړي. زه وېرېږم چې څه دې چې په زړه کې دي هغه رنګه دې په خوله نه دي. زما او ستا خبره هم دومره وړه خبره نه ده، ځکه چې ستا زوی زما زوی وواژه او ما ستا د زوی سترګه ړنده کړه. ته غواړې چې زما په وژلو اوس خپله خوا سړه کړې او پر ما ځان ګران دی، نه غواړم چې ومرم. تر څو چې ستا خپل زوی ياد وي او زما خپل نو له زړونو څخه مو سره نه وځي.

پاچا وويل:

– په هغه چا کې خير او ګټه نه شته چې څه يې په زړه کې وي او له هغه نه ځان نه شي خلاصولای.

فنزه وویل:

– هغه څوک چې تله یې ژوبله وي او بیا هم ځي نو مالومه ده چې د تلې زخم به یې نور هم پسې وشړېږي. سړی باید په زوره ځان په بلا ککړ نه کړي څوک چې د دښمن په خوله وغولېږي او له حزم څخه کار وانه خلي نو د خپل ځان لوی دښمن دی د قضا او قدر حال مالوم نه دی چې څه به کېږي خو باید چې سړی حازم او مهال سنج وي ، خپل ځان ورک نه کړي. هوښیار زود باوره نه وي او چې د ژوند بله لار یې وي نو په ډار کې ژوند نه غواړي. زما مخه هم آزاده ده. پینځه خویونه دي چې سړی پرې په هر ځای کې بسیا او خوښ وي: چاته ضرر نه رسول ، ښه ادب ، څوک نه غولول، ښه خلق، په کار کې پوهه او مهارت. که څوک پر خپل ځان وډارېده نو کولای شي چې له مال ، اولاد او وطن څخه زړه صبر کړي ځکه چې عوض یې پیدا کولای شي خو ځان بیا نه پیدا کېږي. ډېر بد مال هغه دي چې د چا ښه پر نه کېږي، ډېره بده ښځه هغه ده چې د مېړه سره موافقت نه لري، ډېر بد اولاد هغه دی چې د مور پلار په خبره نه وي ډېر بد ورور هغه دی چې په ربړ او سختئ کې د ورور په کار نه شي او ډېر بد پاچا هغه دی چې بې ګناه خلک هم ترې ډارېږي. [اوس که څه هم پاچا له ما سره د لطف او مهربانئ لاره نیولې، زه اجازه غواړم چې د پاچا له حضوره رخصت شم، د مخ یاد یې د لمر سپوږمئ په ښکلا کې او د مینې خاطره یې د سهار د وږمې په ملایمت کې ولټوم.

په دې ډول فنزه له پاچا سره خدای پاماني وکړه او ترې والوتله.

ښکاري او زمرۍ

دابشليم وويل:

– د هغه چا مثال را ته بيان کړه چې د ځان د ساتلو له پاره د نورو ځورولو او کړولو ته زړه ښه کوي.

بيدپای وويل:

– د ژويو ځورولو ته يوازې جاهلان زړه ښه کوي، هغه چې د خپلو کړنو د عاقبت په فکر کې نه وي او په دې نه پوهېږي چې له بدو بد زېږي. په دې دې څوک نه غره کېږي چې د خپل بد عمل سزا ورته ژر نه ده رسېدلې، هغه څه چې بايد وشي هغه کېږي. لکه په زمرۍ چې د ښکاري له لاسه وشول.

پاچا وويل:

– په زمرۍ څه وشول؟

بيدپای فيلسوف ځواب ورکړ:

په يو ځنګل کې يوه زمرۍ له خپلو دوو بچيو سره اوسېدله. يوه ورځ زمرۍ ښکار ته تللې وه، بچي يې يوازې وو. يو ښکاري پرې راپېښ شول د زمرۍ بچي يې ووژل او پوستکي يې ترې وښکل. زمرۍ چې دا حال وليد په چيغو او سورو يې پر خپل حال ژړل او له خدايه يې عدالت غوښت. په دغه ځای کې يو ګيدړ هم اوسېده،

چې دزمرۍ بدې ورځې یې ولیدلې د حال پوښتنه یې وکړه. زمرۍ ورته دخپلو بچیو د مړینې او د ښکاري د ظلم وویل.]

ګیدړ وویل:

– خوشي چیغې مه وهه او سر په خپل ګرېوان کې کښته کړه څه چې ښکاري ستا پر بچیو کړي تا هم د نورو بچي په همدې ډول خیرلي او داړلي دي، چې پر چا دې کول پر تا وشول اوس نو لکه نورو چې ستا په کړو صبر کاوه ته هم د ښکاري په کړو صبر کوه ځکه وایي: "مه کوه پر چا چې وبه شي پرتا " او چې څه کرې هغه به رېبې.

زمرۍ ورته وویل:

– واضح یې راته وواپه چې دا څه وایی؟

ګیدړ وویل:

– خوراک دې څه و؟!

زمرۍ وویل:

– د وحشیانو غوښې.

ګیدړ وویل:

– چا د وحشیانو غوښې درکولې.

زمرۍ وویل:

– په خپله مې ښکار کاوه او غوښې مې خوړلې.

ګیدړ وویل:

– د هغو وحشیانو مور او پلار نه وو چې تایې غوښې خوړلې؟

زمري وویل: هو وو.

ګیدړ وویل:

– هغو هم دغسې چېغې وهلې او که دا ته يې وهې؟ چې د نورو په ضرر او ظلم راضي وې نو اوس په خپله هم په پراخ وچولي د خپل عمل مکافات زغمه او چيغې مه وهه!

چې زمری د ګيدړ خبره واورېدله نو په خپله ګناه پوهه شوه او ويې ويل چې دا زما د خپل عمل جزا ده چې را رسېږي نو بيا يې ښکار پرېښود او په مېوو او عبادت يې خپل ژوند تېراوه.

کله چې يوې پوختکې وليدل چې زمری اوس له غوښو خوړلو څخه لاس اخيستی دی او مېوې خوري نو ورته يې وويل:

– ما ګومان کاوه چې سږ کال ګوندې ونې مېوه کمه نيولې ده دا خو ته يې چې خپل رزق يانې غوښې خوړل دې پرېښې او زموږ په رزق کې دې ځان را شريک کړی دی. خواره شې چې خپل رزق پرېږدې او زموږ په رزق ځان راګډوې.

زمري چې د پوختکې خبره واورېدله نو له مېوو خوړلو څخه يې هم لاسونه ونغاړل واښه به يې بيا خوړل او خپل عبادت به يې کاوه.

دا مثال مې درته ددې له پاره ووايه چې پوه شې چې ناپوهه د خلکو له ضرر رسولو نه هغه وخت لاس اخلي چې په خپله ورته ور ورسېږي او مخکې تر مخکې يې ورته فکر نه وي او نه پوهېږي چې ضرر رسول ښه کار نه دی.

څوک چې څه د ځان له پاره نه غواړي نو نورو ته يې هم بايد چې ونه غواړي.

***

[بيدپای فيلسوف چې تر دې ځايه خبرې ورسولې پاچا غلی شو. بله پوښتنه يې و نه کړه. بېد پای وويل:

– څه چې زما زده وو، د پاچا په امر مې د پاچا د پوښتنو پــه ځــواب کــې وویــل. اوس که د پاچا اجازه وي یو عرض لرم.

دابشلیم وویل:

– ووایه، څه غواړې.

بیدپای وویل:

– دا کیسې چې ما یې د پاچا په حضور کې د بیانولو افتخار درلود، که نــورو تــه هم ورسپړي نو داسې به وي لکه د پاچا عمر چې زرګونه کاله نور هم اوږد شي، ځکــه چې راتلونکي نسلونه به هم ترې پند واخلي.]

دابشلیم امر وکړ چې دا کیسې دې ولیکــل شــي او دده پــه کتابخانــه کــې دې وساتل شي.

نوشېروان چې له دې کتاب څخه خبر شو نو خپل وزیر اجمیر ته یې وویل چــې یو سړی د دې کتاب راوړلـو پســې ولېــږه چــې هــم پــه پارســي پــوه وي او هــم پــه سانسکریت. په دې صفت سړی یې برزویه حکم پېدا کړ او هنــد تــه یــې ددې کتــاب پسې واستاوه. هغه حیله وکړه ، کتاب یې له سانسکرت څخه را نقل کــړ او پــه فارســي یې وژباړه. په اسلامي دوره کې همدا د برزویه کتاب بیا عبد الله بن مقفع په عربي ژبه ترجمه کړ او فایده یې ډېره شوه.

پای

لړلیک

زمری او غوایي……………………………………………………………۱

کوږ کوږی کوتره……………………………………………………………۵۱

کونګان او کارغان……………………………………………………………۶۲

بیزی او شمشتی ……………………………………………………………۷۵

پردپسي او زرګر ……………………………………………………………۸۷

سلار، بیلار او ایران دخت……………………………………………………………۹۷

شیخ ګیدړ…………………………………………………………… ۱۰۸

شاهزاده او ملګري يې…………………………………………………………… ۱۱۹

موږک او پیشو ……………………………… ……………………………۱۲۶

لمانځي او نولی…………………………………………………………… ۱۳۱

پاچا او فنزه مرغه…………………………………………………………… ۱۳۴

ښکاري او زمری……………………………………………………………۱۴۳

د کلیلې او دمنې تعریف مې ډېر اورېدلی و خو پوره مې نه وه لوستې. دا لومړی ځل دی چې پښتو ژباړه یې لولم. ژباړه یې ډېره سلیسه او د پښتو د اوسنیو نثرونو په شان ده، یعنې د پخوانیو متکلفو نثرونو اثر ورباندې پروت نه دی چې تر مطلب یې (وپوهېدې) ډېر وي. ممکن دغې ازادې ترجمې به د ژباړې متن توپېلی او کوچینی کړی وي. دغه کار اثر له اوسنی زمانې سره برابر کړی او د دې زمانې د خلکو د لوستو وړ یې ګرځولی دی. زه محترم منلي صاحیب ته د دومره ښې ژباړې او د زباړې لپاره د دومره ښه انتخاب مبارکي وایم او په لوستونکو زړه ور غږ کوم چې تاریخ تېر اثر نه لولئ، بلکې داسې اثر لولئ چې د اخلاقو او د ښکلا په څېر د هرې زمانې خلکو ته اهمیت لري. کلیله او دمنه د اخلاقو او ښکلا یوه سرچینه ده.

استاد محمد صدیق پسرلی

Design by: Assadullah Khan Amarkhail

دریم چاپ

۱۳۹۵